

**ZHODNOTENIE
GENERÁLNEJ PROKURATÚRY SLOVENSKEJ REPUBLIKY
O STAVE ZÁKONNOSTI V ZARIADENIACH VYKONÁVAJUCICH
OCHRANNÉ LIEČENIE A DETENCIU**

Bratislava 2024

Obsah

Zoznam preverovaných zdravotníckych zariadení.....	4
Zoznam právnych predpisov.....	5
ÚVOD	6
1. OCHRANNÉ LIEČENIE A JEHO VÝKON.....	9
1.1 Prijatie na výkon ochranného liečenia	10
1.1.1 Rozhodnutie o uložení ochranného liečenia.....	10
1.1.2 Znalecký posudok	11
1.1.3 Nariadenie výkonu ochranného liečenia.....	12
1.1.4 Postup podľa § 80 ods. 1 vyhlášky č. 543/2005 Z. z.	12
1.2 Výkon ochranného liečenia.....	17
1.2.1 Určenie zariadení na výkon ochranného liečenia a ich zoznam.....	18
1.2.2 Umiestňovanie odsúdených vo výkone ochranného liečenia	19
1.2.3 Ochranné sexuologické liečenie a jeho výkon v praxi.....	21
1.3 Zmena spôsobu výkonu ochranného liečenia.....	22
1.4 Ukončenie výkonu ochranného liečenia	27
1.5 Preskúmanie dôvodnosti trvania ochranného liečenia	29
1.6 Prepustenie odsúdeného zo zariadenia.....	32
1.7 Obmedzovacie prostriedky	34
1.8 Práva odsúdených a vnútorné poriadky zariadení	35
1.9 Personálne zabezpečenie a materiálno-technické vybavenie	47
1.10 Bezpečnosť v zariadeniach	51
2. DETENCIA A JEJ VÝKON	52
2.1 Prijatie na výkon detencie.....	52
2.1.1 Písomný príkaz súdu.....	54
2.2 Výkon detencie	54
2.2.1 Zaradenie osoby do osobitného liečebného režimu	55
2.2.2 Postup podľa § 83b ods. 1 vyhlášky č. 543/2005 Z. z.	55
2.3 Postavenie odsúdených v detencii oproti ochrannému liečeniu.....	57
2.4 Trovy právneho zastúpenia odsúdených	58
2.5 Preskúmanie dôvodnosti trvania detencie	60
2.6 Prepustenie odsúdeného z výkonu detencie	60
2.7 Obmedzovacie a donucovacie prostriedky	61
2.8 Práva odsúdených a ústavný poriadok zariadenia	62
2.8.1 Priepustky	68

2.9 Personálne zabezpečenie a materiálno-technické vybavenie	69
2.10 Bezpečnosť v zariadení	70
Prílohy	81
Tabuľka č. 1.....	81
Tabuľka č. 2.....	81
Tabuľka č. 3.....	82

Zoznam preverovaných zdravotníckych zariadení

1. Psychiatrická nemocnica Philippa Pinela Pezinok,
Malacká cesta 63, Pezinok (ďalej len „PN Pezinok“)
2. Psychiatrická nemocnica Veľké Zálužie,
Rínok 334/48, Veľké Zálužie (ďalej len „PN Veľké Zálužie“)
3. Psychiatrická nemocnica Profesora Matulaya Kremnica,
Československej armády 234/139, Kremnica (ďalej len „PN Kremnica“)
4. Psychiatrická nemocnica Hronovce,
Dr. Jána Zelenyáka 65, Hronovce (ďalej len „PN Hronovce“)
5. Psychiatrická nemocnica Michalovce, n. o.,
Andreja Hrehovčíka 1, Michalovce (ďalej len „PN Michalovce“)
6. Fakultná nemocnica s poliklinikou J. A. Reimana, psychiatrické oddelenie,
Jána Hollého 5898/14, Prešov (ďalej len „FN Prešov“)
7. Fakultná nemocnica s poliklinikou Žilina,
oddelenie Centrum pre liečbu drogových závislostí,
Pod Laščky 278, Žilina - Považský Chlmec (ďalej len „FN Žilina“)
8. Psychiatrická liečebňa Sučany,
Hradiská 23, Sučany (ďalej len „PL Sučany“)
9. Psychiatrická liečebňa Samuela Bluma v Plešivci,
Gemerská 233, Plešivec (ďalej len „PL Plešivec“)
10. Odborný liečebný ústav psychiatrický, n. o. Predná Hora,
Muránska Huta, časť Predná Hora 126, Muráň (ďalej len „OLÚP Predná Hora“)
11. Centrum pre liečbu drogových závislostí Bratislava,
Hraničná 2, Bratislava (ďalej len „CLDZ Bratislava“)
12. Centrum pre liečbu drogových závislostí Banská Bystrica,
Cesta k nemocnici 55, Banská Bystrica (ďalej len „CLDZ Banská Bystrica“)
13. Centrum pre liečbu drogových závislostí Košice,
Skladná 2, Košice (ďalej len „CLDZ Košice“)
14. Sanatórium AT, s. r. o.,
Osuského 10, Bratislava (ďalej len „Sanatórium AT“)
15. Detenčný ústav Hronovce,
Športová 1/B, 935 61 Hronovce (ďalej len „DÚ Hronovce“)

Zoznam právnych predpisov

1. zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“)
2. zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“)
3. zákon č. 231/2019 Z. z. o výkone detencie v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 231/2019 Z. z.“)
4. zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 576/2004 Z. z.“)
5. zákon č. 578/2004 Z. z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 578/2004 Z. z.“)
6. zákon č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 4/2001 Z. z.“)
7. zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 448/2008 Z. z.“)
8. zákon č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o pomoci v hmotnej núdzi“)
9. Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 543/2005 Z. z. o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné sudy, krajské sudy, Špecializovaný trestný súd a vojenské sudy v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška č. 543/2005 Z. z.“)
10. Vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 143/2023 Z. z. o obsahových náležitostiach vnútorného poriadku v zdravotníckom zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti v odbornom zameraní psychiatria a v odbornom zameraní detská psychiatria (ďalej len „vyhláška č. 143/2023 Z. z.“)
11. Vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 358/2023 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o používaní obmedzovacích prostriedkov a vedení registra obmedzovacích prostriedkov (ďalej len „vyhláška č. 358/2023 Z. z.“)
12. Vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 417/2022 Z. z. o minimálnych požiadavkách na personálne zabezpečenie a materiálno-technické vybavenie detenčného ústavu a detenčného ústavu pre mladistvých (ďalej len „vyhláška č. 417/2022 Z. z.“)
13. Výnos Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 44/2008 o minimálnych požiadavkách na personálne zabezpečenie a materiálno-technické vybavenie jednotlivých druhov zdravotníckych zariadení v znení neskorších zmien (ďalej len „výnos MZ SR č. 44/2008“)

ÚVOD

Podľa čl. 17 ods. 1, ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky sa osobná sloboda zaručuje. Nikoho nemožno stíhať alebo pozbaviť slobody inak, ako z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Nikoho nemožno pozbaviť slobody len pre neschopnosť dodržať zmluvný záväzok.

Do pôsobnosti prokuratúry, vyplývajúcej z ustanovení § 3 a § 4 zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších právnych predpisov (ďalej len „zákon o prokuratúre“), patrí aj výkon dozoru nad zachovávaním zákonnosti v miestach, kde sú držané osoby pozbavené osobnej slobody alebo osoby, ktorých osobná sloboda je obmedzená na základe rozhodnutia súdu alebo iného oprávneného štátneho orgánu.¹

Právny základ výkonu dozoru nad výkonom ochranného liečenia a detencie je následne ukotvený v § 18 ods. 1 písm. a) zákona o prokuratúre, podľa ktorého prokurátor dozerá na to, aby v celách policajného zaistenia, v zariadeniach, v ktorých sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody, ochranné liečenie, ochranná výchova alebo detencia, boli držané alebo umiestnené osoby len na základe rozhodnutia súdu alebo iného oprávneného štátneho orgánu, a aby sa v týchto miestach dodržiavali zákony a ostatné všeobecne záväzné právne predpisy.

Pri výkone dozoru sú súčasne rešpektované záväzky vyplývajúce z medzinárodných právnych dohovorov² a dbané je aj na to, aby počas držania alebo umiestnenia osôb, nedochádzalo k neprimeraným zásahom do základných ľudských práv³, k mučeniu a neľudskému, či ponižujúcemu zaobchádzaniu, alebo trestaniu.⁴

Medzi zariadenia, podliehajúce výkonu dozoru prokuratúry podľa § 18 ods. 1 písm. a) zákona o prokuratúre, patria aj poskytovatelia ústavnej zdravotnej starostlivosti, vykonávajúci ochranné opatrenia uložené osobitným predpisom⁵ (ďalej len „zariadenia“).

V prípade osôb, ktoré vykonávajú ochranné opatrenie v zariadení, ide o páchatel'ov trestných činov, alebo o páchatel'ov činov inak trestných, ktorým bolo v trestnom konaní uložené ochranné liečenie alebo detencia⁶ (ďalej len „odsúdení“).

¹ § 4 ods. 1 písm. b) zákona č. 153/2001 Z. z.

² Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, Dohovor na zabránenie mučenia a neľudského, či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania, Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím, Dohovor o právach dieťaťa

³ čl. 13 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky

⁴ čl. 16 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky

⁵ § 73, § 81 Trestného zákona

⁶ podľa § 10 ods. 13 Trestného poriadku odsúdený je ten, proti ktorému bol vydaný odsudzujúci rozsudok, ktorý už nadobudol právoplatnosť. Odsúdeným sa podľa druhej hlavy štvrtej časti tohto zákona rozumie aj páchatel' činu inak trestného, ktorému bolo v trestnom konaní uložené ochranné liečenie alebo detencia.

Vzhľadom na ich trestnú minulosť je mimoriadne dôležité výkon dozoru v uvedenej oblasti nepodceňovať.

Generálna prokuratúra Slovenskej republiky, plne uvedomujúc si vyššie uvedené záväzky a zákonné povinnosti, vychádzajúc aj z poznatkov získaných v rámci svojej pôsobnosti⁷, zintenzívnila a v roku 2023 ešte viac posilnila oblasť výkonu dozoru v zariadeniach vydaním nového Príkazu generálneho prokurátora Slovenskej republiky por. č. 1/2023 z 1. marca 2023 o postupe prokurátora pri vykonávaní dozoru nad dodržiavaním zákonnosti v miestach výkonu ochranného liečenia, detencie a v zariadeniach ústavnej zdravotnej starostlivosti.

Ďalším významným okamihom bol 20. november 2023, kedy došlo medzi Generálnou prokuratúrou Slovenskej republiky, zastúpenou generálnym prokurátorom Slovenskej republiky Dr. h. c. JUDr. Marošom Žilinkom, PhD. a Úradom komisára pre osoby so zdravotným postihnutím, zastúpeným komisárkou pre osoby so zdravotným postihnutím JUDr. Zuzanou Stavrovskou, k uzavretiu Dohody o spolupráci, z obsahu ktorej vyplýva nielen vzájomné odovzdávanie si poznatkov získaných pri výkone pôsobnosti, ale aj možnosť uskutočnenia spoločnej návštevy zariadení.⁸

Za účelom zjednotenia postupu všetkých podriadených prokuratúr bolo následne, dňa 5. decembra 2023 pod sp. zn. VI/ 3Gc 371/22/1000, vydané samostatné Usmernenie riaditeľa netrestného odboru Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky k výkonu dozoru a k previerkam realizovaným podľa § 18 ods. 1 písm. a), ods. 2 zákona o prokuratúre, do obsahu ktorého boli zapracované aj poznatky vyplývajúce z revidovaných noriem Európskeho výboru na zabránenie mučenia a neľudského, či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (CPT).⁹

Nakoľko oblasť výkonu dozoru nad dodržiavaním zákonnosti v miestach, kde sú držané osoby pozbavené osobnej slobody alebo osoby, ktorých osobná sloboda je obmedzená¹⁰ patrí medzi dlhodobé priority generálneho prokurátora Slovenskej republiky, rozhodol do bodu 11 Plánu hlavných úloh prokuratúry na rok 2024 zaradiť úlohu, zameranú na zhodnotenie stavu zákonnosti v zariadeniach určených na výkon ochranného liečenia a detencie. Plnením tejto úlohy bol poverený netrestný odbor Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky (ďalej len „netrestný odbor“).

Zhodnotenie stavu zákonnosti v zariadeniach určených na výkon ochranného liečenia a detencie vychádza z komplexných a objektívnych poznatkov získaných pri previerkach dodržiavania zákonnosti v zariadeniach realizujúcich výkon

⁷ § 3 a § 4 zákona č. 153/2001 Z. z.

⁸ čl. 4 Dohody o spolupráci

⁹ revidované normy CPT Obmedzovacie prostriedky v psychiatrických zariadeniach pre dospelých z 21.03.2017 a normy CPT z roku 2004, časť V. Nedobrovoľné umiestnenie v psychiatrických zariadeniach

¹⁰ § 18 ods. 1 zákona č. 153/2001 Z. z.

ochranného liečenia a detencie, vykonaných netrestným odborom za účelom splnenia danej úlohy, vždy neohlásene, pričom v dvoch z týchto zariadení¹¹ boli previerky vykonané súbežne s monitoringom komisárky pre osoby so zdravotným postihnutím JUDr. Zuzany Stavrovskej a jej špecializovaným tímom, v rámci plnenia úlohy Národného preventívneho mechanizmu.¹²

Previerková činnosť, za účelom zhodnotenia stavu zákonnosti v zariadeniach určených na výkon ochranného liečenia a detencie, bola netrestným odborom vykonaná v každom jednom zariadení vykonávajúcim ochranné liečenie ústavnou formou a v zariadení vykonávajúcim detenciu.

Previerka na účely splnenia úlohy nebola netrestným odborom vykonaná v Nemocnici pre obvinených a odsúdených a Ústave na výkon trestu odňatia slobody v Trenčíne, kde je ochranné liečenie ústavnou formou vykonávané v rámci výkonu trestu odňatia slobody, ktorý patrí do dozorovej pôsobnosti podľa § 18 ods. 1 písm. a) zákona o prokuratúre referátu väzenstva Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky.

Zhodnotenie stavu zákonnosti výkonu ochranného liečenia a detencie vychádza výlučne z poznatkov získaných previerkovou činnosťou netrestného odboru v každom z 15 zariadení, vykonávajúcich ochranné liečenie a detenciu mimo výkonu trestu odňatia slobody¹³ a vychádza z dokumentácie zariadení, vyžiadanej a preskúmanej netrestným odborom v nasledovnom rozsahu:

- zdravotné dokumentácie osôb vo výkone ochranného liečenia (detencie) ku dňu výkonu previerky,
- zdravotné dokumentácie prepustených osôb z výkonu ochranného liečenia (detencie) od 01/2024 ku dňu vykonania previerky,
- evidencia osôb, ktoré nenastúpili na výkon ochranného liečenia,
- register obmedzovacích prostriedkov od 01/2024,
- hlásenia použitia donucovacích prostriedkov,
- vnútorný poriadok zariadenia, ústavný poriadok zariadenia,
- evidencia úmrtí v zariadení,
- evidencia udalostí v zariadení (vrátane mimoriadnych),
- evidencia priepustiek z výkonu ochranného liečenia (ak bola zariadením vedená),
- evidencia podnetov a sťažností a ich vybavení,
- zoznam zamestnancov, vrátane špecifikovania ich pracovnej pozície, ako aj z výkonu prehliadky priestorov zariadení a poznatkov získaných v rámci neformálnych rozhovorov s držanými a umiestnenými osobami.

¹¹ PL Sučany a PN Pezinok

¹² podľa Opčného protokolu k Dohovoru na zabránenie mučenia a neľudského, či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania

¹³ viď zoznam preverovaných zariadení

1. OCHRANNÉ LIEČENIE A JEHO VÝKON

Ochranné liečenie je jedným z druhov ochranných opatrení, ktoré môže uložiť len súd podľa Trestného zákona v záujme ochrany spoločnosti pred trestnými činmi alebo činmi inak trestnými.¹⁴ Účelom ochranného liečenia je predovšetkým ochrana spoločnosti a liečebné a terapeutické pôsobenie na odsúdeného, s cieľom dosiahnutia jeho následného zaradenia sa do normálneho života.

Druhy ochranného liečenia, ktoré má súd možnosť (obligatórne alebo fakultatívne) uložiť, sú ochranné liečenie psychiatrické, sexuologické, protialkoholické, protitoxikomanické a ochranné liečenie iných závislostí. Druh ochranného liečenia súd ukladá buď jednotlivo, alebo aj v ich kombinácii, vo forme ambulantnej, alebo ústavnej, a to na základe skutočností vyplývajúcich z dôkazov vykonaných v rámci trestného konania, posúdených podľa stavu existujúceho v čase rozhodovania súdu o ochrannom liečení.

Ochranné liečenie, s výnimkou ochranného liečenia protialkoholického, protitoxikomanického a iných závislostí, nemá časové ohraničenie. Dĺžka jeho trvania závisí od naplnenia jeho účelu a rozhodnutia súdu.

Samostatná právna úprava výkonu ochranného liečenia v podobe zákona o výkone ochranného liečenia v právnom poriadku Slovenskej republiky neexistuje. Ochranné liečenie je síce čiastočne upravené vo viacerých právnych predpisoch,¹⁵ avšak ani z týchto čiastkových úprav nie je možné ucelene vyskladať jednotný zákonný postup pri jeho výkone. Bremeno výkonu ústavného ochranného liečenia mimo výkonu trestu odňatia slobody preniesol štát na zariadenia, ktoré síce realizujú jeho výkon, avšak nejednotne a bez akéhokoľvek rámca zákonnej úpravy. Doposiaľ neexistuje ani žiadny štandardný postup upravujúci výkon ochranného liečenia.¹⁶ Aj v dôsledku týchto skutočností, nie je postup pri realizácii výkonu ochranného liečenia v zariadeniach v ničom odlišný od bežného režimu, napríklad dobrovoľne liečiacich sa pacientov. Výkon ochranného liečenia je hrađený v rovnakej výške, ako hospitalizácia dobrovoľne prijatých pacientov, a výlučne len zo zdrojov verejného zdravotného poistenia.

V súvislosti s výkonom ochranného liečenia je nutné poukázať aj na fakt, že napriek tomu, že na tento nedostatok bolo už viackrát upozorňované,¹⁷ doposiaľ neexistuje centrálna evidencia súdom uložených ochranných liečení, ktorá by však značne prispela jednak k správnosti a efektívnosti ukladania tohto ochranného opatrenia, ako aj k plynulosti jeho výkonu.

¹⁴ § 31 ods. 3, § 33 písm. a) Trestného zákona

¹⁵ napr. Trestný zákon, Trestný poriadok, zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov, zákon č. 576/2004 Z. z.

¹⁶ § 45 ods. 1 písm. b), písm. c) zákona č. 576/2004 Z. z.

¹⁷ a to nielen zo strany zariadení

1.1 Prijatie na výkon ochranného liečenia

Preskúmaním zdravotných dokumentácií odsúdených je možné konštatovať, že ich súčasťou boli vždy u každého umiestneného odsúdeného právoplatné súdne rozhodnutia o uložení ochranného liečenia ústavnou formou alebo o pokračovaní v ochrannom liečení ústavnou formou, znalecký posudok vyhotovený v rámci trestného konania a nariadenie výkonu ochranného liečenia.

Podrobným preskúmaním vyššie označených podkladov však boli zistené nedostatky, ktoré nie je možné prehliadať, a na ktoré je potrebné poukázať.

1.1.1 Rozhodnutie o uložení ochranného liečenia

Z rozhodnutí súdov o uložení ochranného liečenia ústavnou formou len veľmi zriedkavo vyplývalo, že by sa súd pri rozhodovaní o ochrannom liečení oboznámil aj s aktuálnym duševným stavom obvineného a existenciou pretrvávania jeho nebezpečnosti¹⁸ v čase rozhodovania súdu o ochrannom liečení (najmä v prípadoch, kedy už osoba bola umiestnená v zariadení a podstupovala liečbu), prípadne doplnil znalecký posudok výsluchom znalca, alebo odborným vyjadrením zariadenia, v ktorom bol obvinený v čase rozhodovania súdu už umiestnený. Súd pri rozhodovaní o ochrannom liečení väčšinou vychádzal zo záverov znaleckého skúmania duševného stavu obvineného v čase spáchania trestného činu, nezohľadňujúc už stav obvineného ku dňu rozhodovania o ochrannom liečení. V prípade rozhodnutí, ktorými bolo samostatne uložené len ochranné liečenie (rozhodnutia bez uznania viny a uloženia trestu), sa vždy jednalo o skrátené rozhodnutia, t. j. rozhodnutia bez odôvodnenia, nebolo z nich teda zrejmé, z akých dôkazov súd pri rozhodovaní vychádzal.

Trestný poriadok v znení účinnom do 14.03.2024 lehotu na rozhodnutie o návrhu na uloženie ochranného liečenia neupravoval. V zdravotných dokumentáciách odsúdených boli zistené prípady, kedy o návrhu na uloženie ochranného liečenia súd rozhodol až o 6 - 9 mesiacov od jeho podania. Taktiež boli zistené prípady, kedy súd o návrhu na uloženie ochranného liečenia rozhodol v čase, kedy už bola osoba, ktorá bola do zariadenia prijatá v čase pred podaním návrhu na uloženie ochranného liečenia, v zariadení preliečená a nastavená na pokračovanie liečby v ambulantnom prostredí. Napriek tejto skutočnosti jej bolo súdom uložené ústavné ochranné liečenie.

Rozhodovanie o návrhu na uloženie ochranného liečenia je rozhodovaním nielen o potrebe liečby, ale aj o osobnej slobode osoby, o ktorej sa koná, pričom k jej obmedzeniu v podobe uloženia ústavného ochranného liečenia by malo dochádzať po dôkladnom vyhodnotení všetkých skutočností, zistených a aktuálnych ku dňu

¹⁸ nielen spoločenskej nebezpečnosti vyplývajúcej zo spáchaného skutku, ale aj nebezpečnosti jeho pobytu na slobode

vydania rozhodnutia. Rozhodnutia o uložení ochranného liečenia by mali byť riadne odôvodnené, aby bolo jednoznačne zrejmé, na základe akých skutočností a dôkazov súd o uložení ochranného liečenia rozhodol.

1.1.2 Znalecký posudok

Po preskúmaní znaleckých posudkov, ktoré boli zariadeniu spolu s nariadením výkonu ochranného liečenia a rozhodnutím súdu o ochrannom liečení zaslané, bolo zistené, že v nejednom prípade boli tieto vyhotovené s odstupom minimálne viac ako 1 rok spätne ku dňu rozhodovania o návrhu na uloženie ochranného liečenia, a za účelom posúdenia duševného stavu obvineného v čase spáchania trestného činu, resp. činu inak trestného, čo bolo pri niektorých osobách opätovne minimálne viac ako 1 rok.

Pre rozhodovanie o uložení ochranného liečenia nepostačuje len záver znaleckého posudku vypracovaného za účelom posúdenia duševného stavu obvineného v čase spáchania skutku, ale nebezpečnosť pobytu páchatel'a na slobode musí byť posudzovaná podľa stavu existujúceho v čase rozhodovania súdu o ochrannom liečení. Vzhľadom na odstup času, ktorý uplynul od podania znaleckého posudku, je pre rozhodovanie o ochrannom liečení nevyhnutné posúdiť aktuálny stupeň duševnej poruchy páchatel'a, vrátane posúdenia tohto, či táto duševná porucha má taký charakter, že jeho pobyt na slobode je i v budúcnosti nebezpečný.¹⁹

Aktuálne znalecké posudky, alebo odborné vyjadrenia, boli súčasťou zdravotných dokumentácií len v prípade odsúdených, pri ktorých súd rozhodol o pokračovaní vo výkone ochranného liečenia ústavnou formou po skončení výkonu trestu odňatia slobody.

Na nekritické preberanie záverov znaleckých posudkov pri rozhodovaní bolo už viackrát v minulosti poukázané, a nielen v kruhoch odbornej verejnosti.

Zo strany zariadení bolo v rámci previerok deklarované, že niektoré znalecké posudky nie sú vypracované kvalitne a stretávajú sa s prípadmi, kedy je po umiestnení odsúdeného do zariadenia (na základe jeho klinického skúmania), u neho zistená úplne iná diagnóza, ako bola konštatovaná znaleckým skúmaním. Na diagnózu stanovenú znaleckým skúmaním nepochybne nadväzuje aj otázka existencie nepríčetnosti a nebezpečnosti osoby a vhodnosť a účelnosť navrhovaného druhu a formy ochranného opatrenia.

¹⁹ napr. III. ÚS 241/05, II. ÚS 291/08, I. ÚS 60/2023

1.1.3 Nariadenie výkonu ochranného liečenia

Po nadobudnutí právoplatnosti rozhodnutia o uložení ochranného liečenia, súd (súdny tajomník, vyšší súdny úradník) nariaďuje jeho výkon. Z časového hľadiska k nariadeniu výkonu ochranného liečenia dochádzalo bezodkladne, maximálne do 2 mesiacov odo dňa nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia. Boli však zistené aj prípady, kedy k nariadeniu výkonu tohto ochranného opatrenia došlo až o 6 a viac mesiacov od nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia. V CLDZ Banská Bystrica bol dokonca zaznamenaný prípad, kedy k nariadeniu výkonu ochranného liečenia došlo až po 2 rokoch od právoplatnosti rozhodnutia, ktorým bolo ochranné liečenie uložené. V danej súvislosti je nutné zdôrazniť, že z rozhodnutí o uložení ochranného liečenia, vzťahujúcich sa k týmto nariadeniam výkonu, nevyplývalo, že by nimi bol súčasne uložený aj nepodmienečný trest odňatia slobody.

K výkonu ochranného liečenia môže dôjsť až po jeho nariadení. Čím viac je neodôvodnene predlžovaná doba od uloženia ochranného liečenia po jeho nariadenie, tým neskôr môže dôjsť aj k samotnej realizácii tohto ochranného opatrenia.

Obzvlášť nepochopiteľné je to pri osobách, ktoré boli v zariadení umiestnené v čase pred rozhodovaním o návrhu na uloženie ochranného liečenia, a ktoré síce disponujú právoplatným rozhodnutím o uložení ochranného liečenia, nie však jeho nariadením. Takéto 2 prípady boli zistené aj pri previerke vykonanej v PN Pezinok, pričom tento nedostatok bol následne signalizovaný príslušným súdom.

1.1.4 Postup podľa § 80 ods. 1 vyhlášky č. 543/2005 Z. z.

Z preskúmaných nariadení výkonu ochranného liečenia vyplývalo, že súd (súdny tajomník) v nich určil odsúdenému termín nástupu na výkon ochranného liečenia len veľmi ojedinele; určenie termínu ponechal na zariadenie. Súčasne súdny tajomník zariadenie požiadal, aby mu v lehote do 10 dní odo dňa určeného zariadením na nástup osoby, oznámilo začatie výkonu ochranného liečenia, prípadne dôvody, pre ktoré sa s výkonom ochranného liečenia nezačalo.

Je možné konštatovať, že tento postup súdu je v rozpore s ustanovením § 80 ods. 1 vyhlášky č. 543/2005 Z. z., podľa ktorého má, po dohode so zariadením, deň nástupu na ochranné liečenie určiť súdny tajomník.

Podľa § 80 ods. 1 vyhlášky č. 543/2005 Z. z. nariadenie výkonu ochranného liečenia v zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti zašle súdny tajomník tomuto zariadeniu, príslušnému podľa bydliska alebo pobytu osoby, ktorá sa má ochrannému liečeniu podrobiť, v dvoch vyhotoveniach spolu s jedným odpisom znaleckého posudku alebo odborného lekárskeho vyjadrenia a jedným rovnopisom rozhodnutia, ktorým bolo ochranné liečenie uložené. Po dohode so správou zariadenia ústavnej zdravotnej starostlivosti určí súdny tajomník deň nástupu na ochranné liečenie. Súčasne upozorní

správu zariadenia ústavnej zdravotnej starostlivosti, že k zmene ochranného liečenia z ústavného na ambulantné alebo k prepusteniu z ochranného liečenia podľa osobitného predpisu môže dôjsť len na základe právoplatného rozhodnutia okresného súdu, v ktorého obvode sa ochranné liečenie vykonáva, a požiada, aby tomuto súdu bola bezodkladne podaná správa, ak nastanú dôvody pre niektoré z týchto opatrení. Ďalej požiada, aby zariadenie ústavnej zdravotnej starostlivosti oznámilo súdu, ktorý výkon ochranného liečenia nariadil, či osoba, ktorej bolo ochranné liečenie uložené, nastúpila v určenej dobe jeho výkon.

Určenie termínu odsúdenému na nástup na výkon ochranného liečenia súdnym tajomníkom, po predchádzajúcej dohode so zariadením tak, ako to predpokladá zákon, má svoje plné opodstatnenie, najmä z nasledovných dôvodov:

- súd má bezpochyby väčšiu autoritu ako zariadenie,
- súd je ten, kto riadi výkon ochranného liečenia, zariadenie je len miestom jeho výkonu,
- súd má prostriedky na to, aby zistil miesto pobytu odsúdeného v prípade, ak je zásielka vrátená, najmä z dôvodu „adresát neznámy“,
- súd má možnosti preveriť, či odsúdený, ktorému výkon ochranného liečenia nariaďuje, nie je v inej trestnej veci vo výkone trestu odňatia slobody, resp. či nemá v inej trestnej veci na výkon trestu odňatia slobody určený nástup, prípadne má možnosť zistiť predbežný dátum skončenia výkonu trestu odňatia slobody v inej trestnej veci a podľa týchto skutočností termín nástupu na ochranné liečenie po dohode so zariadením prispôbiť,
- v prípade nenastúpenia odsúdeného na výkon ochranného liečenia do zariadenia v súdom určenom termíne, súd bezodkladne a plynule voči odsúdenému realizuje ďalšie zákonné postupy.

Ďalším z dôvodov, pre ktorý má odsúdenému určiť termín nástupu na výkon ochranného liečenia súdny tajomník, je ten, že tomuto určeniu má predchádzať dohoda so zariadením. Súdni tajomníci však zákonnú úpravu nerešpektujú, a nariadenia bez určenia termínu nástupu automaticky zasielajú zariadeniu *príslušnému podľa bydliska alebo pobytu osoby, ktorá sa má ochrannému liečeniu podrobiť*,²⁰ t. j. zariadeniu podľa „spádovej oblasti“.

Pre oblasť poskytovania psychiatrickej ústavnej starostlivosti, a tým aj výkon ochranného liečenia, však „spádové oblasti“ nie sú určené. Z uvedeného vyplýva, že odsúdený môže ochranné liečenie vykonávať v zariadeniach v rámci celého územia Slovenskej republiky, a to podľa druhu vykonávanej liečby a voľných kapacít zariadení, bez ohľadu na jeho bydlisko alebo pobyt.

Aj táto skutočnosť má podstatný vplyv na efektívnosť a rýchlosť začatia výkonu ochranného liečenia odsúdených, a to v čo najkratšom čase od jeho uloženia. Ak by

²⁰ § 80 ods. 1 Vyhlášky č. 543/2005 Z. z.

súdny tajomník pred nariadením výkonu ochranného liečenia oslovil zariadenie za účelom dohody o termíne nástupu odsúdeného, predišlo by sa doručovaniu nariadení výkonu ochranného liečenia zariadeniam, ktoré sa síce v okolí miesta bydliska alebo pobytu odsúdeného nachádzajú, ale uložený druh ochranného liečenia nevykonávajú. K zabezpečeniu bezproblémového nariaďovania výkonu ochranného liečenia zariadeniam mal navyše dopomôcť zoznam zdravotníckych zariadení, vedený Ministerstvom zdravotníctva Slovenskej republiky,²¹ ktorý doposiaľ oficiálne zverejnený nie je.

Previerkovou činnosťou bolo zistené, že počty odsúdených, aktuálne vykonávajúcich ochranné liečenie v jednotlivých zariadeniach, sa výrazne líšili, a boli aj zariadenia, v ktorých v čase previerky ochranné liečenie nevykonával žiaden odsúdený.²²

Príkladom toho, aké dôsledky môžu nastať pri nedostatku informácií, vzťahujúcich sa k výkonu ochranného liečenia, je aj prípad, ktorý sa stal v PL Sučany, a ktorý vyústil až do podania trestného oznámenia na PL Sučany²³ z dôvodu podozrenia z trestného činu marenia výkonu súdneho rozhodnutia podľa § 348 ods. 1 písm. f) Trestného zákona.

Prípad sa týkal obvineného nebezpečného páchatel'a činnosti inak trestnej X.Y.²⁴, ktorý bol hospitalizovaný na psychiatrickom oddelení v nemocnici A., a u ktorého bol podaný návrh na uloženie ochranného liečenia.

Sudca, ktorý mal o podanom návrhu na uloženie ochranného liečenia rozhodovať, dňa 13.02.2024 oznámil prostredníctvom e-mailovej správy PL Sučany²⁵ termín konania verejného zasadnutia na rozhodovanie o návrhu na uloženie ochranného liečenia, ktorý určil na deň 29.02.2024 s tým, že ak v daný deň bude o uložení ochranného liečenia ústavnou formou rozhodnuté, bude súčasne nariadený jeho výkon a osoba X.Y. bude bezprostredne po ukončení verejného zasadnutia príslušníkmi Policajného zboru eskortovaná do PL Sučany.

Na doručené oznámenie súdu PL Sučany reagovala dňa 18.02.2024, kedy súdu oznámila, že termín nástupu na výkon ochranného liečenia sa určuje na základe dohody so správou zariadenia, pričom aktuálne nie je možné z kapacitných dôvodov danú osobu prijať.

²¹ § 445 ods. 3 Trestného poriadku

²² prehľad o počte odsúdených v zariadeniach je uvedený v prílohe, tabuľke č. 1

²³ PL Sučany je v oblasti výkonu ochranného liečenia aktuálne najvyťaženejším zariadením v rámci celého územia Slovenskej republiky

²⁴ osoba, u ktorej bola znaleckým skúmaním zistená nepríčetnosť v čase spáchania skutku a trestné stíhanie bolo podľa § 215 ods. 1 písm. e) Trestného poriadku zastavené

²⁵ zariadeniu nachádzajúcemu sa v okolí bydliska alebo pobytu obvineného

Dňa 22.02.2024 súd opätovne oznámil PL Sučany termín verejného zasadnutia, ako aj o zamýšľaný postup spočívajúci v tom, že po rozhodnutí a nariadení výkonu, bude osoba priamo z verejného zasadnutia eskortovaná do PL Sučany, pričom argumentoval jej nebezpečnosťou, konštatovanou v znaleckom posudku vyhotovenom v trestnom konaní.

PL Sučany dňa 26.02.2024 opakovane súdu oznámila, že dňa 29.02.2024 nie je možné osobu prijať z kapacitných dôvodov, ale jej prijatie je možné dňa 15.03.2024.

Dňa 29.02.2024 sa konalo verejné zasadnutie, na ktorom súd uložil obvinenému X.Y. ochranné psychiatrické a protitoxikomanické liečenie ústavnou formou a nariadil jeho výkon v PL Sučany, s určením termínu nástupu v totožný deň. Odsúdený bol bezprostredne po skončení verejného zasadnutia eskortovaný do PL Sučany, ktorá ho odmietla, z kapacitných dôvodov, prijať. Odsúdený bol preto následne opätovne umiestnený na psychiatrickom oddelení v nemocnici A., a to až do 01.03.2024, kedy po potvrdení možnosti jeho prijatia a zmeny miesta výkonu ochranného liečenia v nariadení, bol eskortovaný do PN Kremnica.²⁶ Konajúcim sudcom bolo zároveň dňa 30.04.2024 podané na PL Sučany trestné oznámenie z dôvodu podozrenia z trestného činu marenia výkonu súdneho rozhodnutia podľa § 348 ods. 1 písm. f) Trestného zákona, ktoré po prešetrení príslušným policajným orgánom bolo podľa § 197 ods. 1 písm. d) Trestného poriadku právoplatne odmietnuté.

Aj vyššie uvedený prípad potvrdzuje, aká je v súčasnosti (najmä za stále pretrvávajúceho stavu absencie zoznamu zariadení²⁷) dôležitá komunikácia a dohoda súdu so zariadením.

Na danom prípade bolo navyše pozoruhodné aj to, že PL Sučany, do ktorej sa súd snažil odsúdeného, a to napriek všetkým okolnostiam, umiestniť, nevykonáva protitoxikomanickú liečbu, ktorú mal odsúdený, v kombinácii s liečbou psychiatrickou, uloženú rozhodnutím súdu. Ak by aj PL Sučany odsúdeného na výkon ochranného liečenia prijala, tak len na výkon ochranného psychiatrického liečenia. Výkon ochranného protitoxikomanického liečenia by obvinený musel následne vykonať v inom zariadení. PN Kremnica, do ktorej bol nakoniec odsúdený aj umiestnený, je však zariadením vykonávajúcim ochranné liečenie psychiatrické aj protitoxikomanické.

V CLDZ Banská Bystrica bol zaznamenaný prípad, kedy odsúdenému, ktorému bolo rozhodnutím súdu uložené ochranné protialkoholické liečenie ambulantnou formou, bol nariadený výkon protialkoholického liečenia ústavnou formou, pričom zariadenie, na základe takto doručeného nariadenia výkonu ochranného liečenia,

²⁶ zariadenia nenachádzajúceho sa v okolí bydliska, alebo miesta pobytu odsúdeného

²⁷ § 445 ods. 3 Trestného poriadku

odsúdeného písomne na jeho výkon ústavnou formou v určenom termíne aj predvolalo.

V súvislosti s postupom podľa § 80 ods. 1 vyhlášky č. 543/2005 Z. z. je možné všeobecne konštatovať, že v bežnej praxi je síce používaný, avšak je aplikovaný úplne odlišným spôsobom, ako je v tomto ustanovení upravený.

Previerkovou činnosťou bolo zistené, že zariadenia, po doručení nariadenia výkonu ochranného liečenia s príslušnými prílohami, určili, podľa možnosti voľných kapacít, termín nástupu odsúdeného na výkon ochranného liečenia. Súčasne odsúdených na výkon ochranného liečenia písomne predvolávali, neraz aj opakovane.

V danej súvislosti bol zistený zaujímavý postup CLDZ Košice, ktoré písomne termín nástupu na výkon ochranného liečenia odsúdeným neoznamuje a ani odsúdených na výkon ochranného liečenia písomne nepredvoláva. CLDZ Košice po doručení nariadenia výkonu ochranného liečenia čaká na to, kedy odsúdený do CLDZ Košice osobne príde. Len v takomto prípade je mu určený termín nástupu na výkon ochranného liečenia, ktorému predchádza dohoda s lekárom. Nariadenia výkonu ochranného liečenia CLDZ Košice, v ktorých súdny tajomník neurčil deň nástupu odsúdeného na výkon ochranného liečenia a určenie dňa nástupu ponechal na zariadenie, CLDZ Košice v prípadoch odsúdených, ktorí sa doposiaľ do CLDZ Košice nedostavili, ďalej len eviduje.

Zariadenia si oznamovaciu povinnosť voči súdu, vyplývajúcu im z § 80 ods. 1 vyhlášky č. 543/2005 Z. z., plnili zväčša bezodkladne po prijatí osoby, najneskôr v lehote 10 dní od nástupu odsúdeného. Niektoré zariadenia nástup odsúdeného oznamovali aj súdu, v obvode ktorého sa ochranné liečenie vykonáva, a to nad rámec svojich povinností, v záujme ochrany práv odsúdených.

CLDZ Banská Bystrica nenastúpenie odsúdeného neoznamovalo vôbec, učinilo tak až na základe žiadosti súdu o podanie správy o priebehu výkonu ochranného liečenia. CLDZ Banská Bystrica v prípade nenastúpenia odsúdeného v určenom termíne odsúdenému opakovane zasielalo pozvánku, v ktorej mu oznamovalo ďalší a ďalší termín nástupu na výkon ochranného liečenia, čím súčasne dochádzalo nielen k výkonu úkonov nad rámec povinností, ale súčasne aj k blokovaniu možnosti prijatia ďalšieho odsúdeného na výkon ochranného liečenia.

V spojitosti s prípadmi nenastúpenia odsúdených na výkon ochranného liečenia zariadenia poukazovali na absenciu spätnej väzby zo strany súdu, ktorý by ich informoval o ďalšom postupe. Nakoľko zariadenia nemajú informácie o následných krokoch súdu, smerujúcich napríklad k dodaniu osoby na výkon ochranného liečenia do zariadenia, alebo o existencii rozhodnutia súdu o upustení od výkonu ochranného liečenia, odsúdených buď na nástup opakovane predvolávajú, alebo v prípade vrátenia neprevzatej zásielky, nezrealizované nariadenia výkonu ochranného liečenia

d'alej len evidujú.²⁸ Vedomosť o priebehu výkonu ochranného liečenia v takýchto prípadoch nemajú ani súdy, ktoré výkon ochranného nariadili, čo potvrdzujú dožiadania priebežne zasielané zariadeniam, za účelom podania informácií o priebehu výkonu ochranného liečenia

V prípadoch nenastúpenia odsúdených na výkon ochranného liečenia by vhodným riešením mohla byť legislatívna zmena, upravujúca postup súdu v spolupráci so zariadením pri nenastúpení odsúdeného na výkon ochranného liečenia v súdom určenom termíne. Zákon musí upravovať postup, ktorý zabezpečí jednak možnosť opätovného vydania nariadenia výkonu ochranného liečenia s určením nového termínu nástupu odsúdenému, ako aj možnosť nariadiť výkon ochranného liečenia inému zariadeniu.

Jednou z príloh nariadenia výkonu ochranného liečenia má byť v zmysle § 80 ods. 1 vyhlášky č. 543/2005 Z. z. aj odpis znaleckého posudku alebo odborného lekárskeho vyjadrenia. Previerkovou činnosťou bolo zistené, že nie vo všetkých prípadoch je tento postup dodržiavaný. Zariadeniam boli väčšinou doručované fotokópie kompletného znaleckého posudku, ale boli zaznamenané aj prípady, kedy bola zariadeniu doručená len fotokópia záveru znaleckého posudku.

Znalecký posudok nie je zariadeniam doručovaný za účelom posúdenia toho, či nariadená forma spôsobu výkonu ochranného liečenia zodpovedá záverom znaleckého skúmania. Znalecký posudok je predovšetkým zariadeniam doručovaný za účelom komplexného posúdenia odsúdeného, jeho následného zaradenia do liečebného režimu a terapií. Informácie vyplývajúce len zo záveru znaleckého posudku sú pre tento účel nepostačujúce.

Prečo je realizácia postupu podľa § 80 ods. 1 vyhlášky č. 543/2005 Z. z. v praxi taká problematická, ako bola v rámci plnenia tejto úlohy zistená, čiastočne vyplýva aj z vyjadrenia nemenovaného sudcu, ktorý na základe signalizácie nedodržania § 80 ods. 1 vyhlášky č. 543/2005 Z. z., k predmetnej veci uviedol nasledovné: „**....na nariadenie ochranného liečenia sú v zmysle zákona školené súdne tajomníčky, ako to napokon vyplýva aj z ustanovenia § 80 ods. 1 Vyhlášky MS SR č. 543/2005 Z. z., ktorý ste vo Vašom podaní uviedli, no napriek tomu ochranné liečenia nariaďujú fakticky nepreškolení vyšší súdni úradníci.**“

1.2 Výkon ochranného liečenia

Ochranné liečenie ústavnou formou je dlhodobou vykonávané v zariadeniach, ktoré aktuálne nedisponujú žiadnym relevantným dokumentom, preukazujúcim ich určenie na výkon tohto ochranného opatrenia.²⁹ Zariadenia nemajú pre výkon

²⁸ pri niektorých prípadoch doba evidencie nariadení presahuje niekoľko rokov

²⁹ z čoho je možné vyvodiť aj neexistenciu zoznamu určených zdravotníckych zariadení v zmysle ustanovenia § 445 ods. 3 Trestného poriadku

jednotlivých druhov ochranného liečenia vyčlenené samostatné priestory a v rámci svojej lôžkovej kapacity ani určený konkrétny počet lôžok pre výkon ochranného liečenia. Tým, že nie je vedená ani žiadna centrálna evidencia výkonov ochranných liečení, z ktorej by v prípade potreby bola zistiteľná aktuálna dostupnosť voľných lôžok v jednotlivých zariadeniach, je umiestňovanie odsúdených do zariadení výrazne komplikované.

Väčšina z preverovaných zariadení nemá pre výkon ochranného liečenia vytvorené vhodné podmienky z hľadiska vnútornej, ako aj vonkajšej bezpečnosti. Ani Výnos MZ SR č. 44/2008 v oblasti personálneho zabezpečenia, ako aj v oblasti materiálno-technického vybavenia, výkon ochranného liečenia nijako nezohľadňuje. Zostáva len na zariadeniach, ako sa s danou situáciou, v rámci svojich možností, vysporiadajú.

1.2.1 Určenie zariadení na výkon ochranného liečenia a ich zoznam

V súvislosti s určením zariadení na výkon ochranného liečenia je možné konštatovať, že ani jedno z preverovaných zariadení nedisponovalo žiadnym relevantným dokumentom, z ktorého by výslovne vyplývalo, že bolo určené na výkon ochranného liečenia, vrátane uvedenia formy a druhu vykonávaného ochranného liečenia. Ďalšou zarážajúcou skutočnosťou bolo zistenie, že výkon ochranného liečenia nie je zariadeniam nijako zohľadňovaný.³⁰ Na otázku netrestného odboru, prečo teda ochranné liečenie za daného stavu zariadenia vykonávajú, bola daná nasledovná odpoveď: „**tak je to rokmi zaužívané**“.

Odpoveď sa najskôr javila ako komická, vyvolávajúca pocit aplikácie akéhosi „obyčajového práva“, avšak len dovtedy, kým nebolo zistené, že niektoré zariadenia³¹ disponujú a primerane aj postupujú podľa Metodického opatrenia Ministerstva zdravotníctva SSR č. ZB 255/1973-B/1 z 06.11.1973 - Výkon ochranného liečenia uloženého súdom, ktoré v danom čase, po dohode s Ministerstvom spravodlivosti SSR, bolo vydané na zabezpečenie jednotného postupu pri výkone ochranného liečenia nariadeného súdom³² a Určenia spádových území psychiatrických liečební a niektorých ďalších zdravotníckych zariadení pre liečbu psychicky chorých, vydaným Ministerstvom zdravotníctva SSR dňa 10.04.1973 pod č. Z-1069/1972-B/1, z ktorého jednoznačne vyplývala konkretizácia jednotlivých zariadení pre výkon jednotlivých, v tom čase vykonávaných liečení, vrátane presného uvedenia ich sídla a presného vymedzenia spádových území.

³⁰ je hrađený zo zdrojov verejného zdravotníctva v rovnakej výške, ako pri dobrovoľne hospitalizovaných pacientoch

³¹ a pravdepodobne aj súdy

³² podľa § 72 Trestného zákona č. 140/1961 Zb. v znení neskorších právnych predpisov

Ďalším podkladom, ktorý bol v súvislosti s výkonom ochranného liečenia v minulosti zaslaný predsedom všetkých krajských súdov a predsedovi Vyššieho vojenského súdu Trenčín, bol list Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky z 13.01.2005, č. 416/04-60/1-14, ktorého prílohu tvoril Zoznam zdravotníckych zariadení poskytujúcich psychiatrickú starostlivosť podľa okresov, na výkon súdom nariadených ochranných psychiatrických, sexuologických, protialkoholických a protitoxikomanických liečení, aktualizovaný Ministerstvom zdravotníctva dňa 20.12.2004. Z uvedeného zoznamu, odhliadnuc od toho, že niektoré zariadenia v ňom uvedené už v súčasnosti neexistujú, vyplýva len ich označenie (bez uvedenia sídla a druhu vykonávanej liečby) a určenie okresov spadajúcich pod ich pôsobnosť výkonu ochranných liečení.

Nakoľko, okrem troch vyššie spomenutých dokumentov, nebol v súvislosti s konkretizáciou zariadení určených na výkon ochranného liečenia zistený žiadny iný relevantný dokument, ktorý by upravoval súčasný stav, nie je možné sa už ani pozastavovať nad vyššie uvedeným vyjadrením „rokmi zaužívané“.

1.2.2 Umiestňovanie odsúdených vo výkone ochranného liečenia

V právnom poriadku Slovenskej republiky neexistuje žiadny ucelený právny predpis, ktorý by špeciálne upravoval výkon ochranného liečenia v podmienkach ústavnej zdravotnej starostlivosti realizovaný mimo výkonu trestu odňatia slobody. Dôsledkom toho je zistenie, že aj pre odsúdených platia rovnaké pravidlá a rovnaké liečebné režimy, ako pri osobách liečiacich sa dobrovoľne,³³ len s výnimkou možnosti okamžitého prepustenia zo zariadenia, v prípade stabilizácie zdravotného stavu a dosiahnutia účelu ústavnej liečby.

Zistenia z previerkovej činnosti preukazujú, že zariadenia nemajú pre výkon súdom nariadeného ochranného liečenia vytvorené samostatné oddelenia, resp. vyčlenené časti existujúcich oddelení a nemajú pre tento účel ani určený a vyčlenený konkrétny počet lôžok.

Odsúdení sú po prijatí do zariadenia umiestňovaní na jednotlivých oddeleniach buď podľa zistenej diagnózy, alebo podľa rozhodnutia lekára. V rámci oddelení sú umiestňovaní spoločne aj s osobami, ktoré sa do zariadenia prišli liečiť dobrovoľne,³⁴ ako aj s osobami, o ktorých zákonnosti prevzatia rozhodol civilný súd, častokrát na rovnakých liečebných izbách. Týmto spôsobom umiestňovania odsúdených nie je ani nijako zaručené, že nenastane napríklad situácia, kedy by došlo k umiestneniu odsúdeného s poškodeným v tej istej trestnej veci v jednej spoločnej liečebnej izbe.

³³ na základe udeleného súhlasu s ústavnou liečbou, resp. na základe rozhodnutia súdu o prípustnosti prevzatia osoby v zdravotníckom zariadení

³⁴ na základe informovaného súhlasu

Vzhľadom na to, že v prípade odsúdených ide o osoby, ktoré sa dopustili trestnej činnosti, alebo sa dopustili činnosti inak trestnej, často obzvlášť závažnej, a pre stupeň u nich zistenej duševnej poruchy, prognózy jej vývoja, prípadne aj iných okolností, bol ich pobyt na slobode vyhodnotený ako nebezpečný, je nutné zamyslieť sa nad tým, či pri takomto postupe umiestňovania týchto osôb, nedochádza k ohrozeniu bezpečnosti osôb liečiacich sa v zariadení, napr. dobrovoľne. To, že k ohrozovaniu bezpečnosti osôb liečiacich sa v zariadeniach dobrovoľne, zo strany odsúdených dochádza, preukazujú oznámenia o mimoriadnych udalostiach v zariadeniach, zasielaných prokuratúre bezodkladne po ich vzniku.

Príkladom toho, čo všetko môže nastať, je aj nasledovná mimoriadna udalosť,³⁵ ktorá sa stala na mužskom oddelení v jednom zo zariadení, v dôsledku ktorej došlo k ťažkej ujme na zdraví s trvalými následkami.

Podozrivým zo spáchania skutku je odsúdený,³⁶ obeťou tohto trestného činu, a teda poškodeným je pacient,³⁷ prijatý do zariadenia dobrovoľne.³⁸

Ku skutku došlo dňa 26.09.2024 vo večerných hodinách, kedy bol zdravotnícky personál jedným z pacientov informovaný o tom, že poškodený krváca. Na základe kamerového záznamu a výpovede svedka bolo následne zistené, že odsúdený (nechtami) spôsobil poškodenému vážne poranenie pohlavných orgánov, konkrétne stratové poranenie predkožky na penise, siahajúce takmer po koreň penisu. Poškodený bol síce bezodkladne zdravotníckym personálom ošetrený, ale v dôsledku tohto utrpeného zranenia musel byť pre vážny somatický stav preložený k inému poskytovateľovi zdravotnej starostlivosti.

Práve z hľadiska zabezpečenia bezpečnosti v zariadení, výkonu tohto ochranného opatrenia, ako aj bezproblémového plnenia jeho účelu, by mali byť súdom nariadené ochranné liečenia vykonávané v sprisnenom režime a na samostatných bezpečnostných oddeleniach (častiach oddelení) podľa druhu súdom uloženej ochrannej liečby.

Potreba vytvorenia samostatných bezpečnostných oddelení na výkon ochranného liečenia, prípadne vyčlenenia častí existujúcich oddelení na tento účel, sa prioritne dotýka výkonu psychiatrických a sexuologických liečení, avšak ich využitie nie je vylúčené ani pri iných druhoch ochranného liečenia, a to liečby závislostí. Umiestnenie odsúdeného na samostatné bezpečnostné oddelenie by ani nemuselo trvať po celý výkon ochranného liečenia, avšak podmienky a možnosti následného premiestnenia odsúdeného na iné oddelenie by mali byť jednoznačne upravené.³⁹

³⁵ čin násilného charakteru

³⁶ výkon ochranného psychiatrického liečenia ústavnou formou

³⁷ s obmedzenou spôsobilosťou na právne úkony

³⁸ na základe informovaného súhlasu pacienta a aj opatrovníka (§ 6 zákona č. 576/2004 Z. z.)

³⁹ napríklad štandardným postupom pre vyhodnotenie rizika nebezpečnosti odsúdeného

Ako bolo aj v rámci previerok zistené, pri liečbe závislostí je dôležitá spolupráca liečenej osoby v rámci určeného režimu a jej presvedčenie o potrebe liečby. Nie všetci odsúdení sú však ochotní spolupracovať a dodržiavať ústavný liečebný režim. Ochranné liečenie berú ako nevyhnutnú „záťaž“, odmietajú rešpektovať určené pravidlá, sú agresívni voči okoliu a v zariadení zavádzajú tzv. „väzenské móresy“. Týmto ich správaním dochádza nielen k ohrozovaniu a obťažovaniu dobrovoľne liečiacich sa osôb, ale neraz aj k rozpadu celej terapeutickej skupiny. V rozhovore s jedným takýmto odsúdeným, tento na otázku, prečo sa nechce podrobiť režimu oddelenia, keď na súde súhlasil s uložením ústavnej ochrannej liečby, odpovedal nasledovne: **„Lepšie je byť 3 mesiace zavretý na psychiatrii, ako 5 rokov v base“**.

1.2.3 Ochranné sexuologické liečenie a jeho výkon v praxi

V rámci plnenia úlohy bolo v zariadeniach zistených celkovo 32 odsúdených s nariadeným výkonom ochranného sexuologického liečenia.⁴⁰ Z uvedeného počtu odsúdených nie je sexuologická liečba vykonávaná u 25 odsúdených. Konkrétne ide o nariadenia ochrannej sexuologickej liečby do PN Veľké Zálužie, PN Kremnica, PL Plešivec, PL Sučany a FN Prešov.

PN Veľké Zálužie, PN Kremnica, PL Plešivec, PL Sučany a FN Prešov nemali v zamestnaneckom pomere žiadneho lekára so špecializáciou na sexuológiu. Z dôvodu nedostatku sexuológov sa výkon sexuologickej liečby v týchto zariadeniach nepodarilo zabezpečiť ani prostredníctvom dohody so sexuológom, pôsobiacim mimo zariadenia.

V prípade PN Kremnica navyše došlo k tomu, že napriek tomu, že nemá v predmete svojej činnosti výkon sexuologického liečenia, boli do tohto zariadenia súdom nariadené jeho výkony.

Našli sa však zariadenia, konkrétne PN Hronovce a PN Pezinok, v ktorých sexuologická liečba bola vykonávaná bezproblémovo lekárom so špecializáciou na sexuológiu.

Ochranné ústavné sexuologické liečenie trvá dovtedy, kým nie je naplnený jeho účel. Akým spôsobom teda môže dôjsť k naplneniu účelu ústavného ochranného sexuologického liečenia u odsúdených, u ktorých vôbec nie je vykonávané?

Možným riešením daného stavu je centralizácia ochranného sexuologického liečenia do určeného špecializovaného zariadenia a vytvorenie samostatného oddelenia pre výkon sexuologického liečenia s pôsobnosťou pre celé územie Slovenskej republiky.

⁴⁰ viď Príloha, Tabuľka č. 2

Uvedeným postupom by boli odstránené nielen komplikácie s výkonom tohto druhu ochranného liečenia, ale aj s jeho nariaďovaním, a súčasne by bolo rešpektované právo na poskytovanie adekvátnej zdravotnej starostlivosti odsúdenému, vzhľadom k jeho zistenému ochoreniu. Poskytovaním adekvátnej zdravotnej starostlivosti by boli súčasne u odsúdených aj výraznejšie zvýšené možnosti zmeny formy ochranného liečenia z ústavnej na ambulantnú.

Je na mieste položiť si otázku, akým spôsobom štát dodržiava svoj záväzok vyplývajúci mu z medzinárodného práva, keď umiestni odsúdeného do zariadenia, v ktorom nemôže dôjsť k naplneniu účelu jeho ústavnej ochrannej liečby.

1.3 Zmena spôsobu výkonu ochranného liečenia

Ochranné liečenie trvá, kým to vyžaduje jeho účel; o zmene jeho formy, o prepustení z jeho výkonu alebo jeho ukončení rozhoduje súd.⁴¹

Podľa § 446 ods. 1 Trestného poriadku o zmene spôsobu výkonu ochranného liečenia alebo zmene druhu ochranného liečenia rozhoduje na návrh alebo aj bez návrhu predseda senátu súdu, v ktorého obvode je zdravotnícke zariadenie, v ktorom sa ochranné liečenie vykonáva. Ak súd rozhoduje na návrh prokurátora, zdravotníckeho zariadenia, probačného a mediačného úradníka alebo riaditeľa ústavu na výkon trestu odňatia slobody alebo nemocnice pre obvinených a odsúdených, rozhodne do desiatich pracovných dní od doručenia návrhu súdu. Ak súd potrebuje pre rozhodnutie znalecký posudok, rozhodne do desiatich pracovných dní od doručenia znaleckého posudku.

Previerkovou činnosťou bol zistený aktívny postup zariadení, ktoré bezodkladne, po zistení splnenia účelu ústavnej ochrannej liečby, podávali príslušnému súdu návrhy na zmenu spôsobu výkonu ochranného liečenia výkonu, a to z formy ústavnej na formu ambulantnú. Pri výkone ochrannej liečby závislostí, podávali zariadenia návrh na zmenu spôsobu výkonu ochranného liečenia v priemere po 2 až 2,5 mesiacoch výkonu ochrannej ústavnej liečby, odôvodnený splnením jej účelu. V prípadoch odsúdených vykonávajúcich ochranné liečenie psychiatrické a sexuologické, podávali zariadenia návrhy na zmenu spôsobu výkonu ochranného liečenia po odbornom posúdení, ktorého výsledkom bolo konštatovanie splnenia účelu ústavnej liečby.

V spojitosti s vyššie uvedeným postupom je potrebné opätovne zdôrazniť a súčasne poukázať na časový okamih, kedy došlo k podaniu návrhu zariadenia

⁴¹ § 74 ods. 4 Trestného zákona

na zmenu spôsobu výkonu ochranného liečenia z ústavnej formy na formu ambulantnú. Bolo ním zistenie splnenia účelu ochrannej ústavnej liečby.

V súvislosti s návrhmi podanými zariadeniami na zmenu spôsobu výkonu ochranného psychiatrického liečenia podľa § 446 ods. 1 Trestného poriadku boli v rámci previerkovej činnosti zaznamenané prípady neodôvodnenej nečinnosti súdu o podanom návrhu, ako aj nezákonnosti postupu súdu, a to s priamym dopadom na odsúdených, ktorých sa vec týkala.

Previerkou vykonanou v PN Hronovce bolo z predloženej zdravotnej dokumentácie odsúdeného, ktorý nastúpil do zariadenia na výkon ochranného psychiatrického liečenia dňa 16.03.2004, zistené, že zariadenie dňa 10.10.2023 podalo na Okresný súd Levice návrh na zmenu spôsobu výkonu ochranného liečenia podľa § 446 ods. 1 Trestného poriadku, avšak okresný súd do dňa výkonu previerky⁴² o tomto návrhu nerozhodol. Je pravdou, že zo znenia § 446 ods. 1 Trestného poriadku, účinného do 14.03.2024, súdu lehota na rozhodnutie o návrhu podľa § 446 ods. 1 Trestného poriadku nevyplývala, avšak aby súd o návrhu nerozhodol ani po uplynutí necelých 10-tich mesiacov odo dňa jeho doručenia, je neprimeraná. Tento poznatok bol signalizovaný príslušnému súdu.

Pri výkone previerky vo FN Prešov dňa 13.05.2024 bolo z predloženej zdravotnej dokumentácie odsúdeného, ktorý nastúpil do zariadenia na výkon ochranného sexuologického liečenia na základe rozhodnutia Krajského súdu v Prešove, vydaného podľa § 17 ods. 1 zákona č. 549/2011 Z. z. o uznávaní a výkone rozhodnutí, ktorými sa ukladá trestná sankcia spojená s odňatím slobody v Európskej únii v znení neskorších právnych predpisov a nariadenia výkonu ochranného sexuologického liečenia Krajským súdom v Prešove, zistené, že zariadenie dňa 13.02.2024 podalo Okresnému súdu Prešov návrh na ukončenie ochranného sexuologického liečenia. Okresný súd Prešov však tento návrh nepostúpil vecne príslušnému Krajskému súdu v Prešove, ale o návrhu konal, do konania pribral znalca. Po doručení znaleckého posudku vytyčil verejné zasadnutie na deň 13.05.2024, na ktorom rozhodol o zmene spôsobu výkonu ochranného liečenia z ústavnej formy na ambulantnú. Nakoľko sa jednalo o konanie a rozhodnutie nepríslušného súdu, prokurátor voči nemu bezodkladne podal sťažnosť. V predmetnej veci bolo zákonne rozhodnuté Krajským súdom v Prešove dňa 17.10.2024 tak, že u odsúdeného došlo k zmene spôsobu výkonu ochranného liečenia z formy ústavnej na formu ambulantnú. V danom prípade bolo umiestnenie odsúdeného v zariadení neznalosťou zákona predĺžené minimálne o 5 mesiacov z dôvodu rozhodovania nepríslušného okresného súdu.

V súvislosti s postupom súdov podľa § 446 ods. 1 Trestného poriadku bolo v PN Pezinok zaznamenaných 5 prípadov odsúdených, ktorým bol rozhodnutím

⁴² dňa 08.08.2024

Okresného súdu Pezinok zmenený spôsob výkonu ochranného psychiatrického liečenia z ústavného na ambulantné, a to dňom nástupu osoby do domova sociálnych služieb (ďalej len „DSS“). Napriek tomu, že dve z týchto rozhodnutí boli vydané a právoplatné v roku 2016, dve v roku 2022 a jedno v roku 2023, títo odsúdení boli aj v čase výkonu previerky⁴³ umiestnení v zariadení, nakoľko ich umiestnenie do DSS sa nepodarilo zabezpečiť.

Aj keď Okresný súd Pezinok už v roku 2024 vyššie uvedený výrok rozhodnutia o zmene spôsobu výkonu ochranného liečenia neaplikoval, je dôležité poukázať na dôvod, ktorý ho k danému postupu v danom čase viedol, a ktorý doposiaľ stále pretrváva.

Týmto dôvodom je ustanovenie § 61 ods. 3 zákona č. 448/2008 Z. z., podľa ktorého nie je možné pri osobe, ktorej súd uložil ochranné liečenie v zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti, vykonávanie posudkovej činnosti za účelom posúdenia jej odkázanosti na sociálnu službu v zariadeniach uvedených v § 34 až 40 zákona č. 448/2008 Z. z., a to do skončenia vykonávania týchto ochranných opatrení. Uvedené ustanovenie však obsahuje aj výnimky, po splnení ktorých je vykonávanie posudkovej činnosti možné. V prípadoch výkonu ochranného liečenia sú nimi začatie konania o zmene spôsobu výkonu ochranného liečenia, začatie konania o upustení od výkonu ochranného liečenia, začatie konania o prepustení z ochranného liečenia a začatie konania o ukončení ochranného liečenia.⁴⁴

Nielen PN Pezinok, ale aj ostatné zariadenia dennodenne zápasia s problematikou umiestnenia odsúdených, u ktorých už ústavné liečenie naplnilo svoj účel, avšak z dôvodu ich trvalého duševného ochorenia nie je možné u nich predpokladať, že budú schopní samostatne fungovať v nechránenom prostredí. Práve z uvedeného dôvodu títo odsúdení zostávajú v zariadeniach po dlhší čas, v podstate ďalších niekoľko rokov, pričom v ich prípade nie je prioritné poskytovanie ústavnej zdravotnej starostlivosti, ale zabezpečenie „sociálneho zázemia“. Zariadenia sú poskytovatelia zdravotnej starostlivosti a nie zariadeniami sociálnych služieb. Nakoľko v prípade odsúdených sa jedná v pomerne veľkej časti o osoby nemajúce žiadne rodinné zázemie, neudržiavajúce v podstate žiadne sociálne kontakty, v otázke príjmov sú to zväčša poberatelia invalidného alebo starobného dôchodku, jedinou možnosťou, ktorá v ich prípade prichádza po prepustení zo zariadenia do úvahy, je ich umiestnenie v domove sociálnych služieb, v ktorom je predpoklad zabezpečenia ich sociálneho prostredia a pomoci. Aby k tomuto postupu mohlo dôjsť, je potrebné požiadať príslušný orgán o vydanie rozhodnutia o odkázanosti na sociálnu službu, ktorého vydanie je podmienené vykonaním posudkovej činnosti za účelom posúdenia odkázanosti na sociálnu službu v zariadeniach uvedených v § 34 až 40 zákona

⁴³ dňa 20.03.2024

⁴⁴ § 61 ods. 3 zákona č. 448/2008 Z. z.

č. 448/2008 Z. z. Posudková činnosť sa však s poukazom na § 61 ods. 3 zákona č. 448/2008 Z. z. nevykonáva osobe, ktorej súd uložil ochranné liečenie v zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti, t. j. odsúdeným.

Niektoré zo zariadení uvedenú situáciu riešia tak, že po rozhodnutí súdu o zmene výkonu ochranného liečenia z ústavnej formy na ambulantnú, „presvedčia“ odsúdeného, aby udelil informovaný súhlas a zotrval v zariadení až do jeho umiestnenia v zariadení sociálnych služieb. Čo však v prípade, ak odsúdený nebude súhlasiť s jeho ďalším zotrvaním v zariadení a informovaný súhlas s poskytovaním ústavnej zdravotnej starostlivosti neudelí? Zostane tak bez akejkoľvek pomoci doslova na ulici, pričom nie je zaručené ani jeho pokračovanie v ambulantnej liečbe a v nadväznosti na to ani opätovné páchanie trestnej činnosti.

Štát teda nechráni spoločnosť pred možným pokračovaním v trestnej činnosti a neposkytuje ani sociálnu službu osobe, ktorej uložené ochranné liečenie ústavnou formou splnilo svoj účel.

Okresný súd Pezinok, prihliadajúc aj na prostredie, do ktorého by sa mal odsúdený vrátiť,⁴⁵ danú situáciu, a tým aj možnosť vykonania posudkovej činnosti a zabezpečenia umiestnenia odsúdeného z chráneného prostredia zariadenia do zariadenia sociálnych služieb, riešil vyššie uvedeným výrokom, ktorý až neskôr, v rámci odvolacích konaní, bol nadriadeným súdom vyhodnotený ako nezákonný. V zistených 5-tich prípadoch však odvolacie konanie neprebehlo, nakoľko rozhodnutia nadobudli právoplatnosť už na prvom stupni rozhodovania súdu. V čase rozhodovania v prípadoch týchto odsúdených, ani Okresný súd Pezinok a ani zúčastnené strany, nemohli predpokladať, že následne nastane situácia, kvôli ktorej títo odsúdení zotrvajú v zariadení takú dobu od rozhodnutia súdu. Ich zotrvanie v zariadení spôsobila nemožnosť ich umiestnenia do zariadenia sociálnych služieb, ktoré neraz pod zámienkou „obsadenosti“, zakrývajú svoju nechotu prijať osoby s psychiatrickou diagnózou a trestnou minulosťou.

Vo vzťahu k aplikácii postupu podľa § 446 ods. 1 Trestného poriadku je možné všeobecne konštatovať, že v období do 14.03.2024 skutočne dochádzalo, pri rozhodovaní o návrhu na zmenu výkonu ochranného liečenia podľa § 446 ods. 1 Trestného poriadku v znení účinnom do 14.03.2024, k neprimerane dlhým časovým intervalom od jeho podania do rozhodnutia súdu o podanom návrhu, a tým aj k neodôvodnenému predlžovaniu umiestnenia odsúdených v zariadeniach.

V období do 14.03.2024 sa však za účelom rozhodovania o návrhu na zmenu spôsobu výkonu ochranného liečenia z ústavnej formy na formu ambulantnú rozhodoval súd na verejnom zasadnutí, na ktorom sa súd oboznámil nielen s návrhom

⁴⁵ neraz sa jednalo o prostredie, v ktorom odsúdený v dôsledku svojho ochorenia spáchal závažnú trestnú činnosť smerujúcu aj voči svojim blízkym osobám

zariadenia a dôvodmi na zmenu formy ochranného liečenia, ale vypočul aj ošetrojúceho lekára, odsúdeného, umožnil sa vyjadriť prokurátorovi. Súčasne prihliadal aj na prostredie, do ktorého by sa mal odsúdený vrátiť. V prípade, ak súd rozhodol o zmene formy výkonu ochranného liečenia z ústavnej na ambulantnú, mali zúčastnené strany možnosť vzdať sa práva na podanie sťažnosti priamo na verejnom zasadnutí, čím rozhodnutie nadobudlo právoplatnosť a odsúdený mohol byť zo zariadenia ihneď prepustený.

Podľa právnej úpravy ustanovenia § 446 ods. 1 Trestného poriadku, účinnéj od 15.03.2024, sa už za účelom rozhodovania o návrhu na zmenu spôsobu výkonu ochranného liečenia z ústavnej formy na ambulantnú verejné zasadnutia nevykonávajú a súd rozhoduje doslova iba „od stola“. Odsúdený, aj keď mu je doručené rozhodnutie o zmene spôsobu výkonu ochranného liečenia z ústavného na ambulantné, nemôže byť zo zariadenia prepustený do nadobudnutia právoplatnosti tohto rozhodnutia, čo môže trvať až 15 dní. Neraz sa stáva, že odsúdenému je toto rozhodnutie doručené skôr, ako zariadeniu, a po doručení tohto neprávoplatného rozhodnutia sa dožaduje okamžitého prepustenia zo zariadenia. Nakoľko požiadavke odsúdeného nie je možné zo strany zariadenia vyhovieť,⁴⁶ začne sa odsúdený správať agresívne voči personálu, a tento viní za daný stav. Takáto situácia navyše neraz skončila aj útekom odsúdeného zo zariadenia.

Verejné zasadnutia, ktoré sa pri rozhodovaní o návrhu na zmenu spôsobu výkonu ochranného liečenia z ústavnej formy na ambulantnú vykonávali do 14.03.2024, mali zmysel, pričom na odsúdeného okrem iného mali aj výchovný vplyv. V rámci verejného zasadnutia sudca videl odsúdeného, dal mu možnosť sa vyjadriť a oboznámil prítomných s dôkazmi, ku ktorým sa mali možnosť vyjadriť aj procesné strany.

S aktuálnou právnou úpravou obsiahnutou v § 446 ods. 1 Trestného poriadku sa nie je možné stotožniť, a to z nasledovných dôvodov:

- o zmene spôsobu výkonu ochranného liečenia rozhoduje súd, v ktorého obode sa ochranné liečenie vykonáva, pričom nie vždy ide o súd, ktorý ochranné liečenie uložil a nariadil,
- v prípade, ak nejde o totožný súd, o návrhu rozhoduje sudca, ktorý odsúdeného nikdy nevidel a ani nevypočul,
- odsúdenému, aj keď sa rozhodovanie týka jeho osoby, nie je umožnené sa k veci vyjadriť,

⁴⁶ nemajú doručené rozhodnutie, rozhodnutie nie je právoplatné

- súd neprihliada na prostredie, do ktorého by sa mal odsúdený vrátiť,⁴⁷
- súd vychádza len z návrhu zariadenia,⁴⁸ ktorý je poväčšine obsahovo stručný,
- súd nevypočuje ošetrojúceho lekára, ktorému v prípade nejasností môže klásť otázky,
- na verejnom zasadnutí sa zúčastnené strany mohli k veci vyjadriť a v prípade, ak sa stotožnili s výrokom rozhodnutia a vzdali práva podania sťažnosti, rozhodnutie nadobudlo právoplatnosť a odsúdený mohol byť zo zariadenia v deň vydania rozhodnutia prepustený.⁴⁹

Vzhľadom na vyššie uvedené skutočnosti, jediným možným riešením odstránenia tohto nedostatku je vykonanie legislatívnej zmeny, v dôsledku ktorej by pri zachovaní doterajšej lehoty na rozhodnutie o návrhu na zmenu spôsobu výkonu ochranného liečenia, bola aj pri rozhodovaní o zmene spôsobu výkonu ochranného liečenia z ústavnej formy na formu ambulantnú, opätovne zavedená povinnosť súdu rozhodovať na verejnom zasadnutí.

1.4 Ukončenie výkonu ochranného liečenia

V prípadoch, kedy ochranné liečenie neplnilo svoj účel, zariadenia podávali návrh podľa § 448 ods. 1 Trestného poriadku na prepustenie z ochranného liečenia a jeho ukončenie.

Ustanovenie § 448 ods. 1 Trestného poriadku, v znení účinnom do 14.03.2024, upravovalo lehotu na rozhodnutie najneskôr do 30 dní od doručenia návrhu súdu,⁵⁰ jeho legislatívnou zmenou⁵¹ došlo k skráteniu tejto lehoty a súd má o návrhu zdravotníckeho zariadenia rozhodnúť najneskôr do desiatich pracovných dní od doručenia návrhu súdu.

Vo FN Prešov bolo zo zdravotnej dokumentácie odsúdeného, ktorý nastúpil do zariadenia na výkon ochranného psychiatrického liečenia ústavnou formou dňa 04.08.2023, zistené, že zariadenie podalo dňa 27.09.2023 na Okresný súd Prešov návrh na ukončenie ochranného liečenia podľa § 448 ods. 1 Trestného poriadku, pretože počas umiestnenia bol u odsúdeného konštatovaný stredne ťažký deficit

⁴⁷ najmä s poukazom na predchádzajúcu trestnú minulosť odsúdeného

⁴⁸ bez toho, aby si splnenie účelu liečby overil, napr. výsluchom odsúdeného

⁴⁹ aktuálny stav je taký, že aj keď je odsúdenému doručené rozhodnutie o zmene spôsobu výkonu ochranného liečenia, prepustený zo zariadenia môže byť až po nadobudnutí právoplatnosti tohto rozhodnutia.

⁵⁰ § 448 ods. 1 TP do 14.03.2024

⁵¹ § 448 ods. 1 TP od 15.03.2024

intelektových schopností,⁵² ktorý nie je možné medicínskymi postupmi zmeniť a ani zvýšiť ich úroveň. Pozorovaním bolo zistené, že odsúdený nie je schopný písomného prejavu, nedokáže sa adekvátne vyjadriť, nechápe zmysel vykonávaných terapeutických úkonov a má výraznejšie narušené vyššie city, vrátane morálnych. Vzhľadom na uvedené preto zariadenie konštatovalo, že vykonávanie ochranného liečenia je uňho terapeuticky nezmyselné a u odsúdeného je vhodnejšia adekvátna sociálna intervencia s výchovno-edukačným vplyvom v primárnej komunite odsúdeného. Okresný súd do dňa výkonu previerky⁵³ o tomto návrhu nerozhodol. Predmetná vec bola signalizovaná okresnému súdu, ktorý následne vo veci rozhodol až dňa 26.07.2024 tak, že ochranné liečenie ukončil.

Vyššie uvedeným postupom súdu, resp. jeho nečinnosťou, bolo však umiestnenie odsúdeného v zariadení predĺžené minimálne o 9 mesiacov.

V CLDZ Bratislava bolo zo zdravotnej dokumentácie odsúdeného, ktorý do zariadenia nastúpil dňa 05.02.2024 na výkon súdom nariadeného ochranného protitoxikomanického liečenia ústavnou formou, zistené, že zariadenie podalo dňa 27.03.2024 Mestskému súdu Bratislava I návrh na ukončenie ochranného liečenia, odôvodnený formálnym prístupom odsúdeného k liečbe, nedodržiavaním liečebného režimu, prejavovaním verbálnej agresivity zo strany odsúdeného, absenciou motivácie k abstinencii a liečbe, ako aj marením výkonu ochranného liečenia útekmi zo zariadenia. Mestský súd do dňa vykonania previerky⁵⁴ o tomto návrhu nerozhodol. Predmetná vec bola signalizovaná mestskému súdu.

V PL Sučany bolo previerkovou činnosťou⁵⁵ v prípade odsúdeného, ktorý do zariadenia nastúpil dňa 06.12.2023 na výkon súdom nariadeného ochranného protialkoholického liečenia ústavnou formou, zistené, že o návrhu zariadenia na zrušenie ochrannej protialkoholickojej liečby z dôvodu nemožnosti naplnenia jej účelu konaním vykazujúcim podozrenie zo spáchania trestného činu podľa § 348 ods. 1 písm. f) Trestného zákona, nebolo súdom rozhodnuté v 30 dňovej lehote od doručenia návrhu súdu. Uvedený poznatok bol signalizovaný okresnému súdu.

Z odpovede okresného súdu na signalizáciu, okrem iného, vyplývalo aj nasledovné:

- návrh PL Sučany na zrušenie ochrannej liečby bol súdu doručený dňa 28.12.2023,
- zákonnému sudcovi bol predložený dňa 02.01.2024,
- dňa 04.01.2024 dal pokyn na vyžiadanie spisu adresovaný súdu, ktorý ochranné liečenie uložil, nakoľko vyžiadanie spisu bolo nevyhnutné najmä pre zistenie, ako má súd ďalej konať, t. j. či má zákonný sudca konať ako samosudca alebo ako predseda

⁵² v starej terminológii imbecilita

⁵³ dňa 13.05.2024

⁵⁴ dňa 02.08.2024

⁵⁵ dňa 02.02.2024

senátu, keďže ani z podaného návrhu PL Sučany nebolo zrejmé, či odsúdenému bolo ochranné liečenie uložené samosudcom, alebo v senáte,

- vyžiadaný spis bol doručený dňa 25.01.2024,
- uznesenie o ukončení ochranného liečenia bolo vydané 30.01.2024, t. j. 2 dni po uplynutí poriadkovej 30 dňovej lehoty vyplývajúcej z Trestného poriadku.

Zo znenia § 448 ods. 1 Trestného poriadku je zrejmé, že ide o poriadkovú lehotu na rozhodnutie súdu, ale pre odsúdeného, u ktorého ústavné ochranné liečenie nenapĺňa účel, a ktorý sa ani nechce liečiť, alebo liečby ani nie je schopný, je to 32 dní jeho bezdôvodného pobytu v zariadení.

Aj na základe vyššie uvedených skutočností je možné jednoznačne identifikovať roky pretrvávajúci a neriešený problém, majúci predovšetkým dopad na odsúdených umiestnených v zariadeniach, a tým je nedostatočná zákonná úprava výkonu ochranného liečenia, vrátane úpravy § 80 Vyhlášky č. 543/2005 Z. z.

S súvislosti s procesnými návrhmi zariadení bol zistený nedostatok spočívajúci v tom, že tieto neboli obsahovo jednotné, niektoré boli navyše veľmi stručné, neobsahujúce žiadne ďalšie konkrétne skutočnosti odôvodňujúce podanie návrhu. Na základe týchto zistených skutočností je nevyhnutné upraviť postup zariadení odborným usmernením tak, aby všetky procesné návrhy zariadení podávané súdu, týkajúce sa výkonu ochranného liečenia, obsahovali rovnaké náležitosti a boli riadne odôvodnené.

1.5 Preskúmanie dôvodnosti trvania ochranného liečenia

Podľa § 448 ods. 3 Trestného poriadku predseda senátu súdu, v ktorého obvode sa ochranné liečenie v zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti vykonáva, najmenej raz ročne preskúma, či dôvody ochranného liečenia trvajú. Ak dôvody ochranného liečenia pominuli, postupuje podľa odseku 2, inak rozhodne, že vo výkone ochranného liečenia sa bude pokračovať.

Preskúmanie dôvodnosti trvania ochranného liečenia najmenej raz ročne, teda vyplýva predsedovi senátu súdu, v ktorého obvode sa ochranné liečenie vykonáva, z ustanovenia § 448 ods. 3 Trestného poriadku.⁵⁶ Uvedené ustanovenie slúži najmä na ochranu odsúdeného, aby v prípade, kedy si sám nepodá návrh na zmenu spôsobu výkonu ochranného liečenia, alebo k podaniu takéhoto návrhu nedôjde zo strany zariadenia,⁵⁷ bola nestranným a nezávislým súdom ex offo preskúmaná dôvodnosť jeho umiestnenia v zariadení, a to najmenej raz ročne.

⁵⁶ do 14.03.2024 ustanovenia § 448 ods. 2 Trestného poriadku

⁵⁷ nenaplnenie účelu ústavnej ochrannej liečby

Po tom, ako boli v roku 2023 v rámci výkonu riadnej previerky v PN Hronovce, vykonanej v súčinnosti s generálnou prokuratúrou, zaznamenané zo zdravotných dokumentácií osôb vo výkone ochranného liečenia viac ako 1 rok, poznatky o neexistencii rozhodnutí príslušného súdu o pokračovaní v ochrannom liečení, pričom v jednom prípade išlo o odsúdeného vo výkone ochranného liečenia viac ako 33 rokov, boli generálnou prokuratúrou bezodkladne prijaté opatrenia za účelom sprisnenia kontroly dodržania postupu súdu podľa § 448 ods. 3 Trestného poriadku. Výsledkom týchto opatrení je, že v každom jednom prípade, kedy sa pri previerke v zariadení zistí, že v zdravotnej dokumentácii odsúdeného, vykonávajúceho ochranné liečenie viac ako jeden rok, sa nenachádza rozhodnutie súdu podľa § 448 ods. 3 Trestného poriadku, je tento nedostatok signalizovaný príslušnému súdu. V záujme ochrany práv odsúdeného boli súčasne zariadenia príslušnými dozorovými prokurátormi žiadané, aby nad rámec svojich povinností, nástup odsúdeného do zariadenia oznamovali nielen súdu, ktorý ochranné liečenie nariadil, ale aj súdu, v obvode ktorého sa ochranné liečenie vykonáva.

Aj v rámci plnenia tejto úlohy, bolo jedným z jej hľadísk, preskúmanie dodržania postupu podľa § 448 ods. 3 Trestného poriadku, pričom aj napriek vyššie uvedeným opatreniam boli opätovne v PN Veľké Zálužie, PN Kremnica a PN Hronovce zistené prípady odsúdených, pri ktorých nebol dodržaný postup podľa § 448 ods. 3 Trestného poriadku ani po signalizácii súdu príslušnými dozorovými prokurátormi okresných prokuratúr.

V PN Veľké Zálužie išlo o prípad odsúdeného rozsudkom Krajského súdu v Nitre v spojení s rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky na nepodmienečný trest odňatia slobody za súčasného uloženia ochranného sexuologického liečenia ústavnou formou. Pred prepustením odsúdeného z výkonu trestu odňatia slobody, rozhodol Okresný súd Košice II o pokračovaní odsúdeného vo výkone ochranného sexuologického liečenia v PN Veľké Zálužie. Odsúdený do PN Veľké Zálužie nastúpil dňa 09.05.2022, pričom ku dňu výkonu previerky v tomto zariadení⁵⁸ nebolo súčasťou jeho zdravotnej dokumentácie rozhodnutie súdu podľa § 448 ods. 3 Trestného poriadku.

Predmetná vec bola netrestným odborom signalizovaná Okresnému súdu Nitra. Na základe signalizácie bol zistený dôvod nečinnosti. Okresný súd Nitra v predmetnej veci nekonal, lebo sa domnieval, že na preskúmanie dôvodnosti pokračovania v ochrannom liečení je príslušný Krajský súd v Nitre, ktorý v trestnej veci rozhodoval ako súd prvostupňový a vykonáva v predmetnej veci porozsudkovú agendu. Dňa 20.06.2024 došlo zo strany Krajského súdu v Nitre k jednoznačnému usmerneniu Okresného súdu Nitra, nielen ohľadom postupu v prípade odsúdeného, ale aj príslušnosti pre postup podľa § 448 ods. 3 Trestného poriadku.

⁵⁸ dňa 18.04.2024

V PN Kremnica bolo v rámci previerky na účely splnenia tejto úlohy, vykonanej dňa 05.09.2024, zistených 14 prípadov odsúdených, u ktorých odo dňa ich umiestnenia, ani raz nedošlo k preskúmaniu dôvodnosti trvania ochranného liečenia podľa § 448 ods. 3 Trestného poriadku.

U vyššie uvedeného počtu odsúdených bola ku dňu previerky dĺžka trvania výkonu ochranného liečenia nasledovná:

- 5 odsúdených viac ako 1 rok,
- 1 odsúdený viac ako 2 roky,
- 3 odsúdení viac ako 4 roky,
- 1 odsúdený viac ako 9 rokov,
- 1 odsúdený 14 rokov,
- 1 odsúdený viac ako 15 rokov,
- 1 odsúdený viac ako 22 rokov,
- 1 odsúdený viac ako 26 rokov.

V PN Hronovce, aj napriek predchádzajúcim signalizáciám dozorovej prokurátorky Okresnému súdu Levice, bolo opätovne v rámci previerky na účely splnenia tejto úlohy, zistených 5 prípadov odsúdených vykonávajúcich ochranné liečenie viac ako 1 rok, u ktorých nebolo súčasťou ich zdravotnej dokumentácie rozhodnutie podľa § 448 ods. 3 Trestného poriadku o pokračovaní vo výkone ochranného liečenia.

Vyššie uvedené poznatky boli signalizované príslušným súdom.

Boli však aj zariadenia, konkrétne PN Pezinok a PL Plešivec, kde zo strany príslušných súdov, t. j. Okresného súdu Pezinok a Okresného súdu Rožňava, bol postup podľa § 448 ods. 3 Trestného poriadku dôsledne dodržiavaný, a to na základe dohody súdu so zariadením, spočívajúcej v poskytovaní súčinnosti formou zasielania oznámení o nástupe odsúdeného do zariadenia, prípadne ďalších podkladov.

Vyššie uvedený postup neformálnej dohody súdu so zariadením je síce riešením, ale ako bolo zistené, nefunguje všade.

Problém, ktorý bol v súvislosti s aplikáciou ustanovenia § 448 ods. 3 Trestného poriadku identifikovaný, spočíva v tom, že neexistuje žiadna úprava informačnej povinnosti medzi súdom, ktorý ochranné liečenie nariadil a súdom, v obvode ktorého sa ochranné liečenie vykonáva, v prípade, ak sa nejedná o totožný súd.

V praxi by to malo prebiehať tak, že súd, ktorý ochranné liečenie ústavnou formou zariadeniu nariadil, by po oznámení zariadenia o nástupe odsúdeného, mal túto informáciu obratom odovzdať súdu, v obvode ktorého sa ochranné liečenie vykonáva, ak sa nejedná o totožný súd. Nakoľko však samotná informácia o nástupe

odsúdeného nestačí súdu, v obvode ktorého sa ochranné liečenie vykonáva, pre posúdenie dôvodnosti trvania ochranného liečenia, alebo pre posúdenie dôvodnosti zmeny formy výkonu ochranného liečenia z ústavnej na ambulantnú, pre posúdenie návrhu na ukončenie ochranného liečenia, alebo návrhu na umiestnenie do detenčného ústavu, mal by mu súčasne odovzdať aj časť spisovej dokumentácie, minimálne v rozsahu rozhodnutia o uložení ochranného liečenia, nariadenia jeho výkonu a znaleckého posudku.

Za účelom vyriešenia daného stavu je nevyhnutné vykonanie legislatívne zmeny § 80 vyhlášky č. 543/2005 Z. z.

V spojitosti s preskúmaním dôvodnosti trvania ochranného liečenia súdom, netrestný odbor poukazuje aj na to, že ochranné liečenie vykonávajú aj mladiství odsúdení. Trestný poriadok výkon ochranného liečenia u mladistvých špeciálne neupravuje. Aj pri výkone ochranného liečenia v prípade mladistvého odsúdeného, napríklad vo veku 16 rokov, má súd podľa § 448 ods. 3 Trestného poriadku dôvodnosť jeho výkonu preskúmať najmenej raz ročne.

Pri mladistvých odsúdených však musí byť zabezpečená ich zvýšená ochrana. Zvýšenie ochrany mladistvého odsúdeného by malo byť zohľadnené aj pri preskúmaní dôvodnosti trvania ochranného liečenia v podobe zníženej lehoty na preskúmanie dôvodnosti trvania ochranného liečenia, a to tak, že súd preskúma dôvodnosť trvania ochranného liečenia u mladistvého najmenej raz za 6 mesiacov.⁵⁹

1.6 Prepustenie odsúdeného zo zariadenia

Za účelom splnenia úlohy a zabezpečenia čo najväčšieho množstva poznatkov boli v rámci previerok preskúmané aj všetky zdravotné dokumentácie odsúdených, ktorí boli zo zariadenia, v období od 01/2024 do dňa previerky, prepustení.

Je možné konštatovať, že takmer vo všetkých preverených prípadoch dochádzalo k prepusteniu odsúdeného zo zariadenia až na základe právoplatného rozhodnutia súdu. V CLDZ Košice bol zistený aj iný postup.

V CLDZ Košice bolo zistené, že odsúdených prepúšťalo aj bez rozhodnutia súdu, a to z tzv. „disciplinárnych dôvodov“. K naplneniu disciplinárnych dôvodov dochádzalo v prípadoch, kedy odsúdení odmietali rešpektovať režimové pravidlá, pri liečbe nespolupracovali a priebeh liečby narúšali. Zariadenie pritom takto postupovalo aj napriek tomu, že v každom jednom nariadení výkonu ochranného liečenia bolo zo strany súdu upozornené na to, že k prepusteniu osoby alebo zmene

⁵⁹ uvedené sa vzťahuje aj na výkon detencie mladistvého

spôsobu výkonu ochranného liečenia, môže dôjsť len na podklade právoplatného rozhodnutia okresného súdu, v obvode ktorého sa zariadenie nachádza. Z preskúmaných zdravotných dokumentácií bolo navyše zistené, že k takémuto samovoľnému prepúšťaniu odsúdených dochádzalo v pomerne krátkych časových intervaloch od nástupu odsúdeného, po 1 - 2 dňoch od nástupu odsúdeného do zariadenia.

V nadväznosti na vyššie uvedené je dôležité poukázať aj na dôvod, ktorý zariadenie k takémuto, aj keď nezákonnému postupu, viedol.

V menších zariadeniach, typu ako CLDZ Košice,⁶⁰ bol vo všeobecnosti zaznamenaný problematický výkon ústavného ochranného liečenia. Tieto zariadenia majú totiž minimálnu kapacitu lôžok a zväčša fungujú na princípe jednej, maximálne dvoch terapeutických skupín dobrovoľne sa liečiacich osôb. Tieto zariadenia nemajú žiadne špeciálne bezpečnostné zabezpečenie a zväčša fungujú na princípe otvoreného režimu. Počet odsúdených, ktorí sú na výkon ochranného liečenia do týchto zariadení prijímaní, je 1 maximálne 2 odsúdení. V prípade, ak do takto nadstaveného režimu zariadenia je umiestnený odsúdený, ktorý ochranné liečenie má v jeho ponímaní „nanútené súdom“, alebo s jeho uložením súhlasil zo „špekulatívnych dôvodov“, nie je ochotný podrobiť sa režimovým pravidlám, narúša priebeh liečby, nespolupracuje, je agresívny voči personálu, ako aj voči ostatným spolupacientom, nastáva veľký problém, ktorý neraz vyúsťuje do privolania policajnej hliadky, útoku odsúdeného zo zariadenia, a čo je najdôležitejšie, aj do rozkladu celej terapeutickej skupiny, a tým aj k zmareniu doposiaľ vykonanej liečebnej a terapeutickej činnosti, samozrejme v neprospech osôb, ktoré sa chcú liečiť dobrovoľne.

Postup CLDZ Košice bol síce nezákonný a v rámci previerky bolo upozornené na dodržiavanie zákona, avšak tento postup je súčasne dôvodom na prehodnotenie toho, či sú vôbec zariadenia typu, ako CLDZ Košice, zariadeniami vhodnými a spôsobilými na výkon súdom nariadenej ochrannej liečby.

V prípadoch odsúdených, vykonávajúcich protialkoholickú, protitoxikomanickú liečbu, alebo liečbu iných závislostí, ktorí liečbu odmietajú, nerešpektujú režimové pravidlá, pri liečbe nespolupracujú a nie sú schopní ani podstatu liečby pochopiť, by zo strany zariadení bolo vhodné posúdiť, či uložený a nariadený druh ochranného liečenia odsúdenému je vzhľadom na jeho zdravotný stav pre neho vôbec vhodný, a či neexistuje dôvod na jeho zmenu, napríklad na ochranné liečenie psychiatrické. Trestný poriadok⁶¹ upravuje aj možnosť zmeny druhu ochranného liečenia, ku ktorej môže dôjsť aj na základe návrhu zariadenia. Konanie o zmene druhu ochranného liečenia môže začať aj bez návrhu súd. Uvedený postup zo strany zariadení, ale ani súdov, previerkovou činnosťou zistený nebol a pravdepodobne sa v praxi ani nevyužíva.

⁶⁰ liečba závislostí

⁶¹ § 446 ods. 1 Trestného poriadku

1.7 Obmedzovacie prostriedky

Počas výkonu previerok v zariadeniach nebolo zistené použitie obmedzovacieho prostriedku voči žiadnemu odsúdenému. Obmedzovacie prostriedky sú voči odsúdeným používané len v nevyhnutných prípadoch, pri akútnych stavoch odsúdených, kedy miernejší spôsob zvládnutia ich agresivity bol nepostačujúci.

Zariadenia postupujú v súlade s § 9b ods. 12, ods. 13 zákona č. 576/2004 Z. z., Vyhláškou Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 358/2023 Z. z. a Metodickým usmernením Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky k aplikácii ustanovení § 9b zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších právnych predpisov pri vedení registra obmedzovacích prostriedkov a oznamovaní použitia obmedzovacích prostriedkov (ďalej len „metodické usmernenie“). Niektoré zariadenia, ako napríklad PN Michalovce, PN Hronovce a PL Plešivec, majú použitie obmedzovacích prostriedkov upravené aj internými smernicami. Nedostatky súvisiace so zápisom o obmedzovacom prostriedku a pri vedení registra obmedzovacích prostriedkov boli zistené v PN Pezinok a FN Prešov.

V PN Pezinok bolo postupované tak, že o použití obmedzovacieho prostriedku bol v súlade s § 9b ods. 12 zákona č. 576/2004 Z. z. vykonaný zápis do zdravotnej dokumentácie a fotokópia tohto zápisu bola zakladaná a vedená ako register obmedzovacích prostriedkov v zmysle § 13 zákona č. 576/2004 Z. z. Tento postup bol však v rozpore s § 3 vyhlášky č. 358/2023 Z. z., ako aj v rozpore s metodickým usmernením, na čo bolo zariadenie v rámci previerky upozornené. V PN Pezinok boli následne prijaté opatrenia, ktorými došlo k bezodkladnému odstráneniu zisteného nedostatku.

Preskúmaním registrov obmedzovacích prostriedkov, ako aj záznamov o obmedzovacom prostriedku vo FN Prešov, bolo zistené, že neobsahujú všetky údaje, ktorých uvedenie vyžaduje platná právna úprava. Zo zápisov o použití obmedzovacieho prostriedku nebolo jednoznačné, či v prípade osoby, ktorá použitia obmedzovacieho prostriedku nariadila, sa jednalo o lekára, alebo o sestru so špecializáciou. V zápisoch absentoval aj údaj o opatreniach, ktoré boli prijaté na zamedzenie opakovania sa situácie, pri ktorej bolo nevyhnutné obmedzovací prostriedok použiť. V registri obmedzovacích prostriedkov viaceré zápisy neobsahovali dĺžku doby použitia obmedzovacieho prostriedku, celé meno a priezvisko lekára, ktorý použitia obmedzovacieho prostriedku nariadil, záznam o kontrole pri použití obmedzovacieho prostriedku a prijaté opatrenia na zamedzenie opakovania sa situácie, pri ktorej bolo nevyhnutné použiť obmedzovací prostriedok. V prípade použitia obmedzovacieho prostriedku použitého dňa 07.02.2024 v čase o 09.45 h⁶²

⁶² fixácia v magnetických remeňoch - obmedzenie hlásené prokurátorovi dňa 09.02.2024

a dňa 13.04.2024 v čase o 11.10 h⁶³, neboli tieto obmedzenia v registri obmedzovacích prostriedkov vôbec zaznamenané.

Vo FN Prešov bolo súčasne v 5 prípadoch zistené nedodržanie lehoty na oznámenie použitia obmedzovacieho prostriedku prokurátorovi vykonávajúcemu dozor v zariadení,⁶⁴ pričom oznámenia zasielané prokurátorovi neobsahovali všetky náležitosti, vyplývajúce z § 4 ods. 1 vyhlášky č. 358/2023 Z. z. Na zistené nedostatky bola FN Prešov upozornená.

V niektorých zariadeniach bol ešte zaznamenaný výskyt sieťových ochranných lôžok, ktoré majú byť postupne nahradené iným typom lôžok, pretože ich používanie je v zmysle platnej právnej úpravy možné len do 31.12.2024. Ako bolo zistené, sieťové ochranné lôžka boli v zariadeniach využívané ako bežné lôžka, pričom na nich boli umiestnené osoby aj v prípadoch, kedy zariadenie disponovalo voľnými bežnými lôžkami. Takéto umiestnenie, ešte aj za prítomnosti iných, na izbe umiestnených osôb na bežných lôžkach, možno považovať za neodôvodnené a ponižujúce.

1.8 Práva odsúdených a vnútorné poriadky zariadení

Podľa čl. 16 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia je zaručená. Obmedzená môže byť len v prípadoch ustanovených zákonom.

Práva pacienta v zdravotníckom zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti v odbornom zameraní psychiatria a detská psychiatria upravuje ustanovenie § 11a zákona č. 576/2004 Z. z.; úprava práv osôb vo výkone ochranného liečenia zákonný rámec nemá. V rámci plnenia úlohy bol teda v zariadeniach preverený stav dodržiavania práv podľa § 11a zákona č. 576/2004 Z. z. vo vzťahu ku všetkým umiestneným a držaným osobám (ďalej len „osoby“).

1. Prostredie poskytovania zdravotnej starostlivosti

Vo všeobecnosti bolo v rámci previerok zistené, že zo strany zariadení je záujem na tom, aby prostredie, v ktorom poskytujú ústavnú zdravotnú starostlivosť duševne chorým osobám, bolo pre tieto osoby čo najmenej obmedzujúce.

⁶³ fixácia v magnetických remeňoch - obmedzenie hlásené prokurátorovi dňa 16.04.2024

⁶⁴ § 9b ods. 14 písm. b) zákona č. 576/2004 Z. z.

FN Prešov - prostredie liečebnej izby

PN Michalovce – prostredie liečebnej izby

Výraznejšie nedostatky, priamo zasahujúce do práva na prijímanie zdravotnej starostlivosti v čo najmenej obmedzujúcom prostredí, boli zistené v PN Veľké Zálužie v budove kaštieľa a PL Plešivec na mužskom oddelení.

V PN Veľké Zálužie v budove kaštieľa sa nachádzali liečebné izby, ktoré boli vybavené vyšším počtom lôžok, až 8, pričom v niektorých prípadoch nebola dodržaná ani minimálna plocha, vymedzená pre jedno lôžko na izbe, pre pacienta. Zistené boli aj prípady stavebno-technického prepojenia niektorých izieb, pričom tieto priestory pri počte lôžok na izbe pôsobili predimenzované.

V PL Plešivec boli na mužskom oddelení taktiež liečebné izby vybavené vyšším počtom lôžok, až 9, a v prevažnej väčšine izieb nebola dodržaná ani minimálna plocha, vymedzená pre jedno lôžko na izbe, pre pacienta. Celkový stav tohto oddelenia je výrazne kritický, priestory sú výrazne opotrebované, vybavené starým zničeným nábytkom, steny na niektorých miestach zatečené, čím sa vytvárajú plesne a opadáva omietka.

Vyššie zisteným stavom dochádza nielen k nedodržaniu výnosu MZ SR č. 44/2008, ale taktiež k zásahu do práva pacienta podľa § 11a písm. a) zákona č. 576/2004 Z. z., a to prijímať zdravotnú starostlivosť v čo najmenej obmedzujúcom prostredí.

PN Velké Zálužie - 8 lôžková izba v budove kaštieľa

PL Plešivec - 6 lôžková izba

V PN Hronovce, na oddelení dlhodobej liečby žien, bol zistený stav týchto priestorov, či už z hľadiska stavebno - technického, bezpečnostného, ako aj hygienického, ako nevyhovujúci. Priestory sú výrazne opotrebované, steny na niektorých miestach zatečené, čím sa vytvárajú plesne a opadáva omietka. Interiérové dvere, vrátane zárubní, sú zničené, niektoré kľučky na dverách liečebných izieb sú ťažko funkčné. Na stropoch a stenách celého oddelenia, vrátane izieb, sú umiestnené káble a inštalčné trubky, ktoré nie sú nijako kryté.

PN Hronovce - izba oddelenia dlhodobej liečby - ženy

PN Hronovce - oddelenie dlhodobej liečby - ženy

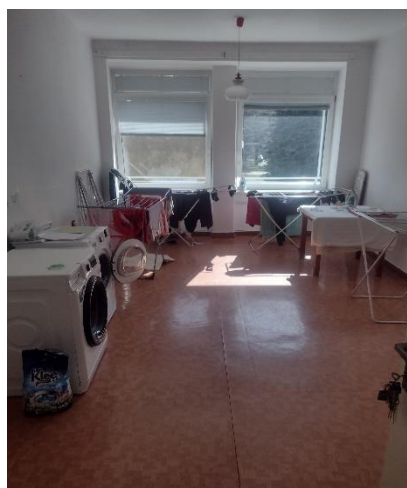
Zariadenia boli na zistené nedostatky upozornené. Zistené poznatky boli postúpené príslušnému regionálnemu úradu verejného zdravotníctva a na vedomie aj Ministerstvu zdravotníctva Slovenskej republiky, za účelom riešenia daného stavu hľadaním možností pre poskytnutie finančných prostriedkov.

2. Oblečenie a osobné hygiena

Vo všetkých preverovaných zariadeniach bolo osobám umožnené nosiť vlastné domáce oblečenie a v prípade, ak vlastné domáce oblečenie nemali k dispozícii, poskytlo ho zariadenie. V každom zo zariadení bola zabezpečená možnosť prania vlastného oblečenia.

PN Veľké Zálužie

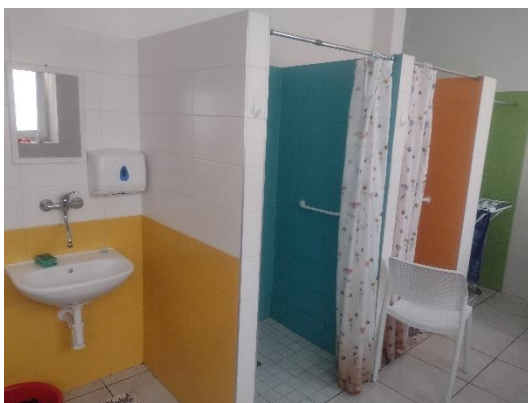
PN Pezinok

3. Osobná hygiena

Pravidlá osobnej hygieny mali zariadenia upravené vo vnútorných poriadkoch. Zásah do súkromia nerešpektovaním vykonávania úkonov osobnej intímnej hygieny bez prítomnosti ostatných pacientov, bol zistený v PL Sučany, kde sa v spoločných sprchách nenachádzali sprchové závesy. Tento zistený nedostatok bol PL Sučany bezodkladne, po výkone previerky, odstránený.

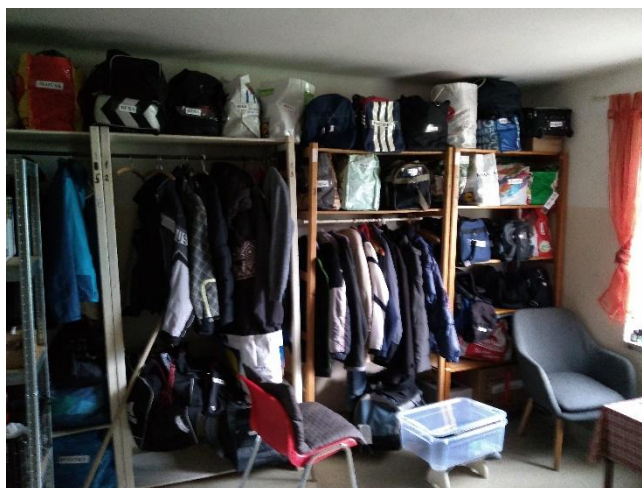
PL Sučany - sprchy

PN Pezinok - sprchy

4. Odkladanie osobných vecí

Osoby mali počas pobytu k dispozícii skriňu na uloženie vlastného oblečenia, v niektorých zariadeniach sa nachádzal aj sklad vecí. Na osobné veci mali k dispozícii nočný stolík, ktorý tvoril príslušenstvo ku každému lôžku. V OLUP Predná Hora a CLDZ Banská Bystrica bol príslušenstvom každého lôžka aj malý osobný trezor na odkladanie cenností. Na odkladanie cenností, peňažnej hotovosti a bankomatových kariet bol vo všetkých zariadeniach k dispozícii depozit zariadenia.

PL Sučany - sklad vecí

PN Pezinok - priestor na odkladanie osobných vecí

CLDZ Banská Bystrica - priestor
na odkladanie osobných vecí a
malý osobný trezor pacienta

5. Návštevy

Pravidlá návštev upravovali ústavné poriadky, s prihliadnutím na liečebné a terapeutické aktivity. Návštevy sú povolené v určených návštevnych dňoch a hodinách, o pravidlách návštev sú osoby informované aj na informačných tabuliach, nachádzajúcich sa na jednotlivých oddeleniach.

PN Veľké Zálužie

FN Prešov

6. Korešpondencia

Prijímanie a odosielanie poštových zásielok bolo zariadeniami zabezpečené, pri čítaní a písaní listov bolo rešpektované právo na súkromie. Nedostatok bol zistený v PL Sučany, kde bolo odosielanie listových zásielok, adresovaných súdom a prokuratúre, podmienené súhlasom lekára, pričom takýto zásah do ústavného práva nemá žiaden zákonný podklad.

7. Telefonický kontakt

Režim telefonovania bol upravený v každom vnútornom poriadku tak, aby bolo zachované právo telefonického kontaktu osôb, najmä s ohľadom na ich zdravotný stav. Osoby mali za podmienok upravených vo vnútornom poriadku možnosť používať aj vlastný mobilný telefón.

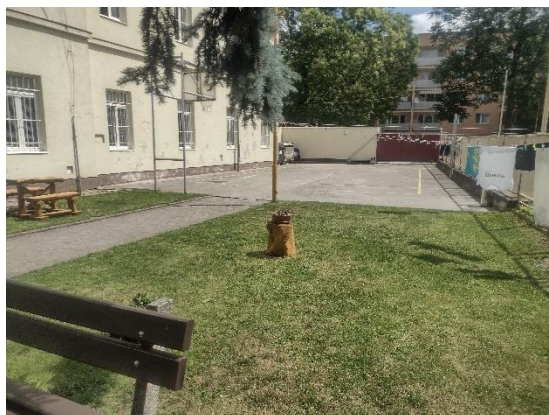
8. Vychádzky

Zariadenia zväčša mali k dispozícii priestor na realizáciu práva na dennú vychádzku, no nie všetky tieto priestory boli oplotené. V CLDZ Banská Bystrica práve

z dôvodu chýbajúceho oplozenia zariadenia, toto právo nebolo vôbec realizované. Zariadenie bolo na zistený nedostatok upozornené.

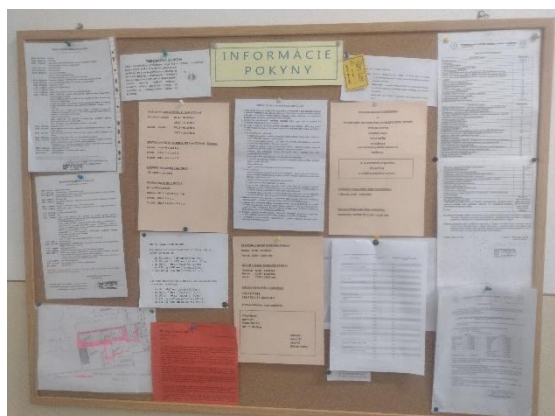
PN Michalovce – priestor na dennú vychádzku

CLDZ Košice – priestor na dennú vychádzku

9. Informácie

Informácie sú zariadeniami síce podávané podrobne a zrozumiteľne, avšak tieto len výnimočne obsahujú osobitosti vzťahujúce sa k výkonu ochranného liečenia. Informácie sú v zariadeniach voľne dostupné na informačných tabuliach, nachádzajúcich sa na oddeleniach, ako aj v spoločných priestoroch. Takmer všetky zariadenia majú podrobné informácie zverejnené aj svojej internetovej stránke. Pri poskytovaní informácií o zdravotnom stave osôb, je zákonný postup dodržiavaný.

PL Plešivec – informačná tabuľa

PN Michalovce – informačná tabuľa

10. Určenie osôb na poskytovanie a neposkytovanie informácií o zdravotnom stave

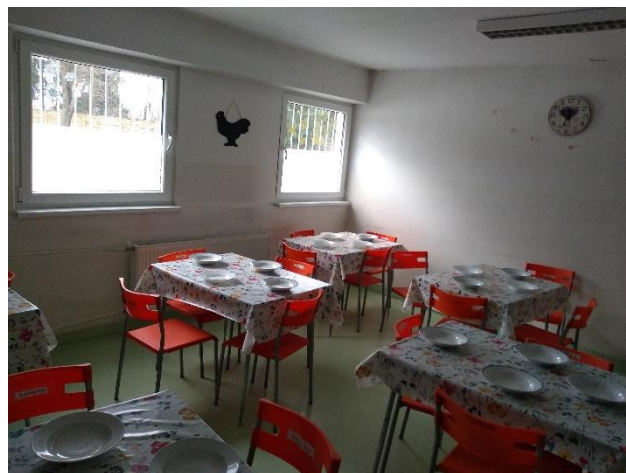
Osobám je umožnené určiť osobu na poskytovanie informácií o zdravotnom stave, alebo takúto osobu neurčiť. Preskúmaním zdravotných dokumentácií odsúdených nebol zaznamenaný prípad, kedy by odsúdený výslovne označil osobu, ktorej informácie o zdravotnom stave nemajú byť poskytované.

11. Strava

Jedálne lístky sú v zariadeniach voľne dostupné a zohľadňujú jednotlivé druhy diétnych režimov. Právo na podávanie upravenej stravy bolo v zariadeniach rešpektované.

PN Pezinok - priestor pre podávanie stravy

PL Sučany - priestor pre podávanie stravy

PL Plešivec- priestor pre podávanie stravy

12. Priestory na fajčenie

Na psychiatrické oddelenia a detenčný ústav sa vzťahuje výnimka zo zákazu fajčenia v zdravotníckych zariadeniach.⁶⁵

Prehliadkou zariadení bolo zistené, že každé má vyčlenený vonkajší, ako aj vnútorný priestor, na fajčenie, ktorý je riadne označený. Režim je upravený vo vnútorných poriadkoch. Najhorším zisteným priestorom, vyčleneným na fajčenie, bol priestor v PL Plešivec, na mužskom oddelení. Nedostatok bol zaznamenaný aj pri previerke v PL Sučany, kde sa vnútorné priestory na fajčenie nachádzali v rámci priestoru toalety, pričom tým, že nebolo zabezpečené ich účinné vetranie, cigaretový dym bolo cítiť v celom zariadení. PL Sučany po výkone previerky prijala opatrenia, za účelom odstránenia tohto nedostatku.

PL Plešivec - mužské oddelenie - priestor na fajčenie

PL Sučany- priestor na fajčenie v priestore toaliet

⁶⁵ § 7 ods. 1 písm. b) zákona č. 377/2004 Z. z. o ochrane nefajčiarov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších právnych predpisov

PN Veľké Zálužie - priestor na fajčenie

13. Sťažnosti, podnety a pripomienky

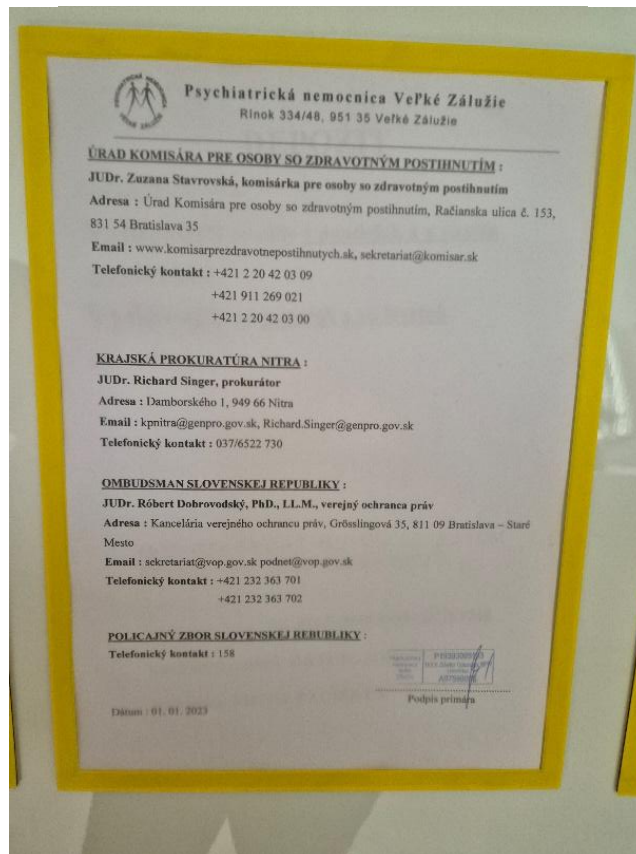
Právo na podanie sťažnosti je v zariadeniach zabezpečené, postup pri podaní sťažnosti a jej vybavení upravujú vnútorné poriadky. Zariadenia majú zriadené schránky na sťažnosti, podnety a pripomienky, ako aj evidenciu týchto podaní. Bežné požiadavky alebo podnety sú riešené aj v rámci vizity, alebo komunity. Podnety a žiadosti smerujúce k prehodnoteniu trvania ochranného liečenia, sú bezodkladne predkladané súdu. V PN Michalovce je na každej jednotke voľne dostupná Kniha pochvál, podnetov a sťažností, ktorá je pravidelne kontrolovaná určenými zamestnancami. V PL Veľké Zálužie boli na informačných tabuliach zverejnené aj kontakty na úrady a inštitúcie, na ktoré sa osoby môžu v prípade potreby obrátiť, či už telefonicky, alebo písomne.

CLDZ Košice – schránka na sťažnosti

PN Michalovce – kniha

PN Veľké Zálužie – informačná tabuľa

Ako bolo v úvode tejto kapitoly poukázané na to, že úprava práv osôb vo výkone ochranného liečenia nemá samostatný zákonný rámec a zariadenia aj pri odsúdených aktuálne musia rešpektovať práva pacienta vyplývajúce z § 11a zákona č. 576/2004 Z. z., je nevyhnutné, aby práva odsúdených mali osobitnú právnu úpravu, vrátane úpravy možnosti obmedzenia niektorých z týchto práv obdobne, ako je tomu aj v zákone č. 231/2019 Z. z.

Sprísenie režimu pri výkone ochranného liečenia, a s tým súvisiaca úprava možnosti obmedzenia výkonu niektorých práv, je v prípade výkonu ochranného liečenia plne opodstatnené, a to aj s poukazom na okolnosti predchádzajúce uloženiu ochranného liečenia (trestná činnosť), a súčasne by to prispelo aj k motivácii a spolupráci odsúdeného, pri výkone tohto ochranného opatrenia.

Každé z preverovaných zariadení malo vypracovaný vnútorný poriadok, s ktorým⁶⁶ boli odsúdení oboznámení pri prijatí do zariadenia, ako aj počas pobytu v zariadení. Vnútorný poriadok bol v zariadeniach voľne dostupný, alebo dostupný na požiadanie. Niektoré zo zariadení majú vnútorný poriadok trvalo zverejnený aj na internetovej stránke.

⁶⁶ podľa údajov vyplývajúcich zo zdravotných dokumentácií a informácií zistených v rámci neformálnych rozhovorov

Preskúmaním obsahu vnútorných poriadkov preverovaných zariadení však nebolo možné konštatovať ich súlad s § 11b zákona č. 576/2004 Z. z. a vyhláškou č. 143/2023 Z. z., v žiadnom z nich.

Vnútorný poriadok CLDZ Banská Bystrica neobsahoval údaje vyplývajúce z § 1 vyhlášky č. 143/2023 Z. z. a súčasne neobsahoval niektoré podrobnosti, vyplývajúce s § 2 a § 3 vyhlášky č. 143/2023 Z. z. Vnútorný poriadok CLDZ Banská Bystrica vôbec neobsahoval podrobnosti o postupe pri prijímaní,⁶⁷ o dennom a týždennom režime zariadenia,⁶⁸ o spôsobe a výške úhrad za poskytovanie služieb, ktoré nie sú uhrádzané zo zdravotného poistenia,⁶⁹ o postupe pri poskytovaní informácií o zdravotnom stave podľa § 6, § 24 a § 25 zákona č. 576/2004 Z. z.,⁷⁰ o nakladaní s osobnými vecami pacienta⁷¹ a o nakladaní so zakázanými vecami, ktorými by mohol byť ohrozený život, zdravie, majetok alebo bezpečnosť,⁷² o pravidlách odievania,⁷³ o stravovaní,⁷⁴ návštevách, vychádzkach, odchode zo zariadenia a o svojvoľnom opustení zariadenia,⁷⁵ o zabezpečení duchovných služieb,⁷⁶ o pravidlách správania sa a o postupe pri porušení vnútorného poriadku.⁷⁷

Súčasťou vnútorného poriadku CLDZ Banská Bystrica bol Bodovací systém s prílohou, v ktorom boli zadefinované priestupky a ich možný postih. Pojem priestupok však svoju legálnu definíciu má v § 2 ods. 1 zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších právnych predpisov (ďalej len „zákon o priestupkoch“), z ktorej jednoznačne vyplýva, že je ním zavinené konanie, ktoré porušuje alebo ohrozuje záujem spoločnosti a je za priestupok výslovne označené v tomto alebo v inom zákone, ak nejde o iný správny delikt postihnuteľný podľa osobitných právnych predpisov, alebo o trestný čin. Zariadenie nedisponuje oprávnením akýmkoľvek spôsobom tvoriť alebo vykladať priestupkové právo.

Vo vnútornom poriadku PN Kremnica, napriek tomu, že bol vypracovaný v zmysle § 11b zákona č. 576/2004 Z. z. v spojení s vyhláškou č. 143/2023 Z. z., neboli uvedené podrobnosti o nakladaní so zakázanými vecami,⁷⁸ o svojvoľnom opustení zdravotníckeho zariadenia⁷⁹ a o korešpondencii.⁸⁰

⁶⁷ § 2 písm. a) vyhlášky č. 143/2023 Z. z.

⁶⁸ § 2 písm. b) vyhlášky č. 143/2023 Z. z.

⁶⁹ § 2 písm. d) vyhlášky č. 143/2023 Z. z.

⁷⁰ § 3 písm. a) vyhlášky č. 143/2023 Z. z.

⁷¹ § 3 písm. b) vyhlášky č. 143/2023 Z. z.

⁷² § 3 písm. c) vyhlášky č. 143/2023 Z. z.

⁷³ § 3 písm. d) vyhlášky č. 143/2023 Z. z.

⁷⁴ § 3 písm. e) vyhlášky č. 143/2023 Z. z.

⁷⁵ § 3 písm. f) vyhlášky č. 143/2023 Z. z.

⁷⁶ § 3 písm. h) vyhlášky č. 143/2023 Z. z.

⁷⁷ § 3 písm. j) vyhlášky č. 143/2023 Z. z.

⁷⁸ § 3 ods. 1 písm. c) vyhlášky č. 143/2023 Z. z.

⁷⁹ § 3 ods. 1 písm. f) vyhlášky č. 143/2023 Z. z.

⁸⁰ § 3 ods. 1 písm. g) vyhlášky č. 143/2023 Z. z.

Preskúmaním vnútorného poriadku OLÚP Predná Hora bolo zistené, že neuvádzal podrobnosti o postupe pri poskytovaní informácií o zdravotnom stave pacienta podľa § 6, § 24 a 25 zákona č. 576/2004 Z. z.⁸¹ a jeho prílohu netvoril katalóg práv pacienta podľa § 11 a 11a zákona č. 576/2004 Z. z.,⁸² ale Charta práv pacienta.

Spoločným zisteným nedostatkom všetkých preskúmaných vnútorných poriadkov zariadení, s výnimkou PL Plešivec a Sanatória AT, bol však ten, že vnútorný poriadok neobsahoval⁸³ žiadne informácie týkajúce sa výkonu súdom nariadeného ochranného liečenia.

V prípade výkonu súdom nariadeného ochranného liečenia by mal vnútorný poriadok zariadenia, realizujúceho jeho výkon, obsahovať aj informácie o nástupe na výkon ochranného liečenia, o výkone jednotlivých druhov ochranného liečenia, o predpokladanej dĺžke trvania liečenia, o spôsobe jeho výkonu a možnostiach prehodnotenia zmeny formy jeho výkonu, o možnostiach a podmienkach udelenia terapeutickkej priepustky, o postupe pri prepustení z výkonu ochranného liečenia, o postupe pri nedodržíavaní liečebného režimu a o marení výkonu ochranného liečenia s poukazom na možné trestnoprávne dôsledky.

Je nutné zdôrazniť, že vyhláška č. 143/2023 Z. z. obsahuje iba minimálne obsahové náležitosti vnútorného poriadku, avšak z hľadiska efektivity, účelnosti, a čo najväčšej informovanosti nielen odsúdených, je žiadúce, aby do vnútorného poriadku zariadenia realizujúceho výkon ochranného liečenia, boli zapracované aj konkrétne informácie vzťahujúce k výkonu tohto súdom nariadeného ochranného opatrenia.

1.9 Personálne zabezpečenie a materiálno-technické vybavenie

Jedným z podkladov, ktoré zariadenia predkladali pri výkone previerok, bol aj stav personálneho zabezpečenia v zariadení. Tieto stavy však nezodpovedali skutočným stavom personálneho zabezpečenia, ktorý sa v zariadeniach, vo vzťahu k lôžkovým oddeleniam nachádzal. Počty pracovníkov zariadenia totiž zohľadňovali aj zamestnancov ambulancií pôsobiacich v rámci zariadenia, ako aj pracovníkov dlhodobo uznaných za práceneschopných a pracovníkov na materskej, či rodičovskej dovolenke. Vykonanými previerkami je však možné konštatovať, že zariadenia potrebným počtom pracovníkov nedisponujú.

Napríklad v PL Sučany bolo vykonanou previerkou zistené, že pri počte 171 aktuálne umiestnených osôb, z ktorého 98 odsúdených bolo vo výkone ochranného

⁸¹ § 3 ods. 1 vyhlášky č. 143/2023 Z. z.

⁸² § 3 ods. 2 vyhlášky č. 143/2023 Z. z.

⁸³ ak obsahoval, tak len veľmi minimálne

liečenia, bolo v zariadení⁸⁴ evidovaných 7 lekárov,⁸⁵ ale v čase previerky boli v zariadení 4 lekári. Tento zistený stav bol v rozpore s Výnosom MZ SR č. 44/2008, bodom 2 Prílohy 2, druhej časti, oddiel 1 lekári.

Výnos MZ č. 44/2008, ktorý obsahuje len minimálne požiadavky na personálne zabezpečenie, nijako nezohľadňuje výkon ochranného liečenia v zariadeniach. Už len s ohľadom na trestnú minulosť odsúdených, často obzvlášť závažnú, by mal byť personálny stav v týchto zariadeniach, v porovnaní s ostatnými zariadeniami poskytujúcimi ústavnú psychiatrickú starostlivosť, výrazne posilnený.

V súvislosti s personálnym stavom v zariadeniach bolo v rámci výkonu previerok zisťované aj to, či má zariadenie v pracovnoprávnom vzťahu sociálneho pracovníka tak, ako to vyplýva z Výnosu MZ SR č. 44/2008 Z. z., Prílohy 2 k výnosu, druhej časti, Spoločné ustanovenia k minimálnym požiadavkám na personálne zabezpečenie ústavných zariadení, bodu 4.

Na začiatku plnenia tejto úlohy bolo pri prvej previerke⁸⁶ zariadeniu zo strany netrestného odboru vytknuté, že nemá v pracovnoprávnom vzťahu sociálneho pracovníka. Jeho existencia totiž nevyplývala zo zoznamu zamestnancov, ktorý bol zariadením predložený. Až neskôr bolo zistené, že zariadenie sociálnych pracovníkov v pracovnoprávnom vzťahu má, len ich vedie ako „technicko-hospodárskych pracovníkov“. Obdobne tomu bolo tak aj v niektorých iných zariadeniach.

Sociálny pracovník v zariadeniach poskytujúcich ústavnú psychiatrickú liečbu má však pre odsúdených osobitné postavenie a pre mnohých sa dokonca na určité obdobie stáva ich jedinou blízkou osobou. Sociálny pracovník vykonáva najmä administratívnu prácu v sociálnej oblasti, ale mimo administratívnej práce sa zúčastňuje vizít, súdnych pojednávaní, navštevuje odsúdených priamo na oddelení, kde im poskytuje sociálne poradenstvo a usmerňuje ich v spôsobe života, komunikuje s ich rodinnými príslušníkmi, zmierňuje konfliktné rodinné situácie, komunikuje so zamestnávateľmi, súdmi a orgánmi verejnej správy, čím fakticky svojou činnosťou taktiež prispieva k dosiahnutiu zlepšenia zdravotného stavu odsúdeného.

Podľa aktuálnej právnej úpravy⁸⁷ sociálny pracovník nie je osobou oprávnenou nahliadať do zdravotnej dokumentácie a nemal by sa ani na oddelení zdržiavať, nakoľko nie je zdravotníckym pracovníkom.⁸⁸

⁸⁴ PL Sučany má 5 oddelení

⁸⁵ 5 psychiatrov, 1 špecialista a 1 lekár bez špecializácie

⁸⁶ prvá previerka bola vykonaná v PL Sučany súbežne s výkonom monitoringu komisárky pre osoby so zdravotným postihnutím JUDr. Zuzany Stavrovskej a jej tímom, v rámci plnenia úlohy Národného preventívneho mechanizmu

⁸⁷ § 22 ods. 3 zákona č. 576/2004 Z. z.

⁸⁸ § 27 zákona č. 578/2004 Z. z.

Napriek tomu, že sociálny pracovník pracou, ktorú vykonáva v prospech odsúdených, sa stáva neoddeliteľnou súčasťou zdravotného personálu zariadenia poskytujúceho ústavnú psychiatrickú liečbu, je evidovaný ako technicko-hospodársky pracovník zariadenia.

S uvedeným zaradením sociálneho pracovníka, najmä v zariadeniach poskytujúcich ústavnú psychiatrickú starostlivosť, sa nie je možné stotožniť. Tým, že sociálny pracovník navštevuje oddelenie, zúčastňuje sa vizít, a za účelom vykonávania svojej pôsobnosti musí nahliadať aj do zdravotnej dokumentácie odsúdeného, dochádza k porušovaniu zákona, a tento stav je nevyhnutné legislatívne doriešiť.

Vo vzťahu k splneniu minimálnych materiálno-technických požiadaviek je opätovne nutné poukázať na to, že tieto taktiež nijako výkon ochranného liečenia nezohľadňujú.

Alarmujúci stav objektov poskytovania zdravotnej starostlivosti bol zistený v PL Plešivec, PN Hronovce a PL Sučany.

V PL Sučany aktuálne prebiehajú intenzívne rekonštrukčné práce.

V prípade PL Plešivec, kde boli zistené najzávažnejšie nedostatky,⁸⁹ bolo prehliadkou zariadenia zistené, že zariadenie síce prešlo určitou čiastočnou rekonštrukciou, avšak stav zistený pri previerke, jednoznačne preukazuje, že zariadenie vyžaduje vykonanie kompletnej rekonštrukcie existujúcich pavilónov, priestorové zväčšenie, či už vo forme prístavby, alebo výstavby nového pavilónu. Zariadenie pri vytýkaní nedostatkov uviedlo, že v snahe riešiť tento stav podalo zriaďovateľovi⁹⁰ celkovo 3 projekty, vypracované priebežne, schválením ktorých by podstatne došlo k zlepšeniu situácie v danom zariadení. Zriaďovateľ im nevyhoviel. Je smutné, aký má štát prístup k najstaršej psychiatrickej liečebni na území Slovenskej republiky, avšak je výslovne neprípustné, aby štát nevedel odsúdeným poskytnúť dôstojné podmienky.

Zamestnanci PL Plešivec sa snažia priestory zariadenia udržiavať čisté a v rámci možností ich aj útulne zariadiť, avšak aj napriek ich vynaloženej snahe, sú priestory zariadenia výrazne opotrebované, vybavenie zariadenia staré, steny na niektorých miestach (aj v izbách) zatečené, s opadávajúcou omietkou, a na niektorých miestach sa z dôvodu vlhkosti vytvárajú plesne.

⁸⁹ uvedený stav v zariadení bol príslušnou dozorovou prokurátorkou písomne signalizovaný Ministerstvu zdravotníctva Slovenskej republiky dňa 22.01.2024 pod sp. zn. Pc 47/23/8808-5, avšak pri previerke dňa 05.06.2024, vykonanej generálnou prokuratúrou, nebola vo vzťahu k tejto situácii zaznamenaná žiadna aktivita zo strany ministerstva

⁹⁰ Ministerstvu zdravotníctva Slovenskej republiky

PL Plešivec - mužské oddelenie

PL Plešivec - vonkajšie stena jednej z budov liečebne

V PN Hronovce bol zaznamenaný alarmujúci stav ženského oddelenia dlhodobej liečby, ktoré nielen z humánneho hľadiska, ale najmä z hľadiska bezpečnostného, už na pohľad nemôže spĺňať podmienky pre poskytovanie ústavnej zdravotnej starostlivosti v oblasti duševného zdravia. Zariadenie síce deklarovalo, že toto oddelenie by malo byť, po ukončení stavebných zmien v rámci areálu, presťahované do iného objektu. Avšak kedy k tomu dôjde, nie je zrejmé, nakoľko priebeh stavebných prác závisí najmä od finančných prostriedkov.

PN Hronovce - budova oddelenia dlhodobej liečby žien

Zabezpečenie okna jednej z liečebných izieb

Dvere liečebnej izby

1.10 Bezpečnosť v zariadeniach

Zaistenie bezpečnosti je ponechané na zariadenia, ktoré ju zabezpečujú najmä prostredníctvom kamerového monitorovacieho systému.

V súvislosti s jeho používaním bol však zaznamenaný nejednotný postup zariadení, a to v rozsahu jeho používania, ako aj dĺžke uchovávania kamerových záznamov. V niektorých zariadeniach sa kamery využívajú len za účelom monitorovania spoločných priestorov zariadenia a jeho okolia, no sú zariadenia, kde sú okrem priestorov určených na hygienu a toaliet, monitorované všetky priestory, vrátane liečebných izieb.

S používaním kamerového monitorovacieho systému za účelom zabezpečenia bezpečnosti v zariadeniach, ako aj ochrany života a zdravia osôb, sa je možné stotožniť, ale tým, že sa ním výrazne zasahuje do práva osoby na súkromie, by

možnosť jeho použitia mala byť upravená zákonom, obdobne ako je upravená v § 10 ods. 5 zákona č. 231/2019 Z. z.⁹¹

V PL Sučany, PN Pezinok a PN Kremnica je bezpečnosť zabezpečovaná aj prostredníctvom súkromnej bezpečnostnej služby, OLÚP Predná Hora má vlastnú ochranu.

V ostatných zariadeniach, okrem kamerového systému, nie je zabezpečovaná bezpečnosť žiadnym iným spôsobom a zvládanie agresívnych a nebezpečných odsúdených je ponechané výlučne na personál zariadenia.

Okolie zariadení nie je dostatočne zabezpečené a nijako nebráni útekom odsúdených zo zariadení.

2. DETENCIA A JEJ VÝKON

Detencia je ochranným opatrením,⁹² ktoré uloží, alebo môže uložiť súd, za podmienok upravených Trestným zákonom.⁹³ Účelom detencie je osobitným liečebným režimom a dôslednou izoláciou od spoločnosti zabrániť odsúdenému v ďalšom páchaní trestných činov a činov inak trestných.⁹⁴ Detencia nemá ohraničené trvanie a jej výkon trvá dovtedy, kým ochranu spoločnosti pred odsúdeným nemožno zabezpečiť miernejšími prostriedkami.⁹⁵

Detencia je v súčasnosti vykonávaná len v jednom zariadení s celoslovenskou pôsobnosťou,⁹⁶ ktoré má kapacitu 75 miest. Na rozdiel od výkonu ochranného liečenia, výkon detencie upravuje zákon č. 231/2019 Z. z.

2.1 Prijatie na výkon detencie

V čase výkonu previerky⁹⁷ bolo v zariadení vo výkone detencie celkovo 20 odsúdených, z toho 10 odsúdených na základe rozhodnutia súdu podľa § 81

⁹¹ podľa § 10 ods. 5 zákona č. 231/2019 Z. z. na účely ochrany života a zdravia osôb v detencii, zamestnancov detenčného ústavu, príslušníkov zboru a iných osôb možno priestory detenčného ústavu, okrem priestorov, v ktorých sú umiestnené hygienické a sanitárne zariadenia, vybaviť kamerovým systémom so záznamom a dobou uchovávania 30 dní; o tejto skutočnosti musí byť osoba v detencii oboznámená v ústavnom poriadku a priestory, v ktorých sa používa kamerový systém, musia byť vhodným spôsobom označené.

⁹² § 31 ods. 3, § 33 písm. d) Trestného zákona

⁹³ § 81 ods. 1 Trestného zákona

⁹⁴ § 82 ods. 1 Trestného zákona

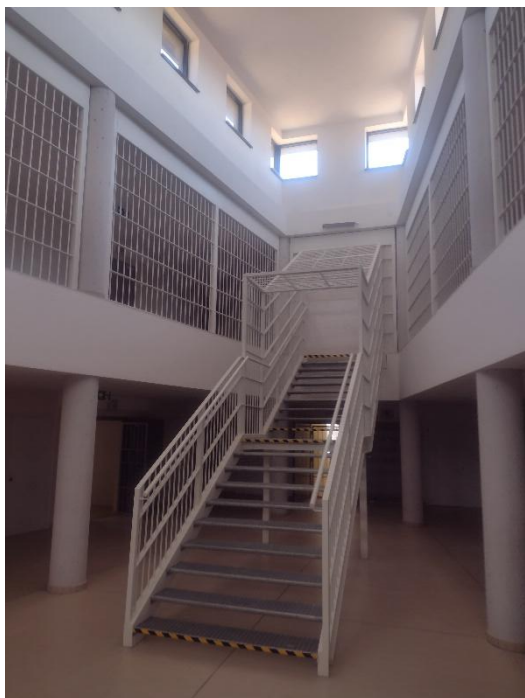
⁹⁵ § 82 ods. 2 trestného zákona

⁹⁶ Detenčný ústav Hronovce

⁹⁷ dňa 10.05.2024

ods. 1 Trestného zákona⁹⁸ a 10 odsúdených na základe rozhodnutia súdu podľa § 81 ods. 4 Trestného zákona.⁹⁹

Preskúmaním predložených zdravotných dokumentácií je možné konštatovať, že ich súčasťou bolo vždy právoplatné rozhodnutie súdu o umiestnení odsúdeného a nariadenie výkonu detencie s vyznačeným dňom nástupu odsúdeného na výkon detencie a žiadosťou o oznámenie dňa nástupu odsúdeného do výkonu detencie.

Detenčný ústav – vnútorné priestory

Detenčný ústav – vnútorné priestory

⁹⁸ umiestnenie v detenčnom ústave po prerušení výkonu trestu odňatia slobody

⁹⁹ umiestnenie do detenčného ústavu z výkonu ochranného liečenia vykonávaného v zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti

2.1.1 Písomný príkaz súdu

Podľa § 9 ods. 1 zákona č. 231/2019 Z. z., alinea prvá, osobu možno prijať na výkon detencie len na písomný príkaz súdu a po overení jej totožnosti.

Previerkovou činnosťou však bolo zistené, že písomný príkaz súdu na umiestnenie odsúdeného do detenčného ústavu, nebol súčasťou každej zdravotnej dokumentácie. Príkazy neboli súčasťou zdravotných dokumentácií, najmä odsúdených umiestnených do detenčného ústavu v priebehu roku 2023, čo bolo dozorovým prokurátorom aj bezodkladne signalizované dotknutým súdom.

Od 15.03.2024 povinnosť vydania príkazu vyplýva už priamo z Trestného poriadku, konkrétne z ustanovenia § 462 ods. 8 Trestného poriadku, podľa ktorého, ak sa rozhodlo o umiestnení odsúdeného do detencie, ihneď po právoplatnosti uznesenia predsedu senátu súdu prvého stupňa alebo sťažnostného súdu po dohode s detenčným ústavom vydá príkaz na dodanie odsúdeného do detenčného ústavu. Ak je odsúdený vo výkone trestu odňatia slobody, odsúdeného do detenčného ústavu dodajú na podklade príkazu príslušníci Zboru väzenskej a justičnej stráže (ďalej len „príslušník ZVJS“); v ostatných prípadoch dodajú odsúdeného do detenčného ústavu príslušníci Policajného zboru.

2.2 Výkon detencie

Odsúdení sú po prijatí do zariadenia pre nich zrozumiteľným spôsobom poučení,¹⁰⁰ ich osobné veci sú spísané,¹⁰¹ a za účelom kontroly odňaté.¹⁰² Odsúdeným sú vydané len tie veci, ktoré im po vyhodnotení ich zdravotného stavu a posúdení odbornou komisiou, boli povolené. Odsúdení sú po prijatí podrobení osobnej a zdravotnej prehliadke, hygienickým a protiepidemickým opatreniam¹⁰³ a zaradení do liečebnej jednotky určenej riaditeľom zariadenia.¹⁰⁴ Všetky vyššie uvedené úkony boli zaznamenané v zdravotnej dokumentácii, súčasťou ktorej bol aj vstupný dotazník, vyplnený v súčinnosti s odsúdeným.

Nástup odsúdeného na výkon detencie zariadenie bezodkladne oznámilo súdu, ktorý výkon nariadil.¹⁰⁵ Zariadenie nástup odsúdeného súčasne oznámilo aj Okresnému súdu Levice, t. j. súdu, v obvode ktorého sa detencia vykonáva, a to nad rámec zákonnej úpravy, v záujme ochrany práv odsúdeného. Prijatie odsúdeného

¹⁰⁰ § 9 ods. 3 zákona č. 231/2019 Z. z.

¹⁰¹ do zoznamu podpísaného odovzdávajúcou aj preberajúcou osobou

¹⁰² § 9 ods. 4 zákona č. 231/2019 Z. z.

¹⁰³ § 10 ods. 1 zákona č. 231/2019 Z. z.

¹⁰⁴ § 10 ods. 2 zákona č. 231/2019 Z. z.

¹⁰⁵ § 83b ods. 2 vyhlášky č. 543/2005 Z. z.

na výkon detencie zariadenie oznámilo aj osobe, ktorú si odsúdený určil vo vstupnom dotazníku.

2.2.1 Zaradenie osoby do osobitného liečebného režimu

O zaradení odsúdeného do osobitného liečebného režimu a o zmene tohto zaradenia rozhodovala odborná komisia,¹⁰⁶ zriadená riaditeľom zariadenia, v zložení predseda komisie - vedúci lekár, psychiater, klinický psychológ, sestra so špecializáciou v odbore psychiatria, rehabilitačný pracovník/liečebný pedagóg a príslušník ZVJS, najneskôr do 30 dní od prijatia osoby do výkonu detencie.

Z obsahu zápisníc z odbornej komisie, ktorých evidenciu zariadenie samostatne vedie, vyplývalo, že odborná komisia v pravidelných intervaloch¹⁰⁷ vyhodnocuje správanie odsúdeného a jeho prognózu, zmeny zaradenia odsúdeného do osobitného liečebného režimu, vyhodnocuje a posudzuje žiadosti podané odsúdenými, vrátane posudzovania dôvodnosti rozhodnutia o obmedzení niektorých práv odsúdených.¹⁰⁸

U odsúdených, ktorí sú vo výkone detencie viac ako 1 rok, bola vždy súčasťou zdravotnej dokumentácie komplexná správa o osobe v detencii, vypracovaná v súlade s ustanovením § 7 ods. 4 zákona o výkone detencie, s obsahom ktorej bol odsúdený preukázateľne oboznámený.

Komplexné správy o odsúdenom boli odbornou komisiou vypracované a schválené približne po 10-tich mesiacoch výkonu detencie, v jednom prípade bola komplexná správa o odsúdenom vypracovaná po uplynutí necelých 8 mesiacov výkonu detencie, a to z dôvodu podania žiadosti odsúdeného príslušnému súdu o preskúmanie dôvodnosti detencie.

Komplexnú správu o odsúdenom zariadenie, nad rámec svojich zákonných povinností, zasielalo bezodkladne po jej vyhotovení a schválení aj Okresnému súdu Levice, a to za účelom oboznámenia súdu s priebehom výkonu detencie a ďalšie jej prípadné využitie pri postupe podľa § 463 ods. 1 Trestného poriadku.

2.2.2 Postup podľa § 83b ods. 1 vyhlášky č. 543/2005 Z. z.

V súvislosti s prijatím osoby do zariadenia bola pri aplikácii postupu zariadenia podľa § 7 ods. 3 zákona o výkone detencie, zistená nedostatočná právna úprava § 83b ods. 2 vyhlášky č. 543/2005 Z. z.

¹⁰⁶ § 7 zákona č. 231/2019 Z. z.

¹⁰⁷ v intervaloch 14 dní

¹⁰⁸ § 14 ods. 1, ods. 2 zákona č. 231/2019 Z. z.

Podľa § 83b ods. 2 vyhlášky č. 543/2005 Z. z. nariadenie výkonu detencie spolu s právoplatným rozhodnutím o umiestnení osoby v detenčnom ústave predseda senátu zašle detenčnému ústavu v dvoch vyhotoveniach. V nariadení výkonu detencie treba vyznačiť deň, kedy má osoba, ktorej bola uložená detencia, nastúpiť do detenčného ústavu a vyzvať detenčný ústav, aby oznámil súdu deň nástupu do výkonu detencie, a aby ďalšie návrhy vo veciach detencie boli podávané okresnému súdu, v ktorého obvode sa vykonáva detencia.

Podľa § 7 ods. 3 zákona o výkone detencie, alinea prvá, pri zaraďovaní osôb v detencii do osobitných liečebných režimov odborná komisia prihliada na pohlavie, vek, zdravotný stav, charakteristiku osobnosti a predchádzajúcu trestnú činnosť.

Z preskúmaných zdravotných dokumentácií odsúdených vyplývalo, že zariadenie pri prijatí odsúdeného disponovalo len rozhodnutím súdu o prerušení výkonu trestu odňatia slobody a umiestnení odsúdeného do detenčného ústavu, alternatívne rozhodnutím o umiestnení do detenčného ústavu, nariadením výkonu detencie, a v niektorých prípadoch príkazom na umiestnenie (dodanie) odsúdeného do detenčného ústavu, čo je síce v súlade s ustanovením § 83b vyhlášky č. 543/2005 Z. z., avšak pre splnenie povinností, vyplývajúcich zariadeniu podľa zákona o výkone detencie, nepostačujúce.

Podľa § 7 ods. 2 zákona o výkone detencie odborná komisia rozhoduje o zaradení osoby v detencii do osobitného liečebného režimu a o zmene tohto zaradenia, vyhodnocuje prognózu správania osoby v detencii a ďalší vývoj osoby v detencii na účely zmeny výkonu detencie na ochranné liečenie alebo prepustenie z výkonu detencie na základe rozhodnutia súdu. O zaradení osoby v detencii do osobitného liečebného režimu musí rozhodnúť odborná komisia bezodkladne, najneskôr však do 30 dní od prijatia osoby do výkonu detencie.

Podľa § 7 ods. 3 zákona o výkone detencie, alinea prvá, pri zaraďovaní osôb v detencii do osobitných liečebných režimov odborná komisia prihliada na pohlavie, vek, zdravotný stav, charakteristiku osobnosti a predchádzajúcu trestnú činnosť.

Zo znenia vyššie citovaných zákonných ustanovení je zrejmé, že osoba v detencii má byť rozhodnutím odbornej komisie zaradená do osobitného liečebného režimu prioritne bezodkladne; pri rozhodovaní má však prihliadať aj na zdravotný stav osoby v detencii, charakteristiku jej osobnosti a jej predchádzajúcu trestnú činnosť.

Rozhodnutie súdu o prerušení výkonu trestu odňatia slobody a umiestnení odsúdeného do detenčného ústavu, a ani rozhodnutie o umiestnení do detenčného ústavu a nariadenie výkonu detencie, tieto informácie neobsahuje. Uvedené informácie sú však zistiteľné z návrhu na umiestnenie do detencie, odborného lekárskeho posudku, lekárskej správy alebo prepúšťacej správy, prípadne aj z rozhodnutí vydaných v trestnom konaní, ktoré predchádzali rozhodnutiu

o umiestnení odsúdeného do detenčného ústavu, vrátane znaleckých posudkov vypracovaných v rámci týchto konaní.

Zariadenie sa snaží si tieto podstatné informácie, za účelom rozhodnutia o zaradení osoby do osobitného liečebného režimu, zabezpečiť formou dožiadaní, avšak týmto spôsobom dochádza k zbytočnému predlžovaniu času na rozhodnutie o zaradení odsúdeného do osobitného liečebného režimu. Ak by zariadenie uvedenými podkladmi disponovalo už pri prijatí odsúdeného, mohlo by byť o jeho zaradení do osobitného liečebného režimu rozhodnuté bezodkladne.

V danej súvislosti je potrebné poukázať na to, že každý odsúdený je po prijatí umiestnený, a to až do rozhodnutia odbornej komisie, do najprísnejšej detenčnej jednotky. Pri bezokladnom rozhodnutí odbornej komisie by však, u niektorých odsúdených, mohlo byť trvanie tohto dočasného umiestnenia a s ním súvisiacich najprísnejších bezpečnostných opatrení, minimalizované.

2.3 Postavenie odsúdených v detencii oproti ochrannému liečeniu

Zo zdravotných dokumentácií odsúdených, ktorí boli prijatí do zariadenia na základe rozhodnutia súdu podľa § 81 ods. 4 Trestného zákona¹⁰⁹ vyplývalo, že v prípadoch odsúdených, ktorí počas výkonu ochranného liečenia boli poberateľmi dávky v hmotnej núdzi, táto im bola podľa § 25 ods. 3 zákona č. 417/2013 Z. z. odňatá, s poukazom na ustanovenie § 8 ods. 2 zákona o hmotnej núdzi.

Podľa aktuálneho znenia § 8 ods. 2 zákona č. 417/2013 Z. z. osoba vo výkone detencie nie je osobou v hmotnej núdzi, rovnako tak, ako osoba vo výkone väzby a vo výkone trestu odňatia slobody.

Je nepochybné, že odsúdený vo výkone detencie má zabezpečené základné životné podmienky, ktorými podľa § 2 ods. 2 zákona č. 417/2013 Z. z. sú jedno teplé jedlo denne, nevyhnutné ošatenie a prístrešie. Ale takéto isté podmienky mal zabezpečené aj vo výkone ochranného liečenia a dávku v hmotnej núdzi napriek tomu poberal.

Detenciou sa týmto odsúdeným, oproti ochrannému liečeniu, zmenila ich životná situácia len v tom, že pri svojej diagnóze, z dôvodov vyplývajúcich zo zákona, boli premiestnení z jedného zdravotníckeho zariadenia do iného zdravotníckeho zariadenia, v ktorom opätovne podstupujú liečbu v osobitnom liečebnom režime. Okamihom ich premiestnenia však už nemajú nárok na dovtedajšiu dávku v hmotnej núdzi, čím zostávajú bez akéhokoľvek príjmu. Ako bolo zo zdravotných dokumentácií

¹⁰⁹ umiestnenie do detenčného ústavu z výkonu ochranného liečenia vykonávaného v zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti

zistené, sú to osoby nemajetné, väčšinou bez rodinných väzieb a v podmienkach detencie, obdobne ako vo výkone ochranného liečenia, nemajú, na rozdiel od výkonu trestu odňatia slobody, možnosť žiadnej zárobkovej činnosti.¹¹⁰ Títo odsúdení, aj napriek svojej trvalej diagnóze, pritom nesplňajú ani podmienky na priznanie invalidného dôchodku, z dôvodu nedostatku odpracovaných rokov.

Uvedený postup štátu je preto možné hodnotiť ako diskriminačný.

Vo vzťahu k odsúdeným je možné konštatovať, že prítomnosť trvalej duševnej poruchy bola zistená u každého jedného z nich. V dôsledku tohto ochorenia nie je v ich schopnostiach ani možnostiach zabezpečiť si príjem alebo zvýšiť si príjem vlastnou prácou.

2.4 Trovy právneho zastúpenia odsúdených

Z preskúmaných zdravotných dokumentácií bol zistený nejednotný postup súdu pri rozhodovaní podľa § 555 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku o povinnosti odsúdeného nahradiť štátu vyplatenú odmenu a náhradu ustanovenému obhajcovi a ustanovenému zástupcovi z radov advokátov podľa § 47 ods. 6 Trestného poriadku. Súd podľa § 558 ods. 2 Trestného poriadku pred rozhodnutím o povinnosti na náhradu trov trestného konania podľa § 555 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku zisťujú, či nie sú splnené podmienky na bezplatnú obhajobu, alebo obhajobu alebo zastupovanie za zníženú odmenu.¹¹¹ Ak sú podmienky splnené, priznajú odsúdenému nárok na bezplatnú obhajobu.

Zo zdravotnej dokumentácie odsúdeného A. B. vyplývalo, že Okresný súd Trnava uznesením podľa § 555 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku rozhodol, že odsúdený A. B. nie je povinný nahradiť štátu vyplatenú odmenu a náhradu ustanovenému obhajcovi v sume 101,02 EUR, pretože má nárok na bezplatnú obhajobu.

Z odôvodnenia tohto rozhodnutia vyplýva, že súd si pred rozhodovaním vyžiadaval správy o majetkových pomeroch odsúdeného, oboznámil sa s návrhom riaditeľa ústavu, z ktorého vyplývalo, že odsúdený trpí mentálnym deficitom, rigidným úsudkom, narušenou komunikačnou zručnosťou, s poruchami psychického a sociálneho vývinu a s výrazne narušenou schopnosťou pracovného a spoločenského uplatnenia; lustráciou zistil, že nevlastní žiadnu nehnuteľnosť. Súd mal na základe uvedených skutočností preukázané, že odsúdený A. B. je v súčasnosti odkázaný na pomoc štátu v dôsledku nepriaznivej sociálnej a zdravotnej situácie.

¹¹⁰ § 8 ods. 1 zákona č. 231/2019 Z. z.

¹¹¹ § 34 ods. 3 Trestného poriadku

Zo zdravotnej dokumentácie odsúdeného C. D. naopak vyplývalo, že Okresný súd Trnava uznesením podľa § 553 ods. 2, ods. 3 Trestného poriadku rozhodol s prihladením k § 12 ods. 3 písm. b) vyhlášky č. 665/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb o priznaní obhajcovi odmeny, náhrady hotových výdavkov a náhrady za stratu času spolu celkom 464,13 EUR.

Odsúdený C. D. podal voči uzneseniu „odvolanie“, doplnené čestným vyhlásením, z ktorého obsahu vyplývalo, že nevlastní žiadny nehnuteľný ani hnuťelný majetok, nie je poberateľom žiadnej sociálnej dávky ani dôchodku, nie je vedený ani ako uchádzač o zamestnanie a detenčný ústav, v ktorom sa aktuálne nachádza, nedisponuje žiadnym pracoviskom, kde by mohol vykonávať akúkoľvek zárobkovú činnosť.

Okresný súd Trnava následne uznesením podľa § 555 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku potvrdil prvostupňové rozhodnutie a rozhodol tak, že odsúdený C. D. je povinný nahradiť štátu vyplatenú odmenu a náhradu ustanovenému obhajcovi v sume 463,13 EUR, pretože nemá nárok na bezplatnú obhajobu.

Z odôvodnenia tohto rozhodnutia vyplýva, že súd pred rozhodovaním posudzoval správy o majetkových pomeroch odsúdeného a vykonal lustráciu v katastri nehnuteľností, pričom zistil, že odsúdený nie je vedený v evidencii uchádzačov o zamestnanie,¹¹² nepoberá dávku v hmotnej núdzi,¹¹³ nie je vedený ako poberateľ prídavku na dieťa a ani nemá podanú žiadosť, nie je vedený ako poberateľ rodičovského príspevku a ani príspevku na kompenzáciu zdravotného poistenia, nie je vlastníkom žiadnej nehnuteľnosti a ani nevykonáva žiadnu zárobkovú činnosť.

Súd v odôvodnení uviedol, že pri zvažovaní majetkových pomerov odsúdeného za účelom priznania nároku na bezplatnú obhajobu alebo obhajobu za zníženú náhradu nemožno bez ďalšieho vychádzať len z toho, či odsúdený vlastní nehnuteľný alebo hnuťelný majetok; vždy je potrebné posúdiť komplexne všetky okolnosti a zistiť, či možno od odsúdeného vyplatenú odmenu a náhradu ustanovenému obhajcovi spravodlivo požadovať. Súd zároveň poukázal na to, že je výhradne na individuálnej zodpovednosti odsúdeného, že sa dopustil takého protiprávneho konania, v dôsledku ktorého bol právoplatne uznaný za vinného a je neprípustné, aby sa odsúdený snažil preniesť na štát poplatkovú povinnosť z dôvodu zhoršenej finančnej situácie, keď je viac než zrejmé, že do tejto situácie sa odsúdený dostal sám vlastným protiprávnym konaním a niet žiadneho dôvodu ospravedlňovať jeho činy tým, že mu súd prizná bezplatnú obhajobu alebo obhajobu za zníženú odmenu. Odsúdený je v produktívnom veku, nie je na invalidnom dôchodku, a teda existuje predpoklad, že si nájde zamestnanie, resp. bude mať príjem, z ktorého bude schopný zaplatiť trovy svojej

¹¹² posledná trvala od 16.09.2015 do 04.04.2018

¹¹³ naposledy ju poberal od 01.11.2015 do 31.03.2018, t. j. do nástupu na výkon trestu odňatia slobody

obhajoby. Súd mal za preukázané, že odsúdený nie je v súčasnosti hmotne odkázaný na pomoc štátu v dôsledku nepriaznivej sociálnej alebo zdravotnej situácie.

K vyššie uvedenému rozhodnutiu je potrebné uviesť, že zo zdravotnej dokumentácie odsúdeného C. D. vyplývalo nielen to, že je absolútne nemajetný a bez akéhokoľvek príjmu, ale aj to, že trpí trvalou duševnou poruchou.

2.5 Preskúmanie dôvodnosti trvania detencie

Podľa § 463 ods. 1 Trestného poriadku súd, v ktorého obvode sa detencia vykonáva, najmenej jedenkrát ročne alebo vždy na návrh riaditeľa detenčného ústavu alebo na žiadosť odsúdeného na verejnom zasadnutí, preskúma, či dôvody detencie trvajú. Odsúdený môže žiadosť o preskúmanie dôvodnosti detencie podať najskôr po uplynutí šiestich mesiacov od rozhodnutia o umiestnení v detenčnom ústave alebo do šiestich mesiacov od rozhodnutia o pokračovaní v detencii. Ak dôvody detencie pominuli, súd odsúdeného z výkonu detencie uznesením prepustí, inak uznesením rozhodne, že vo výkone detencie sa bude pokračovať.

Ku dňu previerky sa v zariadení nachádzalo 6 osôb, ktoré boli vo výkone detencie viac ako 1 rok, pričom napriek tejto skutočnosti neboli súčasťou ich zdravotných dokumentácií rozhodnutia Okresného súdu Levice o pokračovaní v detencii. Zo zdravotných dokumentácií týchto osôb bolo zistené, že súd vo veci konal, pričom v čase vypracovania záznamu z previerky bolo už v predmetných veciach rozhodnuté.

2.6 Prepustenie odsúdeného z výkonu detencie

Zariadenie doposiaľ u žiadneho odsúdeného nezistilo dôvodnosť podania návrhu na zmenu výkonu detencie na uloženie ochranného liečenia, alebo na prepustenie z výkonu detencie. Od umiestnenia prvého odsúdeného do zariadenia nebol z výkonu detencie prepustený žiaden odsúdený.

Právny poriadok počíta aj s prepustením z detencie. Je nutné konštatovať, že doposiaľ neexistuje žiadny štandardný operatívny postup, ktorý by upravoval jednak splnenie medicínskych podmienok pre jeho podanie, ako aj náležitosti takéhoto návrhu.

2.7 Obmedzovacie a donucovacie prostriedky

Počas výkonu previerky nebolo zistené použitie obmedzovacieho, alebo donucovacieho prostriedku, voči žiadnemu odsúdenému.

Preskúmaním registra obmedzení a zdravotných dokumentácií odsúdených nebolo zistené porušenie § 12 zákona č. 231/2019 Z. z.. Zariadenie má vypracovaný štandardný postup pre používanie obmedzovacích prostriedkov, ktorý je záväzný pre všetkých zdravotníckych pracovníkov podieľajúcich sa na nevyhnutnom použití obmedzovacieho prostriedku a následnej starostlivosti o odsúdeného, voči ktorému bol obmedzovací prostriedok použitý.

Aj keď ide o zariadenie ústavnej zdravotnej starostlivosti¹¹⁴ a § 8 zákona č. 231/2019 Z. z. v oblasti poskytovania zdravotnej starostlivosti odkazuje na zákon č. 576/2004 Z. z., zákon č. 231/2019 Z. z. v ustanovení § 12 obsahuje špeciálnu právnu úpravu obmedzovacích prostriedkov. Kým zákon č. 576/2004 Z. z. ¹¹⁵ určuje, že obmedzovacím prostriedkom je fyzické obmedzenie, mechanické obmedzenie, farmakologické obmedzenie a izolácia, zákon č. 231/2019 Z. z. v ustanovení § 12 ods. 2 zákona, obmedzovacie prostriedky delí na obmedzovacie prostriedky netelesnej povahy¹¹⁶ a telesnej povahy.¹¹⁷

Nakoľko zákon č. 231/2019 Z. z. právnu úpravu obmedzovacích prostriedkov obsahoval skôr ako zákon č. 576/2004 Z. z., pričom za obmedzovací prostriedok považuje už aj verbálnu komunikáciu, odvrátenie pozornosti a aktívne počúvanie, ktorými de facto nedochádza k obmedzeniu osobnej slobody odsúdeného, je nevyhnutné vykonanie analýzy opodstatnenosti takéhoto znenia ustanovenia § 12 zákona č. 231/2019 Z. z. a jeho zosúladenie so zákonom č. 576/2004 Z. z.

Oprávnenosť použitia donucovacieho prostriedku v zariadení vyplýva z ustanovenia § 5 ods. 2 zákona 231/2019 Z. z., podľa ktorého je oprávnenou osobou na jeho použitie príslušník ZVJS, a to v rozsahu a za podmienok ustanovených zákonom č. 4/2001 Z. z.

Preskúmaním evidencie hlásení použitia donucovacích prostriedkov v období od 01/2024 do dňa previerky¹¹⁸ bolo evidovaných 11 prípadov použitia donucovacieho

¹¹⁴ § 7 ods. 4 písm. h) zákona č. 578/2004 Z. z.

¹¹⁵ § 2 ods. 40 zákona č. 576/2004 Z. z.

¹¹⁶ podľa § 12 ods. 3 zákona č. 231/2019 Z. z. obmedzovacími prostriedkami netelesnej povahy sú najmä verbálna komunikácia, odvrátenie pozornosti a aktívne počúvanie.

¹¹⁷ podľa § 12 ods. 3 zákona č. 231/2019 Z. z. obmedzovacími prostriedkami telesnej povahy sú špeciálne úchopy, špeciálne prostriedky slúžiace na bezpečné znehybnenie osoby v detencii, umiestnenie v miestnosti na bezpečný pobyt, pripútanie k lôžku, použitie zábran, použitie telesnej prevahy a podanie liekov v prípade akútnej liečby bez súhlasu osoby v detencii.

¹¹⁸ dňa 10.05.2024

prostriedku podľa § 31 ods. 1 písm. a) zákona č. 4/2001 Z. z., postup podľa § 31 ods. 2, ods. 3 zákona č. 4/2001 Z. z. bol dodržaný. Donucovacie prostriedky boli vo všetkých prípadoch použité bez zranenia osoby v detencii. Vo všetkých prípadoch bola príslušníkom zboru splnená povinnosť vyplývajúca mu z ustanovenia § 44 ods. 2 zákona č. 4/2001 Z. z.

2.8 Práva odsúdených a ústavný poriadok zariadenia

Zariadenie má vypracovaný ústavný poriadok, účinný od 01.03.2024, vydaný riaditeľom zariadenia a schválený zriaďovateľom zariadenia. Preskúmaním obsahu vnútorného poriadku je možné konštatovať jeho súlad s ustanovením § 6 zákona o výkone detencie. Ústavný poriadok je voľne dostupný v prijímacej miestnosti zariadenia a na požiadanie. Ústavný poriadok je zverejnený na internetovej stránke zariadenia.

Vo vzťahu k dodržiavaniu práv osôb v detencii v zmysle § 15 zákona č. 231/2019 Z. z., je možné konštatovať ich dodržiavanie. Práva a povinnosti osôb v detencii podrobnejšie upravuje ústavný poriadok zariadenia.

1. Nepretržitý osemhodinový spánok v čase nočného pokoja

Aj keď previerková činnosť nebola v zariadení vykonávaná v nočných hodinách, podľa vyjadrenia zariadenia, je právo na nepretržitý osemhodinový spánok odsúdených rešpektované. Jedná sa o zdravotnícke zariadenie, v ktorom je prioritou poskytovanie osobitného liečebného režimu. Odsúdení sú do liečebných izieb umiestňovaní samostatne, čím nedochádza ani k žiadnemu ich rušeniu zo strany iného, spolu umiestneného odsúdeného.

2. Vychádzky

Zariadenie má pre každý typ osobitného liečebného režimu určený vonkajší priestor na realizáciu práva na dennú vychádzku. Vychádzky sú, ak to umožňuje zdravotný stav odsúdeného, realizované denne, podľa určených pravidiel.

3. Veci osobnej potreby

Odsúdenému je umožnené mať pri sebe v liečebnej izbe veci osobnej potreby, podrobnosti upravuje ústavný poriadok. O tom, aké konkrétne veci má odsúdený povolené, rozhoduje po posúdení zdravotného stavu odsúdeného odborná komisia.

Odsúdení majú možnosť kedykoľvek podať žiadosť o povolenie mať pri sebe nimi označené veci osobnej potreby, čo aj pravidelne využívajú.

Priestor na vychádzku

Priestor na vychádzku

Priestor na vychádzku

4. Osobná hygiena

Odsúdení si osobnú hygienu zabezpečujú samostatne, v prípadoch, kedy to neumožňuje ich zdravotný stav, zabezpečuje ju zdravotný personál. V prípade, ak odsúdený nemá potreby na osobnú hygienu, tieto mu v primeranom množstve zabezpečuje zariadenie. Zákon však bližšie potreby na osobnú hygienu nekonkretizuje, ako ani to, čo má byť považované za ich primerané množstvo.

Súčasťou liečebnej izby je toaleta a priestor na hygienu

5. Návštevy

Návštevy odsúdených sú povolené v určených dňoch a hodinách, mimo tohto termínu môže návštevu povoliť len riaditeľ zariadenia. Režim návštev je nastavený porovnateľne s výkonom trestu odňatia slobody, dokonca ešte v užšom rozsahu,¹¹⁹ čo je možné považovať za nedostatočné a obmedzujúce.

Zariadenie je prioritne zdravotníckym zariadením, v ktorom sa má odsúdený liečiť a schválenie návštevy má podliehať posúdeniu stavu odsúdeného odbornou komisiou. Z uvedeného dôvodu by režim návštev nemal mať takéto striktné určenie intervalu a ani časového rozsahu. Ako bolo zistené pri previerke, právo návštevy využívajú odsúdení minimálne, z čoho je možné vyvodiť, že skrátením, resp. úplným zrušením minimálneho intervalu medzi návštevami, by nedošlo ani k neúmernému zaťaženiu personálu zariadenia a ani príslušníkov ZVJS.

¹¹⁹ raz mesačne v trvaní 1 hodiny

6. Korešpondencia

Prijímanie a odosielanie poštových zásielok je zariadením zabezpečené, podrobnosti upravuje ústavný poriadok. Pri čítaní a písaní listov je rešpektované právo na súkromie.

7. Strava

Stravovanie odsúdených prebieha podľa pravidiel určeného liečebného režimu, o stanovení liečebnej výživy a diéty rozhoduje lekár. Na žiadosť odsúdeného je možné aj poskytovanie bezmäsitej a bezbravčovej stravy.

8. Telefonická a elektronická komunikácia

Jej rozsah, spôsob realizácie a podmienky určuje odborná komisia na základe žiadosti osoby. Elektronickú komunikáciu je možné povoliť len v osobitných liečebných režimoch, ktoré sú konkretizované v ústavnom poriadku.

Zariadenie na elektronickú komunikáciu

9. Odev a obuv

Odsúdeným je poskytované ústavné oblečenie a obuv. Odsúdený má možnosť požiadať o povolenie používania vlastného odevu, a to za podmienok určených ústavným poriadkom. V zariadení sa však nenachádza žiaden osobitný a uzatvorený

priestor na odkladanie nového ústavného oblečenia, prípadne domáceho oblečenia, nové ústavné oblečenie je tak uložené vo voľnom priestore medzi schodiskom.

Odkladací priestor na nové oblečenie

10. Duchovná a pastoračná služba

Výkon duchovnej a pastoračnej služby je zariadením zabezpečený, za podmienok určených ústavným poriadkom.

11. Informácie

Informácie sú zariadením podávané s prihliadnutím na zdravotný stav odsúdeného. Informácie vzťahujúce sa k pobytu v zariadení sú dostupné v prijímacej miestnosti, na požiadanie sú dostupné aj na monitoroch nachádzajúcich v spoločných priestoroch a terapeutických miestnostiach. Zariadenie má podrobné informácie zverejnené aj na internetovej stránke. Pri poskytovaní informácií o zdravotnom stave odsúdeného je zákonný postup dodržiavaný.

12. Predplatenie dennej tlače, časopisov, objednanie knihy na vlastné náklady

Právo je zariadením rešpektované, podrobnosti upravuje ústavný poriadok, ktorý súčasne upravuje aj možnosť a podmienky nákupu potravín a vecí osobnej potreby.

13. Vzdelávanie, záujmové a osvetové činnosti

Sú súčasťou osobitných liečebných režimov a individuálnych terapeutických plánov.

Záujmová činnosť

Terapeutická činnosť

14. Osobný styk s obhajcom bez prítomnosti tretej osoby

Osobný styk s obhajcom je možný v určených dňoch a hodinách, podrobnosti upravuje ústavný poriadok.

15. Zdravotná starostlivosť v rozsahu a za podmienok ustanovených osobitným predpisom

Poskytovanie zdravotnej starostlivosti je zariadením rešpektované.

16. Sťažnosti, podnety, pripomienky

Právo na podanie sťažnosti, podnetu a pripomienok je v zariadení zabezpečené prostredníctvom schránok, ktoré sú umiestnené na každej liečebnej jednotke. Detenčná jednotka disponuje prenosnou schránkou, ktorú odsúdenému na vyžiadanie poskytne sociálny pracovník. Požiadavky odsúdených¹²⁰ sú posudzované odbornou komisiou. Podnety a žiadosti osôb v detencii, adresované súdu alebo iným štátnym orgánom, sú bezodkladne postupované.

Schránka na sťažnosti

2.8.1 Priepustky

Odsúdení, ktorí pred umiestnením do detencie vykonávali ochranné liečenie, mali možnosť požiadať o udelenie priepustky. Udelenie priepustky záviselo od rozhodnutia lekára a odborného posúdenia zdravotného stavu odsúdeného. Odsúdení, ktorí boli do zariadenia umiestnení z výkonu trestu odňatia slobody, mali taktiež, za splnenia zákonných podmienok, možnosť požiadať o udelenie priepustky.

V oboch vyššie uvedených prípadoch však možnosť požiadať o priepustku, neznamenala aj jej udelenie.

¹²⁰ napr. nákup potravín, povolenie osobných vecí, telefonický kontakt, návšteva a iné

V rámci výkonu previerky v zariadení bol zo zdravotnej dokumentácie odsúdeného, ktorý bol pred umiestnením do zariadenia 8 rokov vo výkone ochranného liečenia ústavnou formou, zistený nasledovný poznatok.

Dňa 20.11.2023 bola zariadeniu doručená žiadosť matky odsúdeného, ktorou žiadala o udelenie priepustky pre odsúdeného, za účelom strávenia vianočných sviatkov v domácom prostredí, pričom poukazovala na to, že odsúdenému bolo počas výkonu ochranného liečenia každý mesiac umožnené ísť na víkend na 3 dni domov, aj sviatky trávil doma, v domácom prostredí bol kľudný, zapájal sa do života v rodine, pravidelne užíval lieky a nikdy s ním nebol problém. Jej žiadosti zariadenie nevyhovelo, a to s poukazom na to, že možnosť udelenia priepustky osobe v detencii nie je legislatívne doriešená.

Práve vyššie zistený poznatok poukazuje na nedokonalosť zákona č. 231/2019 Z. z., ktorý možnosť opustenia zariadenia napr. vo forme terapeutickkej priepustky, nijako neupravuje. Zákon č. 231/2019 Z. z. by mal jednoznačne upravovať to, či je vôbec možné opustenie zariadenia odsúdeným napr. udelením terapeutickkej priepustky a ak áno, mal by určovať aj podmienky, ktoré musia byť splnené pred a počas opustenia zariadenia.

2.9 Personálne zabezpečenie a materiálno-technické vybavenie

Minimálne požiadavky na personálne zabezpečenie a materiálno-technické vybavenie upravuje vyhláška č. 417/2022 Z. z.

Previerkovou činnosťou bolo zistené, že zariadenie nefunguje v plnej prevádzke. Z troch jednotiek - detenčná, detenčno - resocializačná a resocializačno - detenčná, boli funkčné len dve (detenčná a detenčno – resocializačná). Celkový počet zamestnancov ku dňu výkonu previerky bol 67, pri plnej prevádzke je predpokladaný počet zamestnancov 90.

Zariadenie bolo oficiálne uvedené do prevádzky dňa 22.12.2022,¹²¹ ale doposiaľ v plnej prevádzke nie je, najmä z dôvodu nedostatku materiálno-technického vybavenia.

¹²¹ prvá osoba bola do výkonu detencie prijatá dňa 27.03.2023

2.10 Bezpečnosť v zariadení

Stráženie a bezpečnosť je v zariadení zabezpečovaná príslušníkmi ZVJS, v rozsahu a spôsobom určeným zákonom.¹²²

Bezpečnosť je v zariadení zabezpečovaná aj prostredníctvom kamerového systému so záznamom, ktorého doba uchovávaní je 30 dní. Všetky monitorované priestory sú v zariadení riadne označené. Osoba v detencii je s monitorovaním priestorov oboznámená pri prijatí, ako aj v ústavnom poriadku.¹²³

Previerkovou činnosťou bolo zistené, že v zariadení sú, z hľadiska bezpečnosti a ochrany života a zdravia osôb v detencii, monitorované aj priestory, v ktorých sú umiestnené hygienické a sanitárne zariadenia. Snímaný obraz týchto priestorov je však pixelovaný tak, aby týmto postupom bolo súčasne rešpektované aj právo na súkromie a zachovaná dôstojnosť osoby v detencii.

Zariadenie má vypracovaný Štandardný postup pre vizuálne monitorovanie umiestnených v Detenčnom ústave Hronovce,¹²⁴ účelom ktorého je zabezpečenie maximálnej bezpečnosti odsúdených a minimalizácia zásahu do ich súkromia a dôstojnosti. Podľa uvedeného interného predpisu vykonáva vizuálne monitorovanie spoločných priestorov liečebných izieb, liečebných jednotiek a vychádzkových dvorcov zdravotnícky pracovník. Dodržanie uvedeného postupu bolo zistené aj vykonanou previerkovou činnosťou.

Okolie zariadenia je zabezpečené ochranným drôteným oplatením s ostnatými drôťmi a pevným, dostatočne vysokým betónovým oplatením s ostnatými drôťmi.

¹²² § 3 ods. 1, § 5 zákona o výkone detencie, zákon č. 4/2001 Z. z.

¹²³ § 13 ods. 2, § 14 ods. 2, § 15 ods. 2 ústavného poriadku

¹²⁴ schválený riaditeľom zariadenia dňa 15.01.2024

Záver

Na základe poznatkov, získaných vlastnou previerkovou činnosťou netrestného odboru v 14 zariadeniach, v ktorých sa vykonáva ochranné liečenie a v jednom zariadení na výkon detencie, je nutné konštatovať, že výkon ochranného liečenia nie je v podmienkach právnej úpravy Slovenskej republiky nastavený správne, pričom vykazuje množstvo systémových nedostatkov, ktoré v súhrne vedú k ohrozovaniu bezpečnosti umiestnených odsúdených, ale aj ostatných osôb, ktoré sú umiestnené v rovnakých zariadeniach. Absentujúcu právnu úpravu sa zariadenia snažia sanovať vlastnými postupmi, čo však nie je možné akceptovať.

Napriek tomu, že štát na seba, na základe záväzkov vyplývajúcich z medzinárodného práva, prevzal povinnosť riadneho výkonu ochranného liečenia, doposiaľ absentuje právna úprava, ktorá by ucelene regulovala jeho výkon. Spôsob a zabezpečenie výkonu ochranného liečenia je ponechaný na zariadenia, ktoré pri jeho výkone postupujú najmä podľa právnych predpisov, vzťahujúcich sa k poskytovaniu ústavnej zdravotnej starostlivosti. Tieto právne predpisy však výkon ochranného liečenia neupravujú. Je zrejmé, že výkon ochranného liečenia má svoje špecifiká a nie je možné, aby zákonodarca rezignoval na svoju povinnosť upraviť právny rámec výkonu ochranného liečenia.

Pri rozhodovaní o uložení ochranného liečenia, ktoré je jedným z druhov ochranných opatrení¹²⁵, rozhoduje v rámci trestného konania súd aj o obmedzení osobnej slobody. Rozhodnutie o uložení ústavného ochranného liečenia predstavuje rovnaký zásah do osobnej slobody odsúdeného ako výkon trestu odňatia slobody. K obmedzeniu osobnej slobody uložením ochranného ústavného liečenia však môže dôjsť až po dôkladnom vyhodnotení všetkých skutočností, zistených a aktuálnych ku dňu vydania rozhodnutia. Rozhodnutia o uložení ochranného ústavného liečenia musia byť riadne odôvodnené, aby aj odsúdenému bolo zrejmé, na základe akých skutočností a dôkazov súd o uložení ochranného liečenia rozhodol, a na základe čoho bude obmedzená jeho osobná sloboda.¹²⁶

V súvislosti s rozhodovaním o uložení ochranného liečenia, jeho druhu a formy poukazujú zariadenia na nekvalitu znaleckých posudkov vypracovaných v rámci trestného konania. Po umiestnení odsúdeného do zariadenia v niektorých prípadoch došlo na základe jeho klinického skúmania k stanoveniu odlišnej diagnózy, ako bola konštatovaná znaleckým posudkom vyhotoveným v rámci trestného konania, pričom na diagnózu stanovenú znaleckým skúmaním nepochybne nadväzuje aj otázka existencie nepríčetnosti a nebezpečnosti osoby, vhodnosť a účelnosť navrhovaného druhu a formy ochranného liečenia.¹²⁷

¹²⁵ vid'. kapitola 1. Ochranné liečenie a jeho výkon

¹²⁶ vid'. kapitola 1.1.1 Rozhodnutie o uložení ochranného liečenia

¹²⁷ vid'. kapitola 1.1.2 Znalecký posudok

Prijatie odsúdeného do zariadenia je možné na základe právoplatného rozhodnutia súdu o uložení ochranného liečenia ústavnou formou a nariadení jeho výkonu. Vydaniu nariadenia výkonu ochranného liečenia má predchádzať dohoda súdneho tajomníka so zariadením, nakoľko v nariadení výkonu ochranného liečenia má byť určený deň nástupu odsúdeného do zariadenia. V praxi sa však postup podľa § 80 ods. 1 vyhlášky č. 543/2005 Z. z. nedodríava. Súdni tajomníci vydávajú nariadenia výkonu ochranného liečenia bez predchádzajúcej dohody so zariadením a bez určenia dňa nástupu odsúdeného na výkon ochranného liečenia. Je neprípustné, aby súd nariadil ústavnú ochrannú liečbu zariadeniu, ktoré túto formu ochranného liečenia nevykonáva. Sám štát takýmto postupom marí splnenie účelu ústavnej ochrannej liečby.¹²⁸

Zistenia z previerkovej činnosti preukazujú, že zariadenia nemajú pre výkon súdom nariadeného ochranného liečenia vytvorené samostatné oddelenia, resp. vyčlenené časti existujúcich oddelení a nemajú pre tento účel ani určený konkrétny počet lôžok. Je potrebné si uvedomiť, že výkon ochranného liečenia je nariaďovaný odsúdeným, teda osobám, ktoré sa dopustili trestnej činnosti alebo sa dopustili činnosti inak trestnej, a pre stupeň u nich zistenej duševnej poruchy, prognózy jej vývoja, prípadne aj iných okolností, bol ich pobyt na slobode vyhodnotený ako nebezpečný.

Z hľadiska zaistenia bezpečnosti v zariadení, výkonu tohto ochranného opatrenia, ako aj bezproblémového plnenia jeho účelu, by mali byť súdom nariadené ochranné liečenia vykonávané v sprísnenom režime a na samostatných bezpečnostných oddeleniach (častiach oddelení) podľa druhu súdom uloženej ochrannej liečby.

Odsúdení sú po prijatí do zariadenia umiestňovaní na oddelenia zmiešane spolu s inými osobami. Odsúdení síce trpia duševnou poruchou, alebo závislosťou, ale ich pobyt na slobode bol vyhodnotený ako nebezpečný, aj s poukazom na ich predchádzajúcu, často obzvlášť závažnú trestnú činnosť. Týmto spôsobom umiestňovania navyše dochádza k priamemu ohrozeniu bezpečnosti, života a zdravia dobrovoľne liečiacich sa pacientov, príkladom čoho je aj mimoriadna udalosť, dôsledkom ktorej došlo k ťažkej ujme na zdraví práve dobrovoľne liečiaceho sa pacienta, s doživotnými následkami.¹²⁹

Prijatie odsúdeného do zariadenia je možné na základe právoplatného rozhodnutia súdu o uložení ochranného liečenia ústavnou formou a nariadení jeho výkonu zariadeniu. Aké dôsledky, majúce podstatný vplyv na efektivitu a plynulosť výkonu ochranného liečenia, nastávajú pri nedodržaní postupu podľa § 80 ods. 1 vyhlášky taktiež preukazujú poznatky zistené v rámci plnenia úlohy.¹³⁰

¹²⁸ vid'. kapitola 1.1.4 Postup podľa § 80 ods. 1 vyhlášky č. 543/2005 Z. z.

¹²⁹ vid'. kapitola 1.2.2 Umiestňovanie odsúdených vo výkone ochranného liečenia

¹³⁰ vid'. kapitola 1.1.4 Postup podľa § 80 ods. 1 vyhlášky č. 543/2005 Z. z.

Centrálna evidencia súdom uložených ochranných liečení, ktorá by podstatným spôsobom prispela k efektívnosti ukladania tohto ochranného opatrenia, neexistuje. V dôsledku jej absencie sa stáva, že odsúdený disponuje viacerými rozhodnutiami o uložení totožného druhu, aj formy ochranného liečenia, vydanými odlišnými súdmi v krátkom časovom úseku po sebe. Výkon týchto ochranných liečení môže byť navyše nariadený do rôznych zariadení. Je evidentné, že právna úprava, ktorá umožňuje tak chaotický, neucelený a neregulovaný výkon ochranného liečenia, je v právnom štáte neprípustná.

Previerkovou činnosťou bolo zistené, že žiadne zo zariadení nedisponuje dokumentom, z ktorého by vyplývalo jeho priame určenie na výkon jednotlivých druhov a foriem ochranného liečenia. Ochranné liečenie je v zariadeniach vykonávané preto, „lebo je to tak rokmi zaužívané“. Hoci zo znenia § 445 ods. 3 Trestného poriadku má Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky povinnosť viesť zoznam zariadení na výkon ochranného liečenia, doposiaľ takýto zoznam nie je zverejnený.

Keďže aktuálny stav zariadení nie je pre výkon ochranného liečenia vyhovujúci, je nevyhnutné, aby pred zaradením zariadenia do zoznamu a jeho určením na výkon ochranného liečenia predchádzalo dôsledné posúdenie lôžkovej kapacity zariadenia, personálneho stavu, materiálno-technického vybavenia a zabezpečenia vnútornej, ako aj vonkajšej bezpečnosti.¹³¹

Z dôvodu zistenej nerovnomernej vyťaženia zariadení, kedy dochádza k neúmernému preplneniu niektorých zariadení (napr. PL Sučany) odsúdenými, pričom v iných zariadeniach sa žiadni odsúdení nenachádzajú, alebo len v minimálnom počte, by výkon ochranného liečenia mal byť regulovaný ústredným orgánom štátnej správy.

Mimoriadne zarážajúce bolo zistenie, akým spôsob je vykonávané ochranné sexuologické liečenie. V niektorých zariadeniach nebolo u odsúdených vykonávané vôbec, a to z dôvodu nedostatku sexuológov. V týchto prípadoch de facto nie je odsúdeným poskytovaná zdravotná starostlivosť lege artis podľa ich zdravotného stavu a rozhodnutia súdu. Z dôvodu systémového nedostatku nemôže u odsúdených dôjsť k naplneniu účelu ústavného ochranného sexuologického liečenia. Odsúdení teda zostávajú roky v zariadení,¹³² bez poskytnutia adekvátnej liečby, čo nie je akceptovateľné. Riešením daného stavu je centralizácia ochranného sexuologického liečenia do určeného špecializovaného zariadenia a vytvorenie samostatného oddelenia pre výkon sexuologického liečenia s celoslovenskou pôsobnosťou.¹³³

¹³¹ vid'. kapitola 1.2.1 Určenie zariadení na výkon ochranného liečenia a ich zoznam

¹³² napr. v PL Sučany bol zistený prípad odsúdeného, ktorý je vo výkone ochranného psychiatrického liečenia ústavnou formou v kombinácii s ochranným sexuologickým liečením ústavnou formou 27 rokov, pričom sexuologické ochranné liečenie nie je uňho vykonávané

¹³³ vid'. kapitola 1.2.3 Ochranné sexuologické liečenie a jeho výkon v praxi

Aktuálna právna úprava ochranného liečenia vôbec nerieši ani prerušenie výkonu ochranného liečenia, ktoré je opodstatnené najmä v prípadoch, kedy sa ochranné liečenie z dôvodu úteku odsúdeného zo zariadenia nevykonáva, alebo v prípadoch, kedy dochádza v dôsledku zhoršeného somatického stavu odsúdeného k jeho premiestneniu na iné špecializované pracovisko. Právna úprava nerieši ani premiestnenie odsúdeného do iného zariadenia vykonávajúceho ochranné liečenie, či už na vlastnú žiadosť, alebo z iných dôvodov, pričom v praxi k týmto situáciám reálne dochádza, avšak len na základe neformálnej dohody medzi zariadeniami, teda v tzv. „sedej zóne“, mimo zákonnú právnu úpravu.

Možnosť a podmienky udeľovania terapeutických priepustiek odsúdeným súčasná právna úprava taktiež nerieši. Dôsledkom tejto skutočnosti je nejednotný postup zariadení, keďže terapeutické priepustky odsúdeným nie sú v niektorých zariadeniach vôbec udeľované. Sú však aj zariadenia, v ktorých sú terapeutické priepustky odsúdeným udeľované po predchádzajúcom posúdení zdravotného stavu odsúdeného lekárom. V oblasti posudzovania zdravotného stavu odsúdeného lekárom nie je jednotná úprava takéhoto postupu, nakoľko doposiaľ nebolo vydané žiadne odborné usmernenie a ani štandardný postup pre vyhodnotenie rizika nebezpečnosti odsúdeného.

Ochranné liečenie, s výnimkou ochranného liečenia protialkoholického, protitoxikomanického a iných závislostí, nemá časové ohraničenie. Dĺžka jeho trvania závisí od naplnenia jeho účelu a rozhodnutia súdu. Vykonanou previerkou bolo zistené, že v niektorých prípadoch boli súdy, ktoré rozhodovali o návrhu zariadenia na zmenu spôsobu výkonu ochranného liečenia podľa § 446 ods. 1 Trestného poriadku nečinné. Zistené boli aj iné prípady nezákonného postupu súdu s priamym dopadom na odsúdených. Zistenia z PN Hronovce, kedy o návrhu zariadenia nebolo súdom rozhodnuté ani po uplynutí necelých 10 mesiacov od podania návrhu, sú neprípustné. V každom momente, v ktorom sa rozhoduje o živote odsúdených a obmedzení ich osobnej slobody, musia všetky štátne orgány bez výnimky dbať na ochranu ich práv, dodržiavanie zákonných lehôt a rozhodovať plynulo a bez prieťahov.

Je nepredstaviteľné, aby z dôvodu neznalosti zákona zo strany súdu došlo k predĺženiu umiestnenia odsúdeného o minimálne 5 mesiacov (FN Prešov). V PN Pezinok boli zistené prípady odsúdených, ktorým bol rozhodnutím súdu v roku 2016, 2022 a 2023 zmenený spôsob výkonu ochranného z ústavného na ambulantné, a to dňom umiestnenia do DSS. Títo odsúdení sa v čase výkonu previerky stále nachádzali v PN Pezinok z dôvodu nemožnosti ich umiestnenia v DSS. Aj v spojitosti s poznatkom z PN Pezinok bola identifikovaná zákonná prekážka, ktorou je nemožnosť vykonávania posudkovej činnosti za účelom rozhodnutia o odkázanosti osoby na sociálnu službu.¹³⁴

¹³⁴ vid'. kapitola 1.3 Zmena spôsobu výkonu ochranného liečenia

Ďalšou prekážkou, spôsobujúcou predlžovanie pobytu odsúdených v zariadeniach, je postoj DSS, ktoré neraz pod zámienkou „obsadenosti“, zakrývajú svoju neochotu prijať osoby s psychiatrickou diagnózou a trestnou minulosťou.

Aj pri rozhodovaní súdov podľa § 448 ods. 1 Trestného poriadku o návrhu na ukončenie ochranného liečenia, bola zistená nečinnosť. Najzávažnejší prípad bol v rámci plnenia úlohy zaznamenaný vo FN Prešov, kedy došlo k vydaniu rozhodnutia o návrhu zariadenia na ukončenie ochranného liečenia až na základe signalizácie netrestného odboru. Odsúdenému sa týmto postupom súdu neodôvodnene predĺžilo jeho umiestnenie v zariadení o minimálne 9 mesiacov. Nečinnosť súdu pri rozhodovaní o návrhu na ukončenie ochranného liečenia bola zistená aj v CLDZ Bratislava a PL Sučany. Tieto prípady boli netrestným odborom taktiež signalizované predsedom súdov.

Previerkovou činnosťou bolo taktiež zistené, že procesné návrhy zariadení boli stručné, neboli obsahovo jednotné, neobsahovali žiadne ďalšie konkrétne skutočnosti odôvodňujúce podanie návrhu. Práve z uvedeného dôvodu je potrebné upraviť postup zariadení tak, aby všetky procesné návrhy zariadení podávané súdu, týkajúce sa výkonu ochranného liečenia, obsahovali rovnaké náležitosti a boli riadne odôvodnené.¹³⁵

Nedostatky v postupe súdu boli zistené aj previerkami v PN Veľké Zálužie, PN Kremnica a PN Hronovce pri preskúmaní dôvodnosti trvania ochranného liečenia. Najzávažnejšie prípady porušenia povinnosti súdu boli zistené u odsúdených umiestnených v PN Kremnica. Identifikovaným problémom je neexistencia úpravy informačnej povinnosti medzi súdom, ktorý ochranné liečenie nariadil a súdom, v obvode ktorého sa ochranné liečenie vykonáva, v prípade, ak sa nejedná o totožný súd. Zákom predpokladaný postup súdu slúži najmä na ochranu odsúdeného, aby v prípade, že si sám nepodá návrh na zmenu spôsobu výkonu ochranného liečenia alebo k podaniu takéhoto návrhu nedôjde zo strany zariadenia,¹³⁶ bola neustranným a nezávislým súdom ex offio preskúmaná dôvodnosť jeho umiestnenia v zariadení.

Riešením daného stavu je legislatívna zmena § 80 vyhlášky č. 543/2005 Z. z. V spojitosti s preskúmaním dôvodnosti trvania ochranného liečenia súdom netrestný odbor poukazuje aj na to, že ochranné liečenie vykonávajú aj mladiství odsúdení. Pri výkone ochranného liečenia v prípade mladistvého odsúdeného musí byť zabezpečená jeho zvýšená ochrana, ktorá by mala byť zohľadnená aj pri preskúmaní dôvodnosti trvania ochranného liečenia súdom.¹³⁷ Štát je povinný chrániť práva mladistvých odsúdených aj napriek ich trestnej minulosti.

¹³⁵ vid'. kapitola 1.4 Ukončenie výkonu ochranného liečenia

¹³⁶ nenaplnenie účelu ústavnej ochrannej liečby

¹³⁷ vid'. kapitola 1.5 Preskúmanie dôvodnosti trvania ochranného liečenia

Netrestný odbor zistil nezákonný postup zariadení aj pri preskúmaní zákonnosti pri prepúšťaní odsúdených z výkonu ochranného liečenia. Postup CLDZ Košice, ktoré odsúdených prepúšťalo aj bez rozhodnutia súdu z tzv. „disciplinárnych dôvodov“, nie je možné považovať za súladný so zákonom. K naplneniu disciplinárnych dôvodov malo dôjsť v prípadoch, kedy odsúdení odmietali rešpektovať režimové pravidlá. Tieto zistenia sú však zároveň príležitosťou na prehodnotenie toho, či sú vôbec menšie zariadenia, vykonávajúce liečbu závislostí, zároveň zariadeniami vhodnými a spôsobilými na výkon súdom nariadenej ochrannej liečby.¹³⁸

Bolo zistené, že obmedzovacie prostriedky sú voči odsúdeným používané len v nevyhnutných prípadoch, pri akútnych stavoch, kedy miernejší spôsob zvládnutia ich agresivity bol nepostačujúci. Nedostatky, súvisiace so zápisom o obmedzovacom prostriedku a pri vedení registra obmedzovacích prostriedkov, však boli napriek tomu zistené v PN Pezinok a FN Prešov. V niektorých zariadeniach sú ešte stále využívané sieťové ochranné lôžka, ako náhrada bežných lôžok, aj keď zariadenie disponovalo voľnými bežnými lôžkami. Takéto umiestnenie, navyše aj za prítomnosti iných, na izbe umiestnených osôb na bežných lôžkach, je neodôvodneným zásahom do ľudskej dôstojnosti umiestnenej osoby a vykazuje známky ponižujúceho správania voči odsúdeným.¹³⁹

Zákaz krutého, neľudského a ponižujúceho zaobchádzania nie je len imanentnou súčasťou právneho poriadku Slovenskej republiky vyjadrenou v čl. 16 ods. 2 Ústavy, ale je obsiahnutý aj v Dohovore na zabránenie mučenia a neľudského, či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania.

Je šokujúce, že úprava práv osôb vo výkone ochranného liečenia nemá žiaden zákonný rámec. Právna úprava, pokiaľ ide o práva pacienta, nerozlišuje medzi osobou vykonávajúcou ochranné liečenie a pacientom, ktorý je v tom istom zariadení hospitalizovaný dobrovoľne. Práva osôb vo výkone ochranného liečenia musia byť upravené osobitným zákonom, pričom sa javí ako vhodné, aby súčasne bola zákonom upravená aj možnosť ich obmedzenia, najmä v prípadoch, kedy odsúdení úmyselne nerešpektujú vnútorný poriadok, liečebný a terapeutický režim.¹⁴⁰

V niektorých zariadeniach bol zistený kritický stav oddelení, na ktorých boli umiestnené osoby aj z dôvodu predimenzovania priestorov. Nie je možné tolerovať ani zásahy do súkromia, ku ktorému dochádza, napr. tým, že sú úkony osobnej hygieny vykonávané za prítomnosti ostatných pacientov.

Zistený bol aj zásah do práva odsúdených na prijímanie a odosielanie korešpondencie, ktorý je garantovaný aj v čl. 22 Ústavy Slovenskej republiky. Odosielanie listových zásielok, adresovaných súdom a prokuratúre, bolo podmienené

¹³⁸ vid'. kapitola 1.6 Prepustenie odsúdeného zo zariadenia

¹³⁹ vid'. kapitola 1.7 Obmedzovacie prostriedky

¹⁴⁰ vid'. kapitola 1.8 Práva odsúdených a vnútorné poriadky zariadení

súhlasom lekára, hoci takýto zásah do ústavného práva nemá žiaden zákonný podklad.

Previerkami bol zistený aj zásah do práva odsúdených na dennú vychádzku, pričom v podmienkach, kedy je osoba 24 hodín denne na vopred neurčené obdobie obmedzená na osobnej slobode, nie je možné tolerovať ďalšie obmedzovanie jej práva na slobodu pohybu. Uvedené nie je prípustné ani v prípade, že k nedodržaniu práva na dennú vychádzku dochádza z dôvodu, že zariadenie nemá pre tento účel vyčlenený bezpečný priestor.

Alarmujúci stav objektov poskytovania zdravotnej starostlivosti bol zistený v 3 zo 14 zariadení vykonávajúcich ochranné liečenie (v PL Plešivec, PN Hronovce a PL Sučany). Pre psychiatrické zariadenia platí výnimka zo zákazu fajčenia podľa zákona o ochrane nefajčiarov. Výkon tohto práva však nemôže byť na úkor nefajčiarov. Porušenie ich práv bolo zistené vo vnútorných priestoroch niektorých zariadení. Odsúdení po prijatí do zariadenia musia byť oboznámení s vnútorným poriadkom zariadenia a režimom oddelenia. Preskúmaním vnútorných poriadkov zariadení bolo zistené, že ich spoločným nedostatkom (s výnimkou dvoch zariadení) bola absencia informácií vzťahujúcich sa k výkonu súdom nariadeného ochranného liečenia.

Ďalším závažným zistením je nevyhovujúci personálny stav v zariadeniach, ako aj ich nedostatočné materiálno-technické vybavenie. Výnos MZ č. 44/2008 obsahuje len minimálne požiadavky na personálne zabezpečenie, ale nijako nezohľadňuje špecifiká výkonu ochranného liečenia v zariadeniach. Už len s ohľadom na trestnú minulosť odsúdených by mal byť personálny stav v týchto zariadeniach v porovnaní s ostatnými zariadeniami poskytujúcimi ústavnú psychiatrickú starostlivosť výrazne posilnený. Legislatívne je potrebné riešiť aj postavenie sociálneho pracovníka, keďže za súčasnej právnej úpravy tým, že navštevuje oddelenie, zúčastňuje sa vizít, a za účelom vykonávania svojej pôsobnosti nahliada aj do zdravotnej dokumentácie odsúdeného, dochádza k porušovaniu zákona. Ani minimálne materiálno-technické požiadavky, vyplývajúce z cit. výnosu, nijako výkon ochranného liečenia nezohľadňujú.

Zaistenie bezpečnosti v zariadeniach je taktiež ponechané výlučne na zariadenia, ktoré ju zabezpečujú najmä prostredníctvom kamerového monitorovacieho systému. Používaním kamerového monitorovacieho systému, za účelom zabezpečenia bezpečnosti v zariadeniach, sa výrazne zasahuje do práva osoby na súkromie. Preto je nevyhnutné, aby podmienky jeho použitia boli upravené zákonom.¹⁴¹

Detencia je ochranným opatrením,¹⁴² ktoré ukladá súd v rámci trestného konania. Účelom detencie je osobitným liečebným režimom a dôslednou izoláciou

¹⁴¹ vid'. kapitola 1.9 Personálne zabezpečenie a materiálno-technické vybavenie

¹⁴² § 31 ods. 3, § 33 písm. d) Trestného zákona

od spoločnosti zabrániť odsúdenému v ďalšom páchaní trestných činov a činov inak trestných.¹⁴³ Detencia nemá ohraňované trvanie a jej výkon trvá dovtedy, kým ochranu spoločnosti pred odsúdeným nemožno zabezpečiť miernejšími prostriedkami. V prípade odsúdených, umiestnených do detenčného ústavu ide buď o osoby, ktoré boli umiestnené z výkonu trestu odňatia slobody alebo osoby, ktoré vykonávali ochranné liečenie ústavnou formou.

Detencia je v súčasnosti vykonávaná len v jednom zariadení s celoslovenskou pôsobnosťou, ktoré doposiaľ nefunguje v plnej prevádzke, najmä z dôvodu nedostatku materiálno-technického vybavenia. Na rozdiel od výkonu ochranného liečenia, jej výkon upravuje zákon č. 231/2019 Z. z. V súvislosti s prijatím osôb do zariadenia však bola zistená nedostatočná právna úprava vyhlášky č. 543/2005 Z. z.¹⁴⁴

Ďalším systémovým nedostatkom je zmena postavenia odsúdeného umiestneného na výkon ochranného liečenia v prípade, že je následne súdom umiestnený do detencie. Zatiaľ, čo v čase, pokým vykonáva ochranné liečenie, môže byť poberateľom dávky v hmotnej núdzi, tento nárok v prípade umiestnenia do detencie stráca. Je nepochybné, že odsúdený vo výkone detencie má zabezpečené základné životné podmienky, ale rovnaké podmienky mal zabezpečené aj vo výkone ochranného liečenia, pričom dávku v hmotnej núdzi napriek tomu mohol poberať. Väčšina odsúdených, umiestnených v detencii, zostáva tak bez akéhokoľvek príjmu, nakoľko aj napriek svojej trvalej diagnóze nespĺňajú podmienky na priznanie invalidného dôchodku. Takýto postup štátu nie je možné hodnotiť inak, ako diskriminačný.¹⁴⁵

Previerkovou činnosťou bol zistený aj nejednotný postup súdu pri rozhodovaní o povinnosti odsúdeného nahradiť štátu vyplatenú odmenu, náhradu ustanovenému obhajcovi, ako i ustanovenému zástupcovi z radov advokátov, a to za obdobného stavu majetkových pomerov, sociálnej situácie a zdravotného postihnutia. Rozdielna rozhodovacia činnosť súdov v tejto otázke má priamy dopad na majetkové postavenie odsúdených osôb.¹⁴⁶

Právny poriadok počíta aj s prepustením odsúdeného z detencie. Doposiaľ neexistuje žiadny štandardný operatívny postup, ktorý by upravoval jednak naplnenie medicínskych podmienok pre podanie návrhu, ako aj jeho náležitosti. Aj tento nedostatok je potrebné bezodkladne riešiť.

Zákon upravujúci detenciu definuje otázku obmedzovacích prostriedkov odlišne, ako je to v prípade zákona č. 576/2004 Z. z. Nakoľko sa aj v prípade detenčného ústavu jedná o zdravotnícke zariadenie,¹⁴⁷ je v tomto smere nevyhnutné

¹⁴³ § 82 ods. 1 Trestného zákona

¹⁴⁴ vid'. kapitola 2.2.2 Postup podľa vyhlášky č. 543/2005 Z. z.

¹⁴⁵ vid'. kapitola 2.3 Postavenie odsúdených v detencii oproti ochrannému liečeniu

¹⁴⁶ vid'. kapitola 2.4 Trovy právneho zastúpenia odsúdených

¹⁴⁷ § 7 ods. 4 zákona č. 578/2004 Z. z.

vykonanie legislatívnej zmeny, za účelom zosúladenia. Potreba legislatívnej zmeny sa dotýka aj práva odsúdeného na základné potreby na osobnú hygienu, ktoré mu poskytne zariadenie. V danom kontexte je nevyhnutné, aby priamo zákon bližšie konkretizoval, čo je považované za potreby osobnej hygieny, a čo za ich primerané množstvo.

Odsúdení, ktorí pred umiestnením do detencie vykonávali ochranné liečenie, mali možnosť požiadať o udelenie priepustky, rovnako ako aj odsúdení, ktorí boli do zariadenia umiestnení z výkonu trestu odňatia slobody. Udelenie priepustky by malo byť zákonom upravené aj v prípade osôb umiestnených do detencie, pričom musí byť legislatívne upravená nielen možnosť udelenia priepustky, ale aj určenie konkrétnych podmienok.¹⁴⁸

Vo vzťahu k celkovému chodu zariadenia je nutné poukázať na nevyhnutnú potrebu prehodnotenia a presného vymedzenia kompetencií ZVJS, najmä s poukazom na charakter zariadenia. Zariadenie je zdravotníckym zariadením, poskytujúcim ústavnú zdravotnú starostlivosť v rámci osobitného liečebného režimu, a nie ústavom na výkon trestu odňatia slobody. Odsúdenými sú osoby trpiace trvalou duševnou chorobou, a práve z tohto dôvodu sa môže široký rozsah kompetencií ZVJS javiť ako neprimeraný a predstavujúci vážny zásah do práva na súkromie odsúdených. Po viac ako roku a pol od umiestnenia prvého odsúdeného do detencie je vhodný čas na prehodnotenie nastavených zákonných postupov tak, aby boli súčasne zachované bezpečnostné štandardy v detenčnom ústave a zároveň, aby nedochádzalo k obmedzovaniu práv umiestnených osôb nad nevyhnutnú mieru.

Nakoľko boli previerkami zistené závažné poznatky, najmä vzťahujúce sa na oblasť poskytovania zdravotnej starostlivosti, boli priebežne vo forme záznamov z previerok predkladané aj Ministerstvu zdravotníctva Slovenskej republiky, ako ústrednému štátnemu orgánu na úseku zdravotníctva a zároveň zriaďovateľovi väčšiny z preverovaných zariadení. Je možné pozitívne hodnotiť, že niektoré z nich boli čiastkovo zapracované aj do pripravovaných legislatívnych zmien. Uvedené zmeny sú však pre výkon ochranného liečenia a detencie nedostatočné, keďže sa tejto oblasti dotýkajú len okrajovo.

Štát je povinný dodržiavať svoje záväzky vyplývajúce z medzinárodného práva, medzi ktoré patria okrem iného aj záväzky vzťahujúce sa k osobám, ktorých osobná sloboda je obmedzená, ako aj ochrana zdravotne znevýhodnených osôb. Štát je zároveň povinný rešpektovať Ústavu Slovenskej republiky, ktorej súčasťou sú aj základné ľudské práva a slobody.

Analýzou zistení prokurátorov netrestného odboru, ktoré boli získané osobným vykonaním previerok, však rešpektovanie medzinárodných záväzkov a Ústavy

¹⁴⁸ vid'. kapitola 2.8.1 Priepustky

Slovenskej republiky nepotvrdzujú. Zistenia naopak preukazujú to, že výkonom ochranných opatrení uložených v rámci trestného konania (ochranné liečenie a detencia) dochádza k závažným zásahom do základných ľudských práv. Je nepripustné, aby výkonom ochranného liečenia a detencie dochádzalo k priamemu ohrozovaniu života a zdravia, k neposkytovaniu adekvátnej zdravotnej starostlivosti a k diskriminácii osôb.

Zo skutočností, zistených previerkovou činnosťou, vyplýva jednoznačný záver, že podmienky a spôsob výkonu ochranného liečenia a detencie sú za daného právneho stavu ďalej neudržateľné, vyžadujúce si prijatie jednotného zákonného rámca výkonu ochranného liečenia, ako aj vykonania legislatívnych zmien, a to nielen k výkonu ochranného liečenia, ale aj k výkonu detencie.

Vzhľadom na závažnosť zistení, obsiahnutých v zhodnotení, netrestný odbor navrhuje komplexné systémové nastavenie právnej úpravy výkonu ochranného liečenia, ako aj výkonu detencie. Keďže zo zhodnotenia generálnej prokuratúry vyvstala potreba riešenia otázok multidisciplinárneho charakteru, je za účelom ich riešenia nevyhnutné zorganizovať multilaterálne pracovné stretnutie, na ktoré budú pozvané všetky subjekty, ktorých sa predmetná problematika vecne týka, a to vrátane verejného ochrancu práv, komisárky pre osoby so zdravotným postihnutím, zástupcov Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky, Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky a Generálneho riaditeľstva Zboru väzenskej a justičnej stráže.

Vypracovala: Mgr. Jana Barinková
prokurátorka netrestného odboru
Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky

Prílohy

Tabuľka č. 1

Stav výkonu ochranného liečenia/detencie v zariadeniach v čase previerky

Označenie zariadenie	Lôžková kapacita	Počet odsúdených vo výkone ochranného liečenia/detencie	Počet odsúdených vo výkone ochranného liečenia/detencie viac ako 1 rok
PN Pezinok	424	54	19
PN Veľké Zálužie	394	28	6
PN Kremnica	260	71	24
PN Hronovce	310	33	8
PN Michalovce	260	2	0
FN Prešov	150	12	0
FN Žilina	32	2	0
PL Sučany	182	98	37
PL Plešivec	200	65	37
OLÚP Predná Hora	200	10	0
CLDZ Bratislava	26	2	0
CLDZ Banská Bystrica	30	0	0
CLDZ Košice	36	0	0
Sanatórium AT	15	0	0
DÚ Hronovce	75	20	6
Spolu	2594	397	137

Tabuľka č. 2

Ochranné sexuologické liečenia nariadené v zariadeniach v čase previerky

Označenie zariadenie	Počet odsúdených vo výkone OSL
PN Pezinok	4
PN Veľké Zálužie	2
PN Kremnica	8
PN Hronovce	3
FN Prešov	3
PL Sučany	5
PL Plešivec	7
Spolu	32

Tabuľka č. 3

Mimoriadne udalosti

(hlásené zariadeniami v období od 01.01.2024 do 25.11.2024)

Označenie zariadenia	Útek	Násilie (vrátane sexuálneho násilia)
PN Pezinok	1	1
PN Veľké Zálužie	3	0
PN Kremnica	5	3
PN Hronovce	5	0
PN Michalovce	1	0
FN Prešov	0	0
FN Žilina	2	0
PL Sučany	9	19
PL Plešivec	2	1
OLÚP Predná Hora	0	0
CLDZ Bratislava	2	0
CLDZ Banská Bystrica	0	0
CLDZ Košice	0	0
Sanatórium AT	0	0
DÚ Hronovce	0	0
Spolu	30	24